

4 1963

planinski vestnik

planinski vestnik

Glasilo Planinske zveze Slovenije | Letnik XIX | April

VSEBINA:

DIRETTISSIMA V VELIKI CINI Barbka Lipovšek — Peter Ščetinin	145
LISTI IZ DNEVNIKA Vlado Vodopivec	148
TRENUTKI ŽIVLJENJA IN SMRTI V GORAH Marjan Keršič - Belač	152
DOLOMITSKI POBERKI Vanč Potrč	159
KLIC DIVJINE Pavel Kunaver	163
NOVA JAMA V RAKOVEM SKOCJANU Miran Marussig	167
ZASEL SEM Leopold Stanek	169
STARA POTA Ivan Šumljak	171
MOJA LETOŠNJA TRENAZA ALI METAMORFOZA DUHA NA POTI NA OBIR Stanko Klinar	174
NAŠI NOVI KLINI-NOZACI Ing. Stane Jurca	176
MACOCHA Hinko Wilfan	178
SREČA V GORAH Andrej Beg	179
DRUŠTVENE NOVICE	180
ALPINISTIČNE NOVICE	186
IZ PLANINSKE LITERATURE	189
RAZGLAD PO SVETU	190
IZ KARTOTEKE PRVENSTVENIH VZPONOV IZ POROČILA	194
MLADINA FOTOGRAFIRA 1963	195
	208

PRILOGA:

NA ORLOVIH GLAVAH
Foto: Janko Ravnik

NASLOVNA STRAN:

VZPON NA JALOVEC (v ozadju Martuljkova skupina)
Foto: Jože Kovačič — Maribor

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvanajstkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Celje - Gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvoržakova 9, p. p. 214, telefon 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina je din 900.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 225.— (naročnina za inozemstvo din 1600.— / Tekoči račun revije pri Narodni banki 600-14-608-10 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto.

»OBNOVA«

IZOLA

Telefon 42-44, 41-17

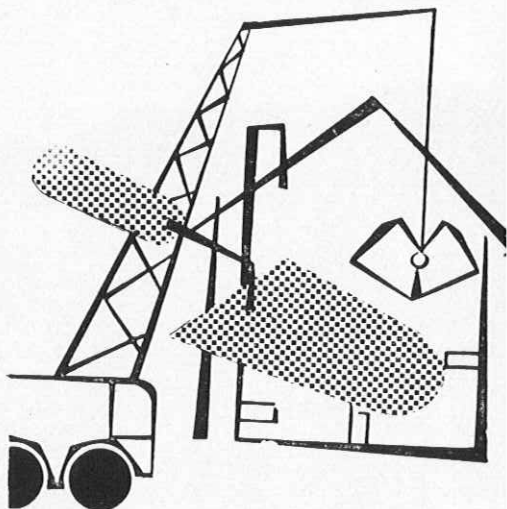
i z v a j a

strokovno in po konkurenčnih cenah

vsa gradbena

in gradbeno obrtniška dela

solidno in kvalitetno!

Priporoča se za naročila gradbenih del
ob slovenski obali

Direttissima

V

Veliki Cini

Barbka Lipovšek
Peter Ščetinin

Zadnji mesec je bilo o Direttissimi že marsikaj napisanega, morda celo preveč. Vendar je res, da spada med najtežje smeri v Dolomitih, saj je ocenjena z najvišjo težavnostno stopnjo VI+ (A2, A3). Prav zato sva z Barbko rahlo dvomila, da jo bova zmogla, in se spraševala, če se morda nisva lotila pretežke naloge. Ta dvom se je še povečal, ko sva prvič stala pod mogočno severno steno Velike Cine. Pogum, ki sva ga zbirala doma eno celo poletje, je močno splahnel, ko sva ogledovala ogromne previse in gladko rumeno steno nad seboj. Njena naklonina je tako neverjetna, da si človek kar težko predstavlja, da drže tu preko plezalne smeri. En teden sva porabila zato, da sva se privadila na dolomitsko kamenino, na njeno rumenkasto črno skalo in njeno strmino, ki ji pri nas le redko najdeš enako. Tako se je približal odločilni dan. 14. avg. 1962 sva stala že zgodaj zjutraj pod steno in se zaskrbljeno ozirala za vremenom, ki se je zadnje dni nekaj kujalo. Vendar so bile vse skrbi odveč. Nebo je bilo brez oblaka, čudovit sončni vzhod pa je obetal lep dan. Molče sva pripravljala opremo in v mislih ponavljala opis smeri, ki sva ga znala že na pamet. Zelezja je bilo toliko, da sva postala občutno težja, vendar se raje nisva ukvarjala z mislijo, kako bova vse to vlekla čez previse. Nisva bila preveč zgovorna. Hotela sva drug drugemu prikriti nemir, ki se je naselil nekje v notranjosti. Vedno znova so se nama vsiljevala vprašanja. Ali bova zmogla? Bodo roke vzdržale? No ja, poskusiva vsekakor lahko.

Ljudje so hodili po stezi mimo naju in vprašujoče pogledovali zdaj steno zdaj naju. Hotela sva se čimprej znebiti radovednih pogledov, zato se nisva dolgo obotavljala. Ura je bila ravno sedem, ko sem začel plezati prve metre. Ob dotiku z mrzlo skalo mi je srce začelo hitreje biti. Pred menoj je bila gladka stena, visoka 20 m, in nekje na sredi je tičal klin. Ta klin me je zapeljal, da sem se zagnal naravnost proti njemu. Toda že po treh metrih se mi je ustavilo. Skala je postala popolnoma gladka in previsna. Nikjer oprimkov. Poskušal sem više, ni šlo. Kako za vraga pa drugi pridejo do tistega klina? Roke so me začenjale boleti in Barbka me je vse bolj čudno pogledovala. Treba je bilo nekaj storiti! Tri metre od tal pa vendar ne bom odnehal! Nenadoma sem zagledal nekoliko bolj na desno rahle razčlembe, ki so v loku vodile h klinu. Splezal sem do njih in res je šlo laže. Nad klinom se je začel nekakšen žleb, kjer sem hitreje napredoval. Po prvem težjem mestu, ki sem ga bil preplezal, je nemir izginil. Telo je bilo že ugreto in pripravljeno tudi na hujše težave. Ni bilo treba dolgo čakati nanje. V drugem raztežaju, ki se je začel z manjšim previsom, je Barbka poskusila na desno po krušljivi polici, ki pa jo je kmalu privedla do strmih, neprehodnih skalnatih stopenj. Morala se je vrniti. Sedaj sem poskusil jaz, vendar v levo. Smer so nakazale previsne krušljive luske, ki bi nudile kar dobre oprimke, ko se ne bi tako majale. Zato sem moral uporabljati drobne in precej redke oprimke v gladki skali. Držal sem se le na koncih prstov in vsak hip pričakoval, da mi bo spodrsnilo ali da se mi bo kaj odkrušilo pod rokami. Centimeter za centimetrom sem se vlekel kvišku. Rad bi zabil klin, vendar nikjer nisem odkril prave razpoke. Sicer pa me je tudi preveč vleklo navzven, da bi se lahko dalj časa držal na eni roki. Moral sem naprej. Ob pogledu na vrh, ki je prosto nihala v zraku, me je mrazilo po hrbtu. Samo da ne padem! Barbka je imela preslabo stojišče, da bi me obdržala. Po 25 m naporenega plezanja sem dosegel majhno poličko in si uredil stojišče. Varnega

planinski vestnik

70 let slovenskega planinstva

Severna stran Cin, v sredini je Velika Cina z vrisano *Direttissimo*

Foto: P. Sčetinin

sem se počutil šele, ko so bili v steni zabiti trije dolgi klini. Pozneje sem ugotovil, da je bil ta raztežaj, ki pa je potekal nekoliko levo od pravega opisa, najtežji v vsej smeri. Barbka je bila kar hitro pri meni. Toda kam zdaj? Desno in levo okoli naju je bila gladka izlikana skala in nad nama se je bočila ogromna streha. Nikjer sledu o klinih. Tu ni mogla potekati smer. Da bi se vrnila nazaj in še preko teh krušljivih lusk? Prav nič me ni mikalo. Nagibal sem se daleč stran od stene, da bi zagledal kak klin. Končno! Zagnal sem huronski krik, ki je Barbko skoraj vrgel iz stojišča. Poglej, klin! Res je v skali, ki jo je zakrivala neka izboklina, tičal droben klin. Najina morala se je takoj dvignila. Spet bo šlo! Do strehe, pod katero sva zagledala klin, je držala kratka, težka prečnica, ki pa sva jo v navdušenju kmalu zmogla. Sedaj sva zagledala še več klinov. Zopet sva bila v pravi smeri.

Streha me je nekoliko spominjala na tisto v Aschenbrennerjevi smeri, le da je bila veliko

večja in precej manj nabita. Nad njo je bilo kmalu dobro stojišče, od koder je teklo še pet raztežajev skoraj navpično navzgor do prvega bivaka. Plezanje tu je bilo približno takšno, kot sva pričakovala. Trdna, rumena skala, vendar slabo razčlenjena. Klinov je bilo včasih celo več, kot sva se jih nadejala, toda marsikateri je slabo držal. Plezanje je bilo predvsem živčno skrajno naporno. Razmaki med klini so bili precejšnji, poleg tega je bila skala vseskozi rahlo previsna, zato sva dostikrat morala uporabiti vso spretnost, da nisva izgubila ravnotežja na drobnih oprimkih. Končno se je naklonina stene nekoliko zmanjšala. Dosegla sva bolj razčlenjen svet, ki naju je pripeljal do prvega bivaka. Bila je že peta ura popoldne, zato nisva nadaljevala s plezanjem, ker bi naju noč zajela sredi previsov. Sicer pa nama je bilo kar prav. Bila sva že utrujena in lačna. Poleg tega je sonce ravno obsijalo ta del stene, tako da nama je bilo prijetno toplo vse do sončnega zahoda.

Noč je bila hladna in dolga. Najhuje je bilo, da sva ves čas morala sključena presedeti na ozki polički in nisva mogla ganiti otrplih udov. Bolj trdno sva zaspala šele proti jutru, ko je Barbka s svečo ogrela bivak-vrečo in kar predolgo bi spala, če naju ne bi bil prebudil val svežega zraka, ki je prodril skozi veliko luknjo v prežganem platnu. Z nasprotnega konca stene iz smeri Comici - Dimai so se že slišali glasovi in prvi udarci kladiva, zato sva hitro skočila na noge in se pripravila za nadaljnji vzpon. Da bi se ogrela, sva najprej mislila nekoliko telovaditi. Toda ob pogledu na ogromne previse, ki so se bočili že nekaj metrov nad bivakom, sva si bila na jasnem, da nama bo še prehitro vroče. Tehnično je bil ta del neprimerno težji od prvega. Neprenehoma sva visela v stremenih in si pomagala še z vrvnimi potegi. Takšno plezanje sva doživljala prvič v življenju. Previs je sledil previsu. Dostikrat sva visela s hrbtom navzdol in počutila sva se kot pajka na stropu. Vsako stojišče sva delala v stremenih. Varovanje preko ramen je bilo nemogoče, zato sva varovala preko klina.

Kljub fizičnemu naporu sem se počutil odlično. Vreme je bilo tudi ta dan lepo in v stenah okoli naju je kar mrgolelo plezalcev. Nenadoma se mi je zazdelo, da slišim čudno znane glasove. Prihajali so z vzhodnega raza Zapadne Cine. Govorica se mi je zdela nekam domača in da bi pregnal vsak dvom, sem na ves glas zažvižgal slovenski napev »Janez in Micka«. Ni mi bilo treba dolgo čakati na odgovor. »Od kdaj pa znajo tu slovenske narodne?« sem zaslišal iz one strani. Ta glas vendar poznam, me je spreletelo. In na vso moč sem zarjul: »Tine!« Steno so preplavili vzkliki. Bila sta Tine Mihelič in Peter Ježek, ki sva ju že več dni pričakovala. Po kratkem razgovoru in izmenjavi voščil sva nadaljevala s plezanjem. Preveval naju je topel občutek, da nisva sama, da sta tu v bližini še dva, ki govorita isti jezik. To nama je dajalo novih moči in preganjalo utrujenost, ki se naju je že lotevala. Najhujša sta bila namreč zadnja dva raztežaja previsov. Skala je bila vedno bolj krušljiva, klini vedno bolj redki in majavi, naklonina vedno večja. V zadnjem od štirih previsnih raztežajev, sva visela že 35 m ven od vnožja stene nad grušč.

Na drugi bivak sva priplezala že precej izčrpana. Polica je bila tu zelo prostorna, kar je bilo pri taki navpičnosti stene kar pre-

senetljivo. Čudovito se je prileglo, da sva se lahko po dolgem iztegnila po široki polici. Najhuje so naju bolele roke. Prsti so bili skoraj do krvi odrgnjeni od ostre skale in vsak dotik z njo je povzročal nove bolečine. Kljub utrujenosti sva si smela privoščiti le polurni odmor. Ura je bila že dve popoldne in do vrha sva imela še dobrih 200 m. Vendar Barbke ni bilo mogoče pripraviti do tega, da bi nadaljevala s plezanjem. Ko je videla, da gre naslednji raztežaj pod bivakom zopet preko ogromne previsna zajede, je uprizorila stavko. Hote ali nehote sem moral počakati še nekaj minut, toda ne zaradi ženske trme, temveč zaradi kamnitega plazu, ki se je vsul čez bivak in letel ravno čez previs. Verjetno so ga sprožili turisti, ki so hodili po veliki gruščnati terasi okoli vrha. Ko je plaz ponehal, sem začel plezati in Barbka je hočeš nočeš morala za menoj. Po 30 m se je previsna zajeda razširila v grapast kamin, po katerem je bilo užitek plezati. To je bila klasična plezarija IV. in V. stopnje v sivi, trdni skali. Barbka je oživala in prav hitro sva napredovala, čeprav sva morala premagati še nekaj previsnih blokov, ki so bili zagvozdani v kaminu. Naglica pa je bila tudi potrebna, kajti vreme se je nenadoma poslabšalo. Začelo je kapljati, nato pa se je vlila kratka ploha. Vsa premočena sva prišla na gruščnato teraso pod vrhom. Od tu naprej sva se vzpenjala oba hkrati proti vrhu, kljub temu pa se je ta del najbolj vlekel. Morala sva obplezati več stranskih grebenov, preden sva dosegla glavni vrh. Ravno pet popoldne je bila ura, ko sva stala ob železnem križu na vrhu. Nikogar ni bilo več. Vsi plezalci in turisti so že sestopili v dolino. To nama je bilo kar prav, sva lahko vsaj bolj sproščeno dala duška svojemu veselju nad uspelim vzponom.

Tehnični podatki:

62. ponovitev

Prva ženska ponovitev

Čas plezanja 20 ur, 1 bivak

(Gl. »Rivista Mensile«, Torino 1959, št. 11—12. V reviji je tudi skica smeri.)

Listi iz dnevnika

Vlado Vodopivec

Nikdar nisem sanjaril, da se bom kdaj lotil vrhunskih smeri. Kadar pa sem bil v Tamarju, sem premeril z vsem dolžnim spoštovanjem Aschenbrennerja in v Vratih sem jih rad poslušal, ko so prišli iz Čopovega stebra in pripovedovali o njegovi lepoti. Toda za take smeri nisem bil pripravljen, premalo sem imel vaje in znanja in morda še marsičesa drugega...

Ko pa sem pohajal pod stenami v Martuljku, v Krnici, v Vratih in v Tamarju ali na Okrešlju, so me strmi skalnati skladi kar boleče pritegovali. Takrat sem delal načrte in sanjaril, da se bom zopet povzpel preko strmin in z vrha pod seboj gledal globino, ležal v soncu, utrujen in nadvse zadovoljen, ker je premagana iz doline na videz tako nedostopna stena za menoj, jaz pa sem spet bolj bogat za novo doživetje.

Tako tudi letos, ko sem sedel ob prodnati strugi v Krnici in občudoval vrhove Ponc in Škrlaticice, ki jih je oblivalo večerno sonce. Zopet sem mislil na čudovite občutke, ko ležiš, potem ko si zlezal iz stene, na robu in iščeš znane vasice v dolini, se z očmi sprehajaš naokoli po vrhovih, sam s svojimi mislimi in vendar ne sam: nekaj metrov proč se prav tako izpostavljajo soncu, dremljejo in predajajo svojim mislim, tvoji prijatelji z gora, Marjan ali Vida, ali Bob, ali Vlasto. Nihče od njih ni vrhunski alpinist (razen Boba, tega resnega in odgovornega fanta, za katerega sem vedel kmalu, ko sem ga prvič srečal, menda v steni Štajerske Rinke, da bo po trezni in sistematični pripravi enkrat naskočil Čopov steber in Aschenbrennerja in da s tem ne bo konec, temveč šele začetek

njegove vrhunske plezalske poti), vendar ima vsak od njih rad gore in kakor jih poznam, ta njihova navezanost ne bo odnehala. Ni jim »odveč« ali »premalo«, če zlezejo samo bavarsko ali nemško ali pa slovensko smer v Triglavski steni, ali »celo« greben v Planjavi. Samo da se spoprimejo s skalo, se okopljejo v soncu, dvignejo na rob stene, s polnimi očmi lepote, zadovoljni s seboj in z lepim novim doživetjem v steni.

Tudi letos so strani v mojem planinskem dnevniku skoraj prazne. Za leto 1959 jim nisem pridal novega opisa. Ko sem se še pred letom klatil po nadelanih poteh in stenah naših gora, nisem pričakoval, da me bo tako potuhnjeno izdala ta desnica in mi prekrizala načrte, ki sem jih za letos imel. Roka, s katero sem prešerno lučal kamenje, ki me je trdno držala v steni in vlekla vrv in ki je krepko odpravila morsko vodo, ta roka mi je letos komaj služila in mi povzročala ostre bolečine, ko sem razbijal z lednim kladivom trda snežišča pod Kriško steno in si kopal stopinje do kopne skale.

Sredi poletja sem ležal v dišeči travi nad Tunjicami in se izpred hišice, ki je kot v pravljici, oziral preko Sorškega polja proti obzorju, kjer so se bleščali Triglav, Škrlatica in okoliški vrhovi. Listal sem po svojem starem dnevniku in mislil na Boba, na Vido, na Vlasta in Marjana, ki se morda prav ta čas znoje v stenah, ali pa poležavajo okrog koč, kujejo načrte za prihodnji dan in občudujejo prepadne, od večernega sonca pobarvane stene.

Potem sem začel prebirati:

Poletje 1955

Pobudo za to smer je dal Marjan in jaz sem se strinjal. Zvečer sva zadela ob znanca. enega najbolj uspešnih alpinistov izpred vojne, ki je s prijateljem začrtal vrsto prelepih smeri v stenah Kamniških Alp in sva mu povedala, da sva namenjena v »dolgo nemško«. Široko se nama je nasmejala, nama želel srečen vzpon in da nama res ne bi bila predolga.

Jutro je bilo sveže in brez oblakov, midva pa sva bila sijajno razpoložena. Na široki gredini nad vstopom sva opazila, da nisva sama, kot sva mislila, in ne prva. Dva mlada človeka, fant in dekle, sta že počivala na gredini in se odločala, ali bosta krenila v

slovensko ali v Zimmer-Jahnovo smer. Nič se jima ni mudilo, midva sva pa imela precej raztežajev stene pred seboj in sva hitela.

Vse sem že vedel od prejšnjega večera: kako je Marjan tu pred leti v megli zablodil, biva-kiral nekje pod Kugyjevo polico in kako je Aleksa naslednje jutro s klici dobila zvezo z Avčinom in Dolarjem, ki sta prav takrat zlezla Čopov steber itd. Da se nama ne bi kaj podobnega zgodilo, sva se vzpenjala molče in hitro po stebru, bila naenkrat pri Nemškem turncu in se samo za mojo nepogrešljivo cigareto ustavila pri skrinjici. Potem pa sva se dvignila v strmino pod »šivankino uho« ter se zopet dvignila v steber. Delo nama je šlo neverjetno hitro od rok. Na nekem mestu sem še daleč pod seboj videl mlada človeka, ki sta se sprehajala po Zlatorogovih stezah, kot da iščeta primerno mesto za počitek na mehkih od sonca obsijanih travah. Potem ju nisem več videl, čisto sama sva bila in kot sem zjutraj opazil, ni nihče razen naju krenil proti steni. Marjan je hitel in pot nama je že curkoma lil s čela.

Čisto sama in svobodna sva v tej steni, sem premišljeval, razigrana in zadovoljna zaradi občutka moči v ne prav lahkem boju s steno, ki jo naglo zmagujeva. Pa vendar tako neprijetno osamljena sredi mogočnih skladov. V občutek sreče in zadovoljstva se je vrival občutek strahu in negotovosti, kaj bodo prinesli prihodnji raztežaji. Ali ne doživljaš vedno tako svobode, sem si mislil; z občutkom moči in strahu, z zavestjo lastne sile in boječega spoštovanja pred prihodnostjo, z občutkom ogroženosti in trdne volje, da se ne predaš, srečen v samoti, po kateri tolikokrat hrepeniš v mestnem hrupu, in s strastnim nemirom, da bi se zopet vrnil nazaj med ljudi. Kako čudovita je dialektika svobode!

Ali ni takle vzpon podoben življenju, ki ga živimo, sem mislil dalje. Vsak dan smo bolj svobodni, vedno več vemo in vedno več imamo, pa tudi vedno bolj smo samotni in nemirni. Avtomatizacija, standard, brnenje motorjev in naglica vse povsod, znotraj pa nemir in rastoča negotovost.

Kje je sploh še čas za razmišljanje in čustvovanje. Za razmišljanje o smislu našega bivanja, o življenju in smrti. O smrti razmišljam v tej steni, ki ni prizanašala mladim življenjem, sem se zalotil. Kako čudno ču-

stvujemo o smrti. Ali je mik smrti samo sla po življenju, ali je strah pred uničenjem in vzpodbuda za življenje, za veselje in srečo? Menim, da oboje, ker je pač tako naše življenje in čustvovanje.

Kako velik in obenem krut je naš čas. Kako daleč od civilizacije se umikamo, da lahko pristno čustvujemo. Kajti čustva veljajo za znak bolezni in neuravnovešenosti. Če si čustven, pravijo, da si občutljiv in da je težko s teboj. Čim močnejši postajamo in čim bolj obvladujemo ta svet, tembolj smo hladni in tem manj imamo v sebi mesta za čustva. Hladni kot tale skala, ki jo božam, otipavam in iščem v njej trden oprimek.

Tako so mi neurejeno tekle misli, ko sem se dvigal po stebru in počival na stojiščih, dokler nisem slišal Marjana: »Smo že pri luski«. Še nekaj deset metrov sva se dvignila in stala sva vrh mogočnega bloka, ki se je kdaj vem odluščil od stene in se zagozdil na tem mestu ter ostal naslonjen na steno. Globoko pod nama je zijala zračna praznina, da sva videla prav na prodišče pod steno. Lep prestop v steno in počivala sva na majhni prodnati ploščadi. Pošteno sem bil že zdelan. Marjan pa je danes priganjal: »Samo nekaj raztežajev še,« mi je zaklical in že sem ga videl, kako se je vzpenjal v trdi skali. Toda teh nekaj raztežajev ni bilo konca. Na stojiščih sem utrujen celo telo naslanjal ob skalo, mišice v rokah so me bolele in stiskal sem zobe, ko sem se dvigal na rokah in lezel kvišku. Mnogo premalo vaje imaš, sem si mislil. Nič več nisem bil sposoben premišljevati o dialektiki najine svobode, samo da še zmagam te poslednje raztežaje. Ko nisem prav nič pričakoval, sem se dvignil, zagrabil prod in se zleknil na Kugyjevo polico. Pogledal sem na uro, kazalci so se pomikali proti drugi.

Počasi sva prečkala proti Kredarici. V drugi polovici sva zagledala pod seboj najina znanca od zjutraj, ki sta se pomikala proti sedlu. »Ali sta srečna? Kako sta mlada, rada se imata in še v steni sta bila,« je pred mano mrmral Marjan.

Tudi midva sva bila srečna. Zdelo se mi je, da sem v teh sedmih urah, odkar sva krenila iz Aljaževega doma, doživel več kot v dolini cele tedne.

Listal sem dalje po dnevniku in se ustavil, ko je bilo napisano:

Poletje 1957

Za srednjega plezalca je slovenska smer v severni triglavski steni skoraj sprehod, nekateri vrhunski alpinisti pa jo, kot sem slišal, sploh ne poznajo. Jaz pa sem se v slovenski smeri pred dvajsetimi leti prvič srečal s steno in od takrat me veže nanjo mnogo lepih doživetij.

Tisto poletje sem bil mnogo v gorah. Tretji dan sem že čakal v Vratih na vreme, pa je kar neprestano lilo. Marjan mi je nekaj ur, preden sem prišel, ušel v dolino in tako sem bil sam, brez prijateljev in brez načrtov. Stena je bila kar naprej v megli, jaz pa sem bil trmast in sem čakal.

Ves večer je še lilo, potem pa je nastala čudovita nedelja, nebo je bilo brez meglic in stene so bile kot umite. Dremav sem prilezel iz doma v svež jutranji zrak. Okoli doma je že kolovratil Joža in priganjal zaspance na pot. Ko sem videl, da se je vreme preobrnilo in ko sem jih slišal še od Jože, sem stekel k studencu, se postavil pod curek, da mi je tekel po glavi, vratu in tilniku. Naglo sem oprtal vrv, pripel za pas nekaj železja in se podal v strmino za dom. Niti nisem dobro vedel, kam bom krenil. Dobre pol ure od doma sem že dohitel družbo, ki sem jo prejšnje dni spoznal, nekatere od njih pa sem poznal že prej, in sem se jim priključil. Namenjeni so bili v slovensko. Med njimi je bila Vida, ki sem jo komaj dobro poznal in ki je bila šla prvič v steno.

Sam ne vem kako, toda pri vstopu sva se znašla skupaj. Razvil sem vrv in jo navezal ter ji zaželel dobro srečo. Potem sem se zagnal v strmo skalo, izplezal po polički v desno, odskočil v prodnato kotanjo in se dvignil proti široki gredini. Parkrat sem se ozrl in videl, kako me je opazovala, kot bi si hotela zapomniti vsak prijem in vsak korak. Nato sem začel vleči vrv počasi preko pleč, Vida pa se je vzpenjala naglo kot da ni prvič v steni. Čez nekaj minut je že stala rahlo zasopla ob meni.

Potem sva se vzpenjala v senci stene, kot da sva stara tovariša na vrvi. Na varovališčih sem požvižgaval, občudoval prelep dan in pričakoval, kdaj se bodo izza skale pokazale njene velike, rjave in radovedne oči. Tak čudovit dan, sonce in plavo nebo ter velike, radovedne oči, to je sreča, sem si mislil. Nekajkrat sem že vzel na vrv ljudi, ki še niso bili v steni. Toda nikdar nisem imel

občutka, da moji tovariši tako intenzivno doživljajo lepoto stene, kot jo je doživljala Vida. Napredovala sva naglo, potem počivala in zopet napredovala brez težav, kakor da sva že mnogokrat skupaj plezala. Opazoval sem jo, kako stopa sigurno, brez strahu in kako uživa svojo prvo plezarijo. Čeprav sem že mnogokrat plezal v slovenski, se mi je zdelo, da doživljam steno z njo vred in jo občudujem z njenimi očmi.

Preden sem na ploščadi na vrhu zvil vrv, sem ji močno stisnil roko in ji zaželel, da bi se še srečala in doživela tak vzpon, kot je bil danes. Počasi, skoraj brez besed smo se vračali v dolino. Bil sem srečen, ker sem lahko z nekom v steni delil srečo. In kaj je to, pravzaprav, sreča, sem premišljeval, ko sem se spuščal v Vrata. Drobna, zelo drobna osebna doživetja v čudovitem dnevu ali prelepi noči, ko jih najmanj pričakuješ. Sreča, to niso velike stvari, navadno so majhne in vtkane v grobo tkanino našega vsakdanjega življenja. Doživljas jih za sekundo, za uro, ali dan, potem morda zopet mesece ne več, morda ne cela leta. Tako smo se vračali v dolino vsak s svojimi mislimi, nabirali rododendron, jaz pa sem sanjal, kako se bomo še srečali v gorah.

Joža nam je prišel naproti po dolini Bistrice. Ta jezиковi in raskavi človek, ki je s svojimi gorniški dejanji vtisnil slovenskemu alpinizmu neizbrisen pečat, je odkril svoje toplo srce. Vidi in njeni prijateljici, ki sta šli prvič čez steno, je pripravil šopek rododendrona in planik in ga ovil okoli klina kot spomin na njuno prvo plezalsko pot.

Vida je bila presrečna in srečen sem bil jaz, ker sem delil z njo to prvo pot.

Listal sem dalje po dnevniku in se ustavil:

Jesen 1957

Pozno je že bilo in dišalo je na sneg. Ko sva z Vlastom krenila v soboto popoldne iz Ljubljane, so bile Kamniške planine zavite v meglo. Ne vem, kaj nama je bilo, toda ko sva prišla do Črne, namenjena na Gojsko planino, sva se odločila, da se bova potegnili še do Črničva, da bi od tam že s precejšnjo višine krenila na planino.

Iz megle je rosilo in sem in tja so se javljale mokre snežinke, ko sva prišla do Kranjskega Raka. Še nekaj časa sva hodila v mraku, potem pa je padla megla in nastala takšna

tema, da sva morala prižgati luči. Sneg je postajal vse globlji in preden sva se spoprijela s strmino, sva navezala krpelje. Vlasto je vlekel kot mula in počasi sva napredovala. Iz megle so že padali debeli snežni kosmiči. Vlasto pozna ves teren okoli Velike, Male in Gojske planine kot svojo dlan. Poleti in pozimi, v soncu in megli je hodil tod naokrog in skoro je ni poti, za katero ne bi vedel. Ko pa sva se vrh strmine znašla na široki čistini, se je naenkrat ustavil. »Najbrž ne greva prav«, je godrnjal. Svetila sva naokrog z baterijami, toda v gosti megli nama baterije niso kaj prida koristile. Zavila sva v krogu, nekaj časa hodila in se znašla pri svojih lastnih stopinjah. Še sva svetila, šla v desno in levo in naenkrat dobila stopinje, ki jih je nedavno napravil nekdo v smeri, ki nama je bila nekoliko sumljiva. Vendar sva krenila za temi tujimi stopinjami, nekaj časa po ravnici, potem pa so se naenkrat stopinje začele spuščati v dolino. Torej res nisva na pravi poti. Obrnila sva se in še enkrat vrnila do ravnice, kjer sva blodila v krogu. Gozdar ali lovec, ki je hodil tod, je očitno šel v dolino. Pogledala sva na uro, koliko časa že blodiva. Pol ure, morda uro ali več! Toda Vlasto zna biti čudovito miren in zbran v takih situacijah. Še enkrat je obkrožil ravnico in potem odločil: »V tej smeri bova šla ob robu gozda in potem skozi gozd.« Zdajci sva stala pred odprto pastirsko bajto. Vlasto je že vedel, kje sva. Nekje pod Marjaninimi njivami. Napetost je popustila, stopila sva v bajto in počivala.

Blodnje, sem premišljeval. Včasih se ti zdi, da ni izhoda, pa vendar z vztrajnostjo in še s pomočjo dobrega prijatelja lahko najdeš pravo pot. Čudovit fant je Vlasto. Zdi se, kot da je hladen, včasih skoraj odbijajoč, toda ne vem, ali bi lahko našel bolj požrtvovalnega in odgovornega tovariša, kot je ta skromni alpinist stare šole, ki ga poznajo vsi drvarji in pastirji od Bistrice do Velike planine. Molčeč, vztrajen in pozoren, kot da ne zna biti vesel, pa vendar prijeten tovariš in dober prijatelj.

Kolikokrat tako blodimo v krogu in iščemo poti. Včasih v soncu, včasih v megli. Koliko pomeni v takih blodnjah miren, skromen prijatelj, ki pozablja nase in ki je vedno pripravljen pomagati.

Krenila sva dalje. Sneg je naletaval v vedno gostejših kosmičih in vedno bolj sva garala. Ko sva prišla čez rob, je zapihalo, da mi je

rezalo v lice. Samo še nekaj sto metrov, pa bova v topli koči pri Slavki. Vlasto je počasi in z gotovostjo naprej krčil pot.

Ko sva stopila v kočo, sva videla, da sva hodila iz doline več kot pet ur.

Obrnil sem zadnje strani:

Poletje 1958

V Tamar sem prišel telesno utrujen in duševno razdvojen. Krenili smo v Šite, v klasično smer, ki so jo začrtali že pred vojno. Trije smo bili na vrvi: Vlasto, Vida in jaz. Nekoliko neroden vstop in še dva srednja raztežaja, potem smo sedli na skalo in gledali na melišča in snežišča pod seboj, po katerih so se pomikali težko otovorjeni študentje alpinisti, ki so pomagali pri filmanju »Vzpona«. Pod Jalovcem se je utrgal plaz kamenja in se valil po snežiščih. Fantje so popadali s svojim tovorom po tleh in čakali, da je odgrmel mimo njih. Nikogar ni zadelo. Oddahnili smo se in dvignili ter nadaljevali pot preko lahkega terena, dokler ni Vlasto, ki je bil zadnji, zaklical: »Sedaj pa zavij za robom v strmino.« Še raztežaj, dva, sem vodil, potem je Vlasto prevzel vodstvo. Strašno sem bil utrujen tisti dan in kot še ne pomnim nerazpoložen. Desnica mi je odpovedovala in ko sem na nekem mestu izbijal klin, sem čutil, da nimam več prave moči v rokah. Besen sem pustil klin v poklini.

Sonce se je neusmiljeno uprlo v nas, da smo se kopali v znoju. Vlasto je vodil v levo, jaz pa nisem imel volje, da bi svetoval v desno, niti zaupanja vase, da je tako prav, čeprav se mi je zdelo, da bomo prej na robu. Vida je plezala odlično, jaz pa sem zaostajal in izkoristil minute na stojiščih za počitek. Ko je Vlasto potegnil preko strme žmule cel raztežaj vrvi in mi je Vida izginila izpred oči, sem kot v omotici nekje od daleč slišal: »Nikjer ni mesta, da bi dobro varoval ali zabil klin, plezajta previdno!« Počasi sem se vzpenjal preko prepadnega skoka in dolgo, mnogo predolgo iskal trdnih oprimkov in dobrih stojišč. Sonce je žgalo in imel sem občutek, da mi bo razneslo glavo.

Nikoli mi ni bilo tako tesno v steni kot tista dva raztežaja, čeprav sem plezal že mnogo težje smeri, ker sem vedel, da lahko z najmanjšo napako potegnem Vido in Vlasta z njihovih nesigurnih stojišč. Toda to ni bil strah pred smrtjo, temveč nezaupanje vase

in lastno zmogljivost ter strah za tovariša pred menoj.

Danes vem, da smer ni bila težka, toda takrat se mi je zdelo, da kaj težjega še nisem plezal. Jezen sem bil na svojo nerazpoloženost in utrujenost ter še posebej na utrujeno desnico, ki ni bila v stanju vihteti kladiiva in izbijati kline. Skrajno nezadovoljen s seboj sem se mukoma zvelkel preko žmule, omotičen in preutrujen za ta del smeri.

Ko smo prišli v lažji teren, smo že zagledali nad seboj škrbino. To mi je dalo novih sil in začeli smo se hitreje vzpenjati. Vlasto je že bil v škrbini in onstran roba, ko se je Vida kakih petnajst metrov pod vrhom trmasto skušala s trenjem pregoljufati preko gladke nagnjene plošče brez trdnih prijemov. Nekaj metrov v levo od plošče je bil lep, lahek kamin. Toda Vida je bila trmasta in ko je že skoraj prišla do roba, da bi se povzpela na ploščad, od katere je samo še nekaj lahkih korakov do škrbine, je zdrsnila vseh pet metrov nazaj in kot priplavala zopet na stojišče pod ploščo. Odnehala ni. Drugič, tretjič in med tem sem še splezal skozi kamin, ko se je Vida še enkrat pognala preko plošče in dosegla rob.

Z vrha smo zagledali Trento, Sočo in ogromna melišča, ki se vlečejo od Male Mojstrovke pa do pod Jalovca. Toda tam nekje okrog Triglava so se zbirali črni oblaki in od časa do časa je v daljavi zagrmelo. Pred nami pa je bila še dolga pot čez Traviško škrbino v Tamar. Komaj da smo dobro zvilili vrv, se optali in da sem pokadil svojo cigareto, in že smo se spustili čez melišča na stezo.

To je bil moj zadnji vzpon leta 1958.

Trenutki življenja in smrti v gorah

Marjan Keršič-Belač

So trenutki v življenju vsakega gornika, katerih se spominja nerad ali z grenkim priokusom v ustih... Vsak od nas jih pomni nekaj, ta več, drugi manj; nekateri med njimi so za marsikoga od nas bili usodni mejniki drugačnih odnosov do gorskega sveta, do tovarišev v navezi ali celo do večjega kroga ljudi, med katerimi so se stvari dogodile.

Jaz sam sem jih doživel precej. Da sem v tistih trenutkih iz večkrat neresljive situacije odnesel celo glavo in se vrnil nazaj med ljudi živ, temu je, odkrito povem, večkrat botrovalo srečno naključje, brez katerega bi vsa bliskovita odločanja v usodnih sekundah ne mogla rešiti včasih do kraja brezupnih situacij.

Z leti človek dozori do mnogih spoznanj, ob katerih lahko samo zmajuje z glavo nad vsemi brezumnostmi, ki smo jih zagrešili kdaj v letih brezskrbne mladosti pri pohodih v gore. Razlika je žal le v tem, da smo nekateri alpinisti pri teh brezumnostih, majhnih in velikih napakah imeli srečo porojeno iz ugodnih naključij, spet drugi pa izrazito smolo, ob kateri so z malenkostno krivdo izgubili glavo. Ali more kdorkoli od tistih, ki je ob življenju v gorah, po neštetih stotinah vzponov poletel in pozimi, od nedolžnih pohodov na vrhove, pa do najzahtevnejših skrajno težavnih plezarij dočakal zrela moška leta trditi, da nikoli ni zagrešil nobene napake, da je bil zmerom samo preudaren, premišljen in kos nalogi, ki se je je lotil? Če lahko odgovori pritrdilno, potem lahko rečem, da ni nikoli storil ničesar velikega ali pomembnega, za velike in pomembne stvari je treba vedno tudi nekaj tvegati; pri tveganju pa je vedno določen procent možnosti, da ob njem doživimo polom... Brez tveganja bi

---

Pri Mladinski knjigi je pred kratkim izšla Lipovškova knjiga izbranih planinskih spisov z naslovom: »STEZE, SKALE IN SMUČIŠČA«. Planinske spise alpinista Marjana Lipovška je izbral in uredil Vlado Vodopivec. — O knjigi bomo obširneje poročali v prihodnji številki.

alpinizem ostal na začetnem nivoju razvoja — in mislim, da je prav tveganje botrovalo največjim gorniškim zmagam pa tudi porazom. Po tem se pa tudi loči od preprostega planinstva, uokvirjenega v pohode na vrhove po nadelanih, s klini in vrvmi ter vodniki zavarovanih potih, ob katerih je glavno tveganje zvezano le z lepim ali slabim vremenom ali pa še z boljšimi ali slabšimi snežnimi razmerami. S temi pa se preprosti planinci že neradi spoprijemajo in večina jih hodi v gore šele takrat, ko snežišča po gorah okopnijo visoko do vrha. Res je, da je meja med tveganjem in absolutno varnostjo med zimskimi smučarskimi pohodi večina od Črne prsti do Hribaric pa do tistih okrog Triglava za Cmirom, čez Kot ali Krmo, zelo majhna — vsekakor pa večja, če se nekdo loti spusta na smučeh z vrha Stenarja v Vrata ali z vrha Grintovca čez Kokrsko sedlo v Kamniško Bistrico.

Pri takih smučarskih visokogorskih pohodih se preprosto planinstvo že prerašča v izrazitejšo alpinistično dejavnost, ki jo brez dvoma doseže v popolnosti, če smučar na Kredarici zasadi smučī v sneg in z derezami opremljen spleza še na vrh Triglava, Rži ali Begunjskega vrha.

Pri vsakem alpinističnem vzponu je tveganje najmanjše, če se načrtno pripravljene naloge lotimo v dvoje; večje pa, če se število udeležencev poveča na tri ali celo več ljudi v eni navezi. Možnost, da pride do nesreče, je še zmerom manjša, če se vzpona loti človek dobro pripravljen sam, kot pa če v večji družbi ena sama oseba subjektivno ni kos nalogi. S številom ljudi v navezi se skoraj s kvadratom množijo prav tako kot možnosti za povečano varnost (govorimo o tehnično zadovoljivo opremljeni skupini) tudi možnosti, da pride do nesreče. To zakrivijo lahko objektivni pogoji nevarnosti kakor tudi subjektivni v ljudeh samih. Preprost primer: čim več navez pleza v isti smeri, več je možnosti, da bo nekdo sprožil kamen z nepredvidnim prestopanjem ali z vrvjo; in ta kamen bo prej nekoga zadel, čim več ljudi se bo tisti trenutek gibalo v njegovi vpadnici. Za izkušene nisem povedal nič novega, neizkušenim bodo pa dogodki, o katerih mislim pisati, prav gotovo snov za razmišljanje.

V štiriindvajsetih letih, odkar hodim v gore, sem triindvajset let plezal in intenzivno obiskoval vrhove v vseh mesecih v letu in ob vsakršnem vremenu. Vendar me je, lahko

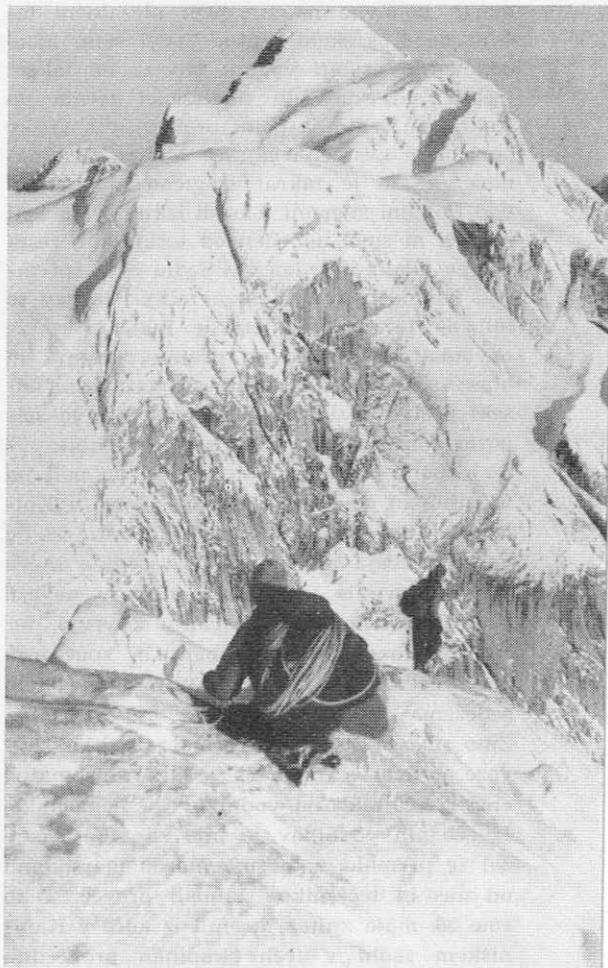
rečem, vsa ta leta spremljala relativno naklonjena sreča in sem v tem času doživel v svojih navezah le dvoje nesreč. V prvem primeru se je ta tragično končala — v drugem pa več kot srečno, in bi bilo krivično, ko bi jo imenoval samo nesrečo. Druga je bila zame najhujši mejnik v gorniškem življenju. Takrat sem že sklenil obračun nad vsem svojim življenjem v drobcih sekund, v katerih je bilo enako daleč do ponovnega povratka v življenje kot do smrti... Danes bom povedal vse, kako je bilo ob prvem, kdaj pozneje pa o drugem primeru...

*

Ko smo devetnajstega maja leta 1947 na Kamniškem sedlu začeli prvi reševalni tečaj po vojni, so me še ne ravno izkušenega, pa

V grebenu Dolgega hrbta

Foto: M. Belač

vendar že sedemindvajsetletnega dodelili za vodnika. Ker sem plezal že pred vojno, sem imel do takrat za seboj »že« šestintrideset alpinističnih letnih in zimskih vzponov do četrte težavnostne stopnje. Tečaj so vodili resni in izkušeni alpinisti z Jesenic: Uroš Zupančič, Maks Medja, Andrej More in Janez Krušič ter zdravnik dr. Franjo Novak iz Ljubljane.

Prvi dan je bil namenjen turi, na kateri bi naj vodniki pregledali tečajnike ter presodili njihovo vzdržljivost in tehnično usposobljenost za gorske reševalce. Bili so to večinoma zelo mladi fantje iz vse Slovenije, ki naj bi izpopolnili po novo ustanovljenih alpinističnih odsekih vrste mladih plezalcev tudi v reševalni tehniki in nudenju prve pomoči v primerih nesreč.

Leto dni prej sem bil julija meseca prvič pomožni vodnik na letnem plezalnem tečaju v Kamniškem sedlu in isto leto (1947) meseca marca ponovno na zimskem plezalnem tečaju na Kokrskem sedlu. Vedel sem, kako odgovorno je biti vodnik naveze na takem tečaju, saj smo bili udeleženci tečaja na Kokrskem sedlu še polni pretresljivih vtisov ob smrtni nesreči tečajnice Milene Hartmanove, ki se je takrat tragično ponesrečila pod Dolgimi stenami. Zaradi izkušenj ob tisti nesreči ni smel nobeden od tečajnikov reševalcev nikamor iz koč v Sedlu brez spremstva ali odobritve vodstva tečaja, čeprav so bili na tečaj povabljeni le taki, ki so že obvladali vsaj osnovne prvine plezanja in hoje v snegu. Kljub temu so posamezni odseki poslali različne ljudi in, kot se je šele pozneje izkazalo, tudi popolne začetnike.

Po pohodu iz Kamniškega sedla po poti na Okrešel in po Kotliški severni grapi v Kotličce ter čez Boštjanco na vrh Brane se je vodstvo tečaja odločilo, da bo vsaj dva dneva tečaja posvetilo vežbanju padcev v navezi, hoji z derezami in varovanju z vrvjo, ter šele na koncu tečaja vežbanju v spuščanju ponesrečenca z drogom in Grammingerjevim sedežem.

Zato smo se drugi dan tečaja razdelili v naveze po dva tečajnika na vodnika oziroma po enega tečajnika na vodnikovega pomočnika. Izvežbanih vodnikov je bilo za take tečaje žal še premalo, zato smo morda marsikomu od nas in tečajnikov zaupali preveč. Tako smo 20. maja zjutraj krenili iz koč v Kamniškem sedlu v treh skupinah proti dnu

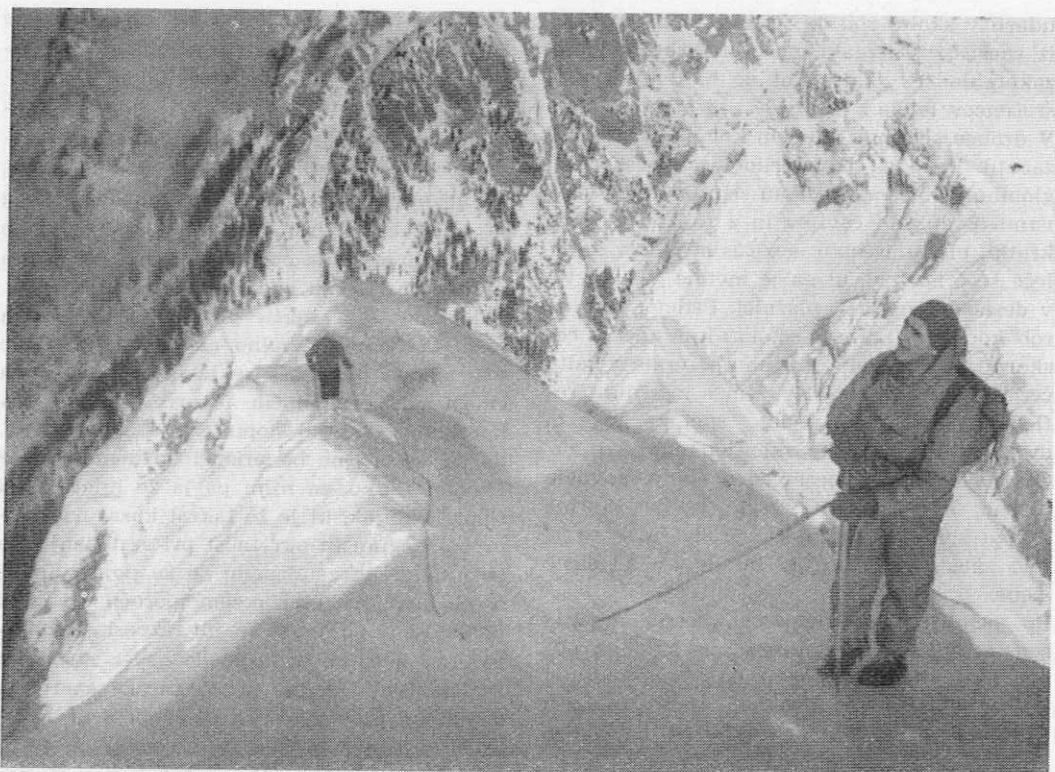
Wissiakove grape v zahodni steni Planjave in po njej okrog osmih dosegli vznožje stene pod Oknom — nasproti spominske plošče Sandija Wissiaka — kjer z jeklenimi vrvmi zavarovana steza v kopnem preide čez Wissiakovo grapo proti Sukalniku. V snegu, ki je bil še precej trd od noči, so bile sledi globokih stopinj, ki jih je utrla prejšnji dan skupina dveh fantov in dekleta, ki so se povzpeli na vrh Planjave; med njimi zadnja kar v krilu in preprostih visokih čevljih, vsi trije pa brez cepinov, le z urezanimi palicami v rokah.

Ena od naših skupin, ki jo je vodil Andrej More, je krenila po Wissiakovi grapi navzgor proti »Rovu«, ki drži iz Wissiakove grape do Okna. Meni sta bila dodeljena tečajnika Marjan Perko iz Tržiča in Dušan Koštomaj iz Celja, vodniku Bojanu Deržaju pa Jože Koštomaj iz Celja in Janez Baraga iz Jesenic. Z Moretom smo se poslovili in pozdravili, nato pa krenili po precej strmem snežišču desno navzgor pod vstop v smer skozi Okno in desno od Okna. Obe smeri imata isti vstop, zato sta obe navezi krenili proti skalam, ki so bile tisti čas že popolnoma kopne. Po gorah je bilo sicer še dosti snega po grapah in policah, strmi deli sten pa so se plezali že kot poleti. Ker Wissiakova grapa do pod Rdečega kupa ni tako strma in je bil sneg že toliko zmehčan, da je bila hoja varna že ob močnejšem udarcu s čevljem v strmino, smo se vzpenjali po grapi s Sedla navzgor brez derez. Te so takrat prva leta po vojni premogli le posamezniki, predvsem vodniki z Jesenic, ki so se preskrbovali z njimi iz zalog starega železa v železarni. Tam so šli v plavže menda celi zaboji nemških vojaških derez — čeprav jih v trgovinah nikjer ni bilo mogoče nabaviti.

Živo se še spominjam vsega, kar se je zgodilo tisti dan. Vreme je bilo prelepo, le redke megle so se obešale po oddaljenih grebenih Rink in Križa onstran Sedla.

Redkobesedni smo tolkli s čevlji v strmino in si oddihovali, preprijemajoči cepine in z orokavičenimi rokami naslonjeni v breg strmeli v globel, kamor so s hrestanjem izginjale grude izkopenega snega.

Utiral sem gaz na čelu vseh šestih in tik pod steno začel izravnovati v snegu stojišče, da se bomo navezali na vrvi. Drug za drugim so mi tovariši sledili in čakali meter, dva, odda-

Na Kalškem grebenu

Foto: M. Belac

ljene od mene malo nižje dobro vkopani v sneg, da pripravim vrv za svoja dva tečajnika. Deržaj, ki je jemal nahrbtnik s pleč in ga že odvezoval, da vzame iz njega vrv, je nenadoma zavpil za mojim hrbtom: »Kam za zlodja pa rineš tja gor?« Sunkovito sem se obrnil, ker nisem vedel, komu so besede namenjene. Dober seženj nad nami sem zagledal Koštomaja, ki naj bi se navezal na mojo vrv, kako koplje stopinje z udarci čevljev proti robu krajne poči ob steni in nam kaže hrbet...

Nekaj je včasih v kretnjah ljudi, ki hodijo v gorah, kar nas navdaja s strahom za njihovo življenje in se rajši obrnemo v stran, kot pa da bi jih gledali pri nerodnem obračanju in nesigurnem prestopanju. Tak občutek strahu me je nenadoma prešinil, ko sem gledal fanta, kako skuša popraviti nepotrebno svojeglavost in sestopiti tista dva sežnja po celem snegu nazaj. Na snežišču z okrog 45° naklonine je malomarno šaril s cepinom po strmini in skušal zabiti ratišče v sneg, preden bi prestopil korak nižje...

Vse se je zgodilo v nekaj hipih...

Noga mu je nenadoma zdrsnila in komaj za ped v sneg zabiti cepin se je preveznil, ko ga je vrglo na trebuh. Z odsotnim, bolj začudenim kot zbranim pogledom je zakrožil po nas in že ga je obrnilo na hrbet, drsečega vedno hitreje po osrednjeni strmini snežišča...

V zanke zvita vrv mi je padla iz rok, da sem instiktivno sprostil levico za prijem na ratišču cepina, ki mi je visel v varovalni zanki na zapestju desne roke. V en glas smo menda vsi hkrati zarjuli: »Ustavi se s cepinom, zabij oklo v sneg.«

Nič... Vse skupaj ga je menda tako prestrašilo, da je pozabil na vse nauke prejšnjega dne in ni vedel, kaj lahko stori s cepinom. Hitrost drsenja se je povečala in bliskovito ga je odneslo navzdol proti skalam, ki so obroblyale snežišče. Cepin mu je nenadoma izbilo iz rok, ki so mu nemočno krilile po zraku v praznino. Na hrbtu drse je telo po kakšnih štiridesetih metrih udarilo v skale in se odbilo v stran... Z glavo je s temenom

udaril v skalni rob, ki je kot stopnica gledal iz snežišča. Odtrgalo mu je nahrbtnik in ga zakotalilo čez skale. Kot da bi dvoje ponesrečencev letelo v brezno... je bilo videti... V drobcu sekunde, ko sem kot na svoji glavi začutil, kako ga je udarilo — sem skočil v globino. V blaznem spustu sem drvel po okovanih podplatih čevljev in z rokami oklepal kratki, plézalni cepin, ves čas strmeč v kotaleče se črno telo, ki ga je metalo sem in tja v desno po zglačeni plaznici. Priletel sem na rob kopnine skalnega skoka, kjer me je čez skoraj seženj široko krajno poč vrglo v saltu čez skale v globino. Ne vem s kakšnimi refleksi in srečo sem priletel spet na noge in drsel naprej, globoko sklonjen nad strmino. Ob pogledu na ponesrečenca me je navdalo blazno, novo upanje: vrglo ga je v ozko strugo zglačene plaznice, zaradi česar se je telo zaustavljalo, ko je butalo ob grudaste stene.

Po približno stopenetdesetih metrih drsenja sem ga tik nad drugim kopnim skalnim odstavkom prehitel, zavil v divji kristjaniji v desno predenj in bliskovito zabil cepin z ratiščem v razmehčano snežišče, ki ga je ojužilo sonce izza Sukalnika.

Njegovo mlahavo in nemočno telo mi je priletelo na cepin in kolena, s katerimi sem se zabil v sneg. Nobene moči nisem imel v rokah, ko sem ga skušal preobrniti z glavo visečo navzdol — na hrbet. Srce mi je razbijalo kot ponorelo in spehan sem bil na smrt, da sem se komaj obdržal na nogah. Nekaj strašnega, nekaj kar je bilo izven vseh čutov mojega zavestnega zaznavanja je šlo tiste sekunde mimo mene... Za občutek zadoščenja, da sem ga ujel in da njegovo telo ne drvi več v pogubno brezno, da si sam nisem razbil glave, da imam še cele ude in da še vidim sive skale vse okrog sebe, da nad menoj, živim, še vedno sije toplo sonce — za to ni bilo časa...

Gledal sem njegovo brezizrazno in spremenjeno prsteno obličje. Hropel je v neenakomernem, sunkovitem dihanju, ki je za dolge trenutke čisto prenehalo, pa spet zavalovalo v krčevitem davljenju. Vedel sem, da ima zdobljeno lobanjsko dno, ker so se mu očesne dupline napolnile z oteklinami, v katerih so ugasnili še pred trenutki živi, prestrašeni pogledi preplašenega otroka...

Naenkrat sem se počutil tako strahotno samega... Nekje visoko nad seboj, za robom

skalnega raza sem šele čez čas zaslišal vpitje tovarišev, klice in vprašanja ter trušč ruščega se kamenja, ki se je valilo proti meni. Občutek nemoči v zavesti, da se pred kamenjem nimam kam skriti in nimam s čim zavarovati ponesrečencu že itak razbite glave, me je navdajal z obupom. Razmehčani sneg je na srečo zaviral rušče se kamne, ki so leteli mimo ali pa obstali že višje v grudasti plazovini, obležali pod skalnimi skoki.

Polagoma se je vpitje poleglo in izza vogla raza, ki podpira skalno glavo, na kateri je Wissiakova plošča — se je pojavila postava enega od sestopajočih tovarišev. Korak za korakom je zabijal stopinje in zdelo se mi je, da do večera ne bo prispel do mene. Bil je Marjan Perko, za njim pa je že hitel mladi Ciril Debeljak, ki je že takrat kazal nadpovprečni pogum in okretnost pri sestopanju po strmini. Drug za drugim so se pojavljali še ostali tovariši, katerim sem sporočil v naglici ugotovljene poškodbe in jih razposlal z nalogami: v kočo na Sedlo in do navez z vodjem Zupančičem, Medjo in Krušicem sporočiti, kaj se je zgodilo. More je že prevzel iniciativo za preostale ljudi, ki so ostali zgoraj in jim razdelil naloge. Nekaj tečajnikov je poslal v Sedlo, v kočo po nosila, spojke in smuči, odeje in sporočilo zdravniku dr. Novaku.

Neskončno dolgo je trajalo, da je nekaj tovarišev sestopilo do mene. V sneg smo izravnali polico in ponesrečenca položili na naše vetrovke, ki smo jih slekli. Takrat sem že imel navado v žepu vetrovke nositi vedno s seboj prvi zavoj. Skrbno sem mu povezal rano, ki mu je zijala in k sreči le malo krvavela na zatilju. Bil je ves čas v globoki omedlevici in krvavel je iz ust, ušes in nosa.

Zakaj si fant ni skušal prav nič pomagati s cepinom, ko je začel drseti po snežišču? Kot da bi ga vrglo v napadu epilepsije na hrbet, tako je mrtvo krilil z rokami, z nogami naprej drseč po strmini... Glavo je imel vrženo nazaj, tako da je ves čas drsel z njo po tleh ne da bi se kakorkoli skušal zavarovati, spremeniti položaj ali se preobrniti na trebuh... Zato je tudi udaril s temenom v edini skalni rob, na katerega je naletel med drsenjem v globino, vso preostalo pot po plaznici je premeril po čistem snežišču, kjer se ni več poškodoval. Razen manjših odrgnin po obrazu, rokah in mečih pozneje ni več izkupil nobene poškodbe.

Za razmišljanje ni bilo časa.

Naglo smo napravili načrt in ugotovili, da je pametneje, če ga potegnemo nazaj navzgor do Wissiakove plošče, kot pa tvegati precej težavnejše spuščanje po grapi navzdol, čez strme skalne skoke in ozko tesen v dim nad Sedlom. Prispel je še dr. Novak, ponesrečenca prevezal in odredil čim hitrejši prenos v dolino.

Nezavestnega smo naložili na nosila iz dveh parov smučí zvezanih z jeklenimi spojkami in ga s pomočjo zgornjih tovarišev z vrvmi potegnili po strmini navzgor do poti. Med tem je prispelo na pomoč izpod Jugove počí še nekaj tečajnikov z vodnikom Vencljem Štrukljem, da jih je bilo za prenos do varnih snežišč na Sedlu več kot dovolj. Ker so mi sporočili, da navezi Krušic in Zupančič, ki sta plezali v severozahodnem grebenu in nekje v Brinškovem kaminu proti vrhu Pla-

njave, še nič ne vesta o nesreči — sem tekel čez Sukalnik na zahodni vrh in tam v možicu pod zgornji kamen založil listek s kratkim sporočilom o nesreči in željo, da takoj sestopijo v Sedlo. Na moje klice proti severozahodnem grebenu se namreč nihče ni odzval in nikjer nisem videl nikogar — iz česar sem sklepal, da so morda le že spodaj pod grebenom sprejeli sporočilo o tem, kaj se je zgodilo.

Naglo sem sestopil nazaj čez Sukalnik in še sem ujel reševalno skupino pod Planjavo, ko je še enkrat dr. Novak pregledal ponesrečenca in odredil, naj s prenosom pohitimo. Brez zadrževanja smo ga povili še v cel kup odej in odhiteli z njim proti Kamniški Bistrici. Že prej so tovariši poslali naprej sla s sporočilom za reševalni avto, ki nas je že čakal pred Domom, ko smo prispeli v dolino.

Jutro na Dolgih stenah pod Grintovcem

Foto: M. Belac

Nesreča se je zgodila malo pred pol deveto, ob trinajst trideset je bil ponesrečenec v reševalnem avtomobilu in ob štirinajst trideset na operacijski mizi kirurške klinike v Ljubljani... Pri tem reševanju so se res izkazali stari bistriški reševalci in nekaj mladih a požrtvovalnih tečajnikov, ki so prvič v življenju videli nesrečo in tudi ponesrečenca. Marsikdo od tistih mladih ljudi je bil tistikrat po koncu tečaja zadnjikrat v gorah... Nikdar več nekaterih nisem srečal nikjer več po gorah, dva mlada Jeseničana Lepin in Baraga pa sta se že leto ali dve pozneje smrtno ponesrečila.

V meni je nesreča pustila sled nečesa, kar se je do kraja zacelilo in pozdravilo šele čez dolga leta. Marsikdo me je dolžil krivde, češ, zakaj niste navezali tečajnikov že v dnu Wissiakove grape? Ne samo jaz v moji navezi, temveč tudi oba ostala tovariša More in Deržaj... Vsi smo šli po snežišču Wissiakove grape nenavezani. Tečaj je bil name njen že izurjenim za pridobitev kvalifikacije reševalca in nihče ni mislil, da lahko pride do nesreče na terenu, kjer v maju mesecu že hodijo na Planjavo preprosti planinci brez kakršnekoli opreme, kot so cepin ali dereze. In vendar: morali bi misliti tudi na to možnost... Tako jaz kot vodnik na tečaju, tako kot vsi ostali vodniki in tako kot vodstvo takega tečaja... Prav gotovo pa je, da bi morali biti tečajniki zdravniško pregledani in že prvi dan odstranjeni s tečaja vsi nezdravi, boječi, vrtoglavi ali taki, ki se bojijo gledati v globino. Šele pozneje so nam Koštomajevi tovariši več ali manj odkrito priznali, da fant ni bil popolnoma zdrav in da se je bal gledati v globino. Morda je bilo to dejstvo krivo vsega razvoja dogodkov in bi morali na vseh tečajih tečajnike navezovati že na pragu planinskih koč, najkasneje pa na prvem snežišču... Danes vem, da bi morali takrat ukrepati tako vsi, ne samo jaz; in vem, da bi se samo zato, ker tečajnikov nismo imeli navezanih že od Koče v Sedlu — nesreča zgodila prav Koštomaju — ne glede na to, čigavi skupini bi bil dodeljen na tistem tečaju. Teh pač takrat vsi vodniki nismo navezali prej kot ob vstopu v steno... Vse to sem razmišljal, ko smo se takoj po reševanju vračali nazaj v Kamniško Sedlo. Vse analize nesreče s strani vodstva tečaja

niso mogle nikomur očitati odgovornosti za nesrečo. Ta je bila v Koštomaju samem in še danes se ne morem iznebiti občutka, kadar se spomnim na njegov pogled: Bil je pogled umirajočega, še preden je udaril z glavo ob skalo, čeprav mu tam v Wissiakovi grapi ni bilo potrebno umreti zaradi tega, ker mu je spodrsnilo. Prav tako kot jaz je imel tudi on v rokah cepin — brez vseh drugih varovalnih sredstev sva v globino drseč premerila po strmi zasneženi grapi okrog 150 metrov. Vsi objektivni pogoji so bili za naju oba enaki in oba sva svojo blazno pot zaključila v istem trenutku na istem mestu sredi strme grape... Samo subjektivni pogoji so bili vzrok za tako različen razvoj dogodkov in usodnosti ukrepanja. Prav zaradi teh subjektivnih pogojev pa sva se na tem tečaju znašla vsak na svoji strani: on je bil tečajnik, jaz pa vodnik, pa čeprav nisem imel še nobenega spričevala ali diplome o tej kvalifikaciji. Takrat so bile razlike med tistimi, ki so nastopali na prvih tečajih po vojni kot vodniki, in tistimi, ki so prišli na tečaje kot tečajniki, zelo različne in ne malokrat minimalne. Kvalifikacijo instruktorja alpinizma — pozneje spremenjeno v naziv gorskega vodnika sem prejel še isto leto jeseni na zveznem tečaju v Vratih. Toda s tistim dnevem sem prevzel nase vse dolžnosti in odgovornosti gorskega vodnika z drugačno zavestjo, kot jo je kdajkoli kdo drug, ki ni preživel okrog sebe in v sebi tako usodnih trenutkov, kot sem jih jaz dva dni po svojem sedemindvajsetem rojstnem dnevu... Tisti usodni dan je bil mejnik za marsikatero poznejšo odločitev v mojem gorniškem življenju. Od takrat sem nezaupljiv posebno na spomladanskih snežiščih do snega in do ljudi, ki se gibljejo na njem. V mojem nahrbtniku je že dolga leta ob vsakem vzponu v snegu osemmilimetrska in šestintrideset metrov dolga, zelo lahka nylonska vrv, na katero navežem vedno na dvojni pregib vsakogar, ki me sreča ali me spremlja na istih potih do istega cilja... in je mojega spremstva in družčine željan... Na vprašanje mnogih: Ali bi še enkrat skočil v takih okoliščinah tam v Wissiakovi grapi v globino, pa sem vedno iskreno odgovoril: Bi, samo ne vem, če bi se to zame še kdaj tako srečno končalo, kot se je takrat...

Dolomitski paberki

Vanč Potrč

»Odhod in zapiskal je vlak skozi noč!«... Naj mi oprostite naš Oton, toda pri srcu mi je bilo ravno tako nekako kot pravi tista njegova pesem: zapuščali smo domovino. Drveči vlak nas je skozi temno noč peljal proti italijanski meji. Bili smo veseli in žalostni hkrati. Pred nami so bili nesluteni doživljaji v ostenjih Dolomitov. Nad nami pa je iz police zlovešče prežala zajetna teža dvanajstih kosov prtljage. Kar precej za tri ljudi. Štirje kosi na moža in vse to sedemkrat pretovarjati iz vlaka na vlak. Ni čudno, da smo skoraj pokali od ponosa, ko nam je enkrat uspelo vse to srečno spraviti že globoko v osrčje severne Italije. Res, nič nismo izgubili razen nekaj kletvic, ki so nam ušle, ko smo ob pičlo odmerjenem času morali premetavati vso to kramo iz vlaka na vlak.

Mislím, da je bilo na peronu postaje v Coneglianu, ko nam je prva zamuda naslednjega vlaka darovala nekaj svobodnih minut, da si privežemo naše že skoraj pobegle duše. Takrat je Cic, star fotografski maček, začutil živo potrebo, da posname vso to kramo na celuloidni trak. Menil je, da bi bil to silno hvaležen motiv za začetek njegovega naslednjega predavanja o naši poti po Dolomitih. Toda dolgi suhljati karabinjer (na Dolenjskem so jim med vojno rekli »kurbinarji«), ki se mu je med tem približal, je odločno prepovedal vsako fotografiranje. Čez prtljago je visela majhna jugoslovanska trobojnica. Vrag vedi, zakaj je zabranil fotografirati. Ali se je mogoče bal, da bi na podlagi tistega posnetka lahko zahtevali po pravni poti nekakšno okupacijo Conegliana? Ne! Bilo je še vse huje. Njegova pogumna izpoved: »Bil

sem v Črna gora med vojna!«, nam je povedala dovolj... S Cicem sva šla na chianti. Lilo pa se je prostovoljno žrtvoval, da čuva tovor. Pa dolgo nisva ostala tam. Cic je prekmalu ugotovil, da je od pijače resnično pristno le še ime chianti. Kar na hitro sva jo pobrisala nazaj na peron. Končno se nismo podali na tako dolgo in nevarno pot, da bi zapravljali devize prav za vsako čmigo; če bi bilo tako, bi ostali lahko kar doma in pili v miru šiška-vino, pa še v tisto nevarno pečevje bi se ne bilo potrebno plaziti. Res, omenjeni dogodek lahko komentiram kot pristno provokacijo našega alpinizma; plačas, riskiraš, potem pa te še opeharijo...

Bil je poldan in srajce so nam se že pošteno lepile na hrbte, ko je vlak pripeljal na zadnjo železniško postajo Cortino d'Ampezzo. Nekdanja letoviščarska vasica v času Avstro-ogrske se je po zadnji zimski olimpijadi sprelevila v prav živahno mestece, prepolno hotelov.

Iz Cortine so se nam nudili edinstveni razgledi na vrhove Dolomitov. Najlepše se vidi vrh Monte Cristallo. Za določeno količino denarja si lahko turist kupi več ali manj skoraj vse, kar mu poželi srce. Mislím, da je dovolj, če omenim dejstvo, da sem v neki trafiki poleg vsega ostalega videl kot prodajni artikel celo samega boga očeta. Za borih 500 srebrnih lir bi ga lahko kupil. Ne da bi karkoli kupili, smo se v naglici nabasali na prvi avtobus, ki nas je potegnil do jezera Misurina. Nekoliko manjše je od našega Bleda, toda, kar se tiče hotelskih cen, nisem opazil med njima nobene bistvene razlike. Prestopili smo na manjši avtobus, s katerim smo se po strmi prepadni gorski cesti pripeljali tik do kočice Alberto. Koča je ležala že pod samo Zapadno Cino v nadmorski višini 2400 metrov. Mi pa smo želeli najprej do kočice Lavaredo, pod južno ostenje vrhov Male Cine, Punta Fride in Piccolissime.

Dobro pol ure hoda je bilo pred nami. Nič posebnega za povprečnega turista, toda za nas, ki nas je bremenila teža dvanajstih zajetnih kosov tovara, je bil to nemajhen problem. Najbolje bi se obneslo, če bi imeli svoj tovorni džip. Pa kaj, ko bi nas to stalo dragocene devize. Cic, izkušen himalajec, se je hitro odločil, da naredimo bazo I. pri mrtvašnici, ki je ležala nekako na pol pota do mesta našega končnega tabora, takoimenovane baze II.

Ideja je bila izvrstna; mrtvašnica bi nam lahko služila kot zasilen bivak, če bi nas med transportom presenetilo slabo vreme. In potem se je začela popoldanska kalvarija, ki se je zavlekla pozno v večer; nosili smo tovore od koč Alberto do mrtvašnice in od mrtvašnice do končnega taborišča. Postavili smo šotor in nedolgo zatem je sledila hladna večerja. Ob njej smo preko Cicovega plezalnega priročnika proučevali stene okrog nas. Glede težavnosti smo bili v popolnem soglasju. Pod šeststo, to je najtežjo stopnjo težavnosti ne bomo lezli. Popustili bi le toliko, da bi pričeli ob začetku z nekoliko krajšimi smermi, toda le toliko. Za uvod, da se uplezamo.

Takšna je bila pač odločitev treh mož. Seveda v primeru, da bi nam hotelo slabo vreme prekrizati načrte, bi se ponižali tudi do tretje stopnje navzdol. Končno nismo prišli sem, da delamo sramoto sami sebi in našemu alpinizmu. Naš cilj so bile vertikale, vertikale za vsako ceno! Oboroženi smo bili do zob. Imeli smo cel zaboj železja, v primeru, da bi nam ga zmanjkalo, bi ga iztrgali iz Cin, vedeli smo, da ga imajo tudi one precej. Cic je pravil o smereh, ki imajo tudi čez 60 klinov in še več. Seveda bi nas tak gverilski način vojskovanja stal žrtve. Toda za ceno zmage smo bili pripravljeni tudi na najhujše. Niti dejstvo, da je tista mrtvašnica pod Cinami požrla doslej že preko 600 drznih vitezov, nas ni moglo oplahiti.

Po teoretični študiji sten je sledil praktičen ogled terena. Smukali smo se okrog šotorov naših sosedov, jim določevali narodnost ter spol in se končno po nekakšnem meniju še danes nerazumljivem instinktu znašli v koči Lavaredo.

Instinkt nas ni varal, v koči za zajetno bučo chiantija je slonela mnogo obetajoča točajka — Tirolka! Črni dolgi lasje, lepe modre oči, ravno pravšne postave, pa še prijazen mnogo obetajoči nasmeh povrh. Bili smo v hipu omamljeni. Naročili smo vsak svoje in nedolgo zatem je naš trio zapel tisto žalostno iz I. svetovne vojne...

Moj fantič je na Tirolsko vandral...

Moj fantič je na Tirolsko vandral...

potem pa še naprej tisti otožni del pesmi, ki smo ga zapeli z vso dušo...

Tirolka mu je pušeljc dala...

Tirolka mu je pušeljc dala...

Cela bajta je prisluhnila. Ona pa nam je ponosno nalila kupice ter med tem prisleda

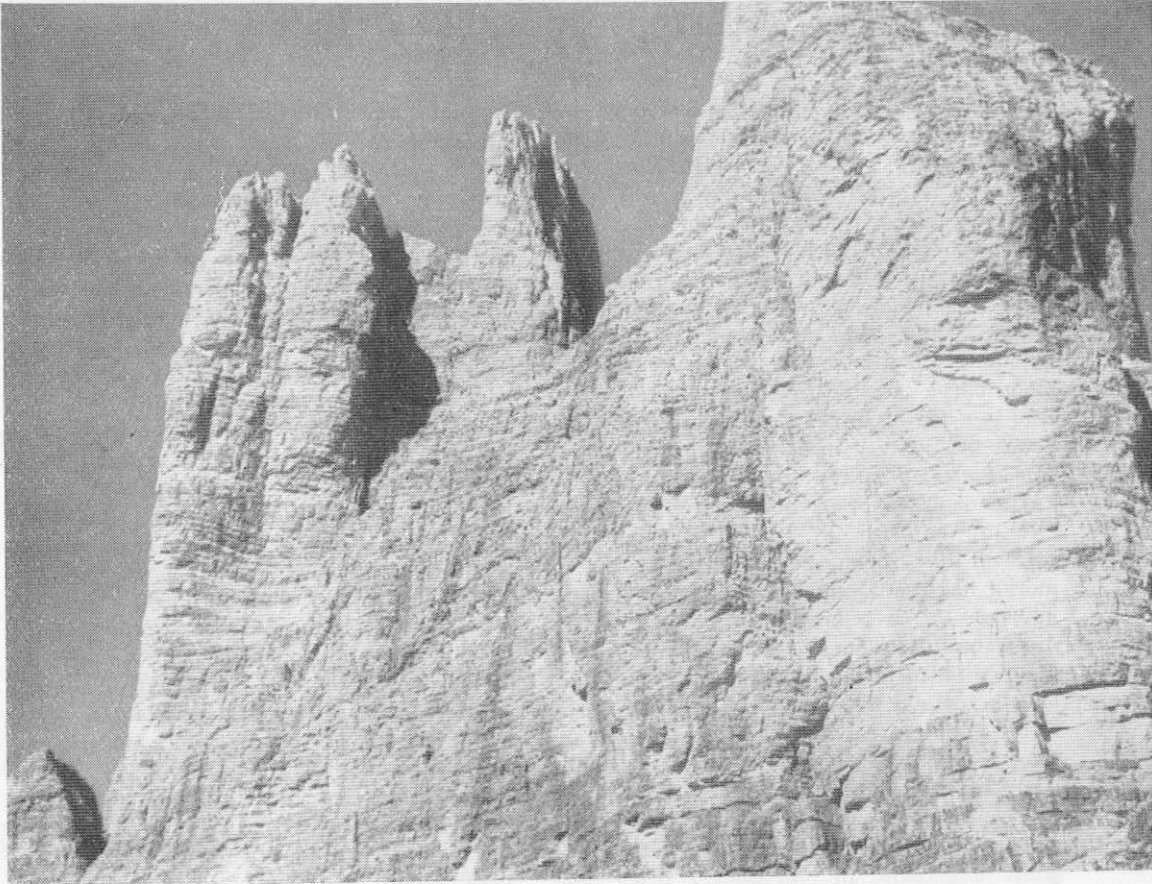
k naši mizi. Pobarali smo jo, če je Italijanka, pa je odkimala, tudi Avstrijka ni hotela biti. Res, sedaj ni bilo več dvoma, bila je pristna Tirolka, in to ena tistih, ki prav rade poslušajo slovenske narodne, ki jih predvaja pri nas Radio Ljubljana vsak četrtek. To nam je namreč zaupala, ko je spoznala, da smo Slovenci. Kmalu smo tudi zvedeli, da ji je ime Ida, in kljub pomanjkljivemu znanju italijanščine smo ji podarili še pridevnika cara in bella, kar je povišalo tako njeno kot našo vrednost.

Pa večer je prehitro minil in zavlekli smo se v šotor, da si nabereмо ob spanju svežih moči za naslednji delovni dan. Naš prvi cilj je bil jugozapadni raz Velike Cine. Navpična, kratka, toda za začetek izredno hvaležna plezarija. Lilo je lezel naprej, kot fotograf se je Cic počutil najbolje na sredi, sam pa sem na koncu vrvi tovoril v nahrbtniku vse tisto, kar bi nam kanilo ob kakšnem počitku tekniti.

Vse je šlo kot namazano. Vreme je bilo odlično in s tem v zvezi temu primeren razgled. Na desni strani naše kante je bila kot na dlani grupa Antelao, pred katero so se dvigali drzni stolpi Cadinov. Na drugi strani proti severu so se bleščali vrhovi Tre Scarperi, tik pod nami mrtvašnica, okrog nje pa trop radovednežev, ki so nas zasledovali s svojimi kukali. Ne vem, s kakšnimi občutki in željami so nas opazovali, vem le, da mi je bilo silno neprijetno.

Plezali smo hitro, da pridemo čimprej iz območja ljudske radovednosti. Po treh urah plezanja smo bili na vrhu Velike Cine. Višina 3003 m nam ni delala preglavic, lahko pa bi nam jih sam povratek, če ne bi Cic bil že star znanec Cin. Normalen sestop je pravzaprav pot, ki bi jo pri nas ocenili plezalci s solidno II. stopnjo, pa preide v posameznih detajlih tudi na III. ali I. Ta sestop predstavlja obenem tudi enega najlažjih prestopov na vrh Velike Cine. Uporabljajo ga gorski vodniki. Pot ni nikjer markirana; to bi jemalo gorskim vodnikom dragocen zaslužek, ob triurni hoji navzgor zaslužijo okrog 10 000 lir.

Opazili pa smo, da so se Avstrijci, ki zahajajo na ta vrh v množicah, znašli čisto po svoje. Vso pot so začasno markirali z rdečimi papirnatimi puščicami, ki so bile postavljene na tleh v vidnih razdaljah po vsej poti. Tako so si zagotovili varen povratek, če bi jih na vrhu medtem nenadoma presenetila megla.

Južna stran Piccolissime iz Piccole in Punta di Frida

Foto: Peter Sčetinin

Naslednji dan smo si izbrali daljšo in zahtevnejšo smer — diretto v Punta Fridi, šestico, ki se je dvigala kot nepremagljiva bastilja tik nad našim šotorom. Mrtvašnica se iz te smeri ni videla, smo pa imeli zagotovljen popoln avditorij občudovalcev iz koč Lavarredo, to je iz koč, kjer je točila »cara« Ida. In ta nas ni razočarala. Kljub veliki množici gostov, ki jih je sem privleklo izredno lepo vreme ter dobra kapljica, je našla tu in tam kak trenutek, da nam je pomahala s pisano rutico. Lilo je tedaj vedno prešerno zaukal. Bil sem v resnih skrbeh zanj, da ga bo od tega konec. Množica nas ni prenehala občudovati niti potem, ko smo pravzaprav še sestopali po nekakšni ubogi trojki. Nasprotno, ko smo se takorekoč že pognali po šodrih navzdol, nam je nekdo priletel nasproti, drugi pa ga je medtem posnel na filmski trak, kako prihaja z nami skupaj iz stene po naporni plezariji. Bolj smo se bližali množici, več kamer je brnelo. Slišali so se vzkliki polni zmagoslavja: Bravo, ragazzi! Saluto, amici! Res nepozabni trenutki. Mi pa smo

šli kot utrujeni torreri skozi vso to maso ljudi proti našemu šotoru. Ni bilo časa, da počivamo na lavorikah. Pred nami je bil resen opravke, kuhanje kosila.

Utrujeni od slave smo šli naslednji dan iskat duševno ravnovesje v solidno trojko Paternkofla. Kot izhodišče nam je služila koča pri Cinah. Le škoda, da je bil chianti tukaj kar za celih 100 lir dražji kot pri naši Idi. Ta razlika v vinskih cenah nas je naravnost pognala na greben Paternkofla.

Šli smo tako hitro, da smo se pozabili skoraj navezati, vendar smo to le storili tik pod vrhom, da nas ne bi mogoče še kdaj pozneje kdo doma vlačil po zobeh, da smo solo-kamikaze. Vrv je končno za to v steni, da jo plezalec uporablja.

Sam Paternkofel je prepoln vojaških kavern iz I. svetovne vojne. Iz njega je prelep pogled na Monte Toblino, vrh, čigar zavzetje je stalo čez 25 000 človeških žrtev. Na samem vrhu smo se srečali z velikim črnim križem, postavljenim v spomin Seppu Innerkoflerju — Tirolcu, alpinistu, ki je padel na njem kot

vojak, Prava ironija usode, za domačina gornika, ki je vse svoje življenje posvetil goram! In je bil tisti, ki je nadelal največ normalnih pristopov na vrhove Dolomitov.

Spigolo giallo — Rumeni raz Male Cine. Ime, ki daje povprečnemu alpinistu slutiti srečanja s krušljivostjo. Ko pa se resnično na blizu sreča z njim, spozna, da ima opraviti s solidnim, trdnim, toda rahlo rumeno obarvanim dolomitom. Kajti v naših stenah je taka rumena barva jamstvo za krušljivost.

Bilo je v tem razu nekaj mest, ko se je frekvenca tresljajev v naših kolnih rahlo povečala. Pa kaj bi pravil; zlezli smo ga in to še kaj hitro. Tega bi pa ne mogel trditi o angleških alpinistih, ki jih je naslednji dan pritisnil na kolena. Zaplezali so se ter se morali nekje od srede raza spustiti po zraku navzdol. Pa še v kratkih hlačah so bili in prave brade so imeli. Govorili so tudi bolj malo in še to le med seboj. Ni kaj reči, kar lepo predstavo so nam nudili takorekoč zastonj. Padal je rahel dež, ko so se umikali, mi pa smo jih popolnoma suhi opazovali izpod napušča koč Lavaredo. Ljudje znajo biti včasih prav hudobni. Sicer pa si tega niso sami krivi. Nekako je pač potrebno pregnati dolgočasje. In marsikatera priča take senzacije nemalokrat potegne masten honorar — posebno če je to novinar in če se seveda stvar zasuče tako, da je vredno o njej pisati. Pa nič se ni zgodilo. Angleži so namreč srečno pridrsali čez steno. Morali so imeti precej ožgane zadnjice.

Da, deževni dan se nam je skoraj prilegel, pa kaj ko nas je skoraj čisto do konca pomehkužil, tako da smo se odpravili naslednji dan v goste klasičnemu Diboni, lepi solidni štirici v ostenju Velike Cine. Štirici, ki nam je za majhen plezalni trud nudila obilo plezalnega užitka. Najbolj pa nas je nagradila s tem, ker nam je čez svoj desni rob razkrila edinstven pogled v grozotno vertikalo direttissime. Hladna zona nas je oblivala, ko smo za kratek hip pokukali v njo, nato pa brž umaknili poglede.

Vedeli smo, da ni dolgo tega, ko sta jo preplezala prva Slovenca Barbka in Peter Ščetin. Cic je s tega roba naredil nekaj posnetkov, seveda sva ga z Lilom držala na vrvi iz varnega mesta. Vertikala bi ga lahko čisto resno potegnila v prepad. Ko je naredil nekaj prima posnetkov, kot se je sam izrazil o njih, sva ga takoj potegnili nazaj k sebi. Sklenili smo, da nekoliko pomalicamo ter si tako opo-

moremo od čustvenih pretresov. Bili smo namreč kandidati za to smer. Ne vem, kako mi je prišlo na um, da sem ravno v tistem napetem ozračju vprašal Cica, če bi v prihodnjih dneh kaj poskusili v tej steni. Globoko se je zamislil, nato pa mi postregel z neovrgljivimi dejstvi: jesenska megla, slana, bivakiranje, nobenega mesta, kjer bi človek v miru pokadil cigareto. In vse to bi lahko načelo naše že tako rahlo zdravje. Zadevo smo si vzeli čisto resno k srcu ter se o direttissimi nismo več pogovarjali, razen še enkrat, ko nam je neki Münchenčan razlagal, da je njihov Marchart to steno takorekoč presoliral. Res edinstveni solo vzpon, ki mu skoraj ni primere, le škoda, da fantu ni uspelo ponoviti tudi Eigerja, ta ga je namreč še isto leto pobral. Tu so bile na delu višje sile. In kjer so višje sile, je bolje, če si diplomat. Na sedmini za direttissimo smo se seznanili z nemškim alpinistom Dieterom, ki nas je pri priči navdušil za ekstremno težko Cassinovo smer v Piccollisimi. Izredno prijazen fant, ki mu ni manjkal niti za Nemce tako pogost pridevek »von«, to nas pa nikakor ni motilo. Bil je tu gornik, alpinist. Takoj smo bili pripravljeni, da podeli skupaj z nami svojo usodo.

Naslednje jutro smo že skupaj gazili šoder pod Cassinom. Ni bilo daleč do vstopa. Tam smo se navezali, da delimo srečo in nesrečo, če bo potreba. Vstop v to težko smer je bil prejasno obeležen z dvema spominskima ploščama, iz katerih smo prebrali kruto dejstvo, da nekaterim kljub njihovi močni volji ni uspelo stopiti na sam vrh Piccollisime. Podali smo si roke ter si zaželeli na vrhu srečno svidenje. Res lepa plezarija je bila to. Izredna previdnost mi je dovolila, da sem brez skrbi brcnil kakšen kamenček v globino, ne da bi pri tem ogrožal tistega, ki je bil pod menoj. Višje smo bili, težje se je lezlo. Od nekod so se priklatile celo megle, ki pa so nam ob rahlem vetrčku od trenutka do trenutka dovolile edinstven pogled na množico gledalcev tik pod nami. Bili smo ravno v pravšni razdalji od stene. Kajti tisti tipi tam spodaj so nas dobesedno žalili. Govorili so med seboj o nas, kot da smo nekakšni predrzni hudiči. Lep poklon za ljudi, ki žive le od skromne slave, poguma in pokvarjenih konserv. Takšna je namreč več ali manj kruta realnost takšnega podviga. Pa še to ni bilo vse. Najhuje se je začelo, ko smo opazili, da so v našem šotoru zagospodarile krave. Videli smo

jih kot na dlani pod seboj. V želodcih nas je zavijalo že ob sami misli, da nam kanijo prav vse požreti, mi pa smo viseli kot salame sredi previsov, sami, samcati, brez moči. Človek bi najraje zakričal, tulil kot lačna zver, pa kaj ko bi ga tujci morda napačno razumeli. Pa bi se na koncu razvila iz tega še kaka reševalna ekipa, ki bi nam pohitela na pomoč v steno, namesto da prežene krave...

Bil je že skoraj pravi mrak, ko smo prilezli na vrh, tudi megla je postala medtem vse gostejša. Težak vzpon je bil za nami, toda čakal nas je še težji sestop iz stene. Sestop, ki bi ga upravičeno lahko imenoval spust ob vrvi, preko hlač. Cic je to dobro vedel. V ta namen si je priskrbel dvojne gate, česar pa ni zaupal nama z Lilom. Tudi Dieter je imel nekam sumljivo podložene pumparice. Piccolissima je res najmanjša izmed dveh Cin, toda tudi najtežja za sestop. Vsa višinska razlika navzdol se dobesedno predrsa z vrvmi ob zadnjici. In to je okrog 300 metrov. Pa tudi te muke smo prestali. Končno mora alpinist skoraj vedno računati na majhen riziko, vsaj hlače in nekaj kože.

Takoj po sestopu iz stene smo zdvijali k šotoru. Krav ni bilo več! Umaknile so se pošasti požrešne, da v miru prežvečijo današnji plen. Mi pa smo klavrno taval po taborišču ter zbirali ostanke hrane. Skozi večerni mrak so donele pritajene kletvice. V mislih smo pošiljali vse tiste krave v velik kotel, kjer naj bi se razkuhale v pravi goveji golaž, skratka pošiljali smo jih v pristni kravji pekel.

Cic je s pravo naslavo opazoval od kravjega parklja zdeformirano butansko bombo. Škoda, da je ni razneslo, škoda, da je ni razneslo, je še dolgo govoril sam s seboj, ko je taval okrog. Res, tu se ni dalo več kaj dosti pomagati. Krenili smo k Idi, da z Dieterjem proslavimo zmago in poraz hkrati. Ker je bil to naš zadnji večer v Dolomitih, smo vzeli s seboj še nekaj pristne slivovke.

Hitro smo se razgreli. Sledila je pesem za pesmijo. Pravo bojno razpoloženje je zavladalo okrog naše mize. Bil je resnično nepozaben trenutek, ko je Dieter zapel z nami tisto »Hej brigade«, in še dosti drugih lepih pesmi. Sama Ida je imela skoraj solze v očeh, bilo ji je težko. Ni se mogla sprijazniti s tragičnim dejstvom, da naslednji večer ne bo več preživela v družbi vesele gorniške trope. Potolažili smo jo z obljubo, da še pridemo.

Klic divjine

Pavel Kunaver

Klic divjine me je dosegel v zelo zgodnji mladosti. Tedaj je štela Ljubljana okoli 30 000 prebivalcev. Na vzhodni strani se je končala blizu cukrarne, kjer sta od lakote in jetike umrla Kette in Murn. Zadnji me je še nekaterikrat pestoval, ker je bil prijatelj mojega starejšega brata. Tedaj še ni bilo današnje bolniče, in Kamniške planine so sijale pozimi skozi veje starih orehov in okna pazniške hiše poleg prisilne delavnice na griču. Še danes čutim tisti prvi blesk daljnih snežnikov v sebi. Že so me klicali.

Za našo hišo se je razprostiralo Kodeljevo. Kako zeleno je bilo moje Kodeljevo! Najprej polja, nato širni travniki, grad sredi košatih dreves, in nato struga stare Ljubljanice s stoletnimi hrasti in jagnedi ter gostim grmovjem. Brez ovire in dima nad staro Ljubljano so gledali velikani naših Alp, in Triglav, ki mi ga je oče zelo zgodaj pokazal na obzorju Slovenije.

Od »žandarmov in ravbarjev« me je kmalu izvabil naš »Dnjeper« — Ljubljana, še ne obzidana, ne usmrajena, obrastla. Samo da ni bilo steze — pa sem bil srečen. Čim bolj je bilo drevo staro, čim bolj je viselo nad globokimi kotlami s sulci in divjimi racami, tem lepše je bilo. In Golovec! Stari Golovec z velikimi bori, pravimi pašniki borovnic, samotnimi razgledi na daljne, vabljive Alpe in s tolikimi kotički, do kamor ni držala nobena steza!

Sledile so »ture« na Šmarno goro. Edino prevozno sredstvo je bila železnica, a za to večina ni bilo denarja. Od Kodeljevega do podnožja gore je bilo devet kilometrov tja in devet nazaj. Kolikokrat smo jih premerili, a kmalu do vrha kar naravnost preko skal.

Tam je bilo vse bolj naravno. Še se je tu in tam sončil modras in bila je samota in divjina. In Šmarna gora je bila pomladi še vsa bela od teloha... A najbolj me je zamikala zima tam gori. S kosom kruha in slabe salame skozi oster piš in metež po samotni cesti do Šentvida in nato gor. Nikjer žive duše razen nas par fantičev, ki nas je gnal nemir v srcih tja, kjer je bila narava od zime še vsa nedotaknjena in s kristali okrašena. Premrli od burje in meteža smo se stiskali pri kapelici pod sedlom in se krepčali, saj gori smo našli zavetje samo za starimi zidovi cerkve in stolpa, ker za čaj v gostilni ni bilo denarja. Nič zato, divjina je bolj grela kakor topla peč. In zato sem se kaj kmalu navadil samotnega ogenjčka na kraju, ki sem si ga sam izbral. Tako je bilo tudi na Krimu in v Polhograjskih Dolomitih. Navadne steze niso bile vabljive. Lepše je bilo, če smo bili poleg njih na nedotaknjenih, tu in tam mestoma še deviških tleh in če so jih pokrili snežni kristali. In vse peš.

V Ljubljani še nismo niti sanjali o avtomobilih in asfaltiranih cestah. Nič zato. Zato pa smo imeli krepke mišice na zdravih nogah. V gorske doline so vodili le kolovozi, na gore le steze — a kdor je hotel, je vedno lahko zapustil doline in odšel v naravo, kamor ni segal hrup, ki je bil tedaj mnogo, mnogo manjši kakor sedaj, ko skoraj ni kraja v naši domovini, kamor ne bi segal smrad bencinskih izpuhov ali segal glas avtomobilskih trobelj, ki jih slišiš sedaj celo na vrhu Razorja in iz globokih Vrat na vrh Triglava... Nato sta me brata Francelj in Jože seznanila z Alpami, ki so pri nas šteje obiskovalce šele po stotinah, in je še malo ali nič ran zijalo v njihovem veličastnem obličju. Zaporedoma sem videl Peričnik, in od tam sence Triglavske stene, prelepa Klanška jezera in Mangrt od severa, in Stol, kjer smo se ponoči izgubili v njegovih takrat še temnih gozdovih. In pohod spomladi od Stola na Golico po zasneženih grebenih, ter Grintovec. V enem dnevu preko noči peš od Kamnika v takrat še dokaj zapuščeno Bistrico, v temi na Kokrsko sedlo in v jutranji zarji na vrh, ter dolga, dolga pot peš v Kranj.

Od tedaj sem gledal svet samo skozi barvno prizmo gora, ki sem se jim popolnoma predal. Za šolskimi nalogami, za črno šolsko tablo so stale ožarjene gore, divje planinske doline, tisti razmršeni, vsak po svoje oblikovani viharniki na gozdni meji, kjer jih po

svoje češejo viharji, in vse pestre planinske cvetice, ki jih je bilo tedaj še na pretek. Ni čudno, da so naše gore, do tal in do začetka planinskih dolin nepokvarjene, očarale tudi tujce, nas pa navdajale s ponosom nad tako lepo divjino!

Ob najlepšem vremenu po divji nevihti me je še mladega fantiča poklical tudi Triglav! Tedaj je imel ledenik še razpoke, in vse kotanje tja do tedanje Dežmanove kočice so bile še izravnane z ogromnimi množinami snega. Iz Vrat gor, v Voje dol! Vmes trije sončni dnevi v višavah med gorami, ki so še čuvale v svojih nedotaknjenih stenah in samotnih kontah ves čar nedotaknjene divjine. Ni čudno, da sem zaostajal za svojo družbo in celo zašel s steze na nevarno polico, pod katero so zijale globine Vrat. Od vse lepote pa so mi se vtisnile v spomin razpoke Triglavskega ledenika. Z grebena sem gledal vanje, ki so iz brezmadežne snežne površine kazale temnoplave prepade. Iz sinje daljine na severu pa so vabili še vse bolj veliki ledeniki Visokih Tur...

V tistih časih se je z začetkom jeseni vse vrnilo v doline in do naslednjega poletja je bilo konec hoje po gorah. A lepota dolinske jeseni nas je opozorila, da mora biti tam v višavah tedaj še vse lepše, še vse bolj prvotno. Sveže zasneženi vrhovi so klicali v meglene doline. In ni minilo dolgo časa, ko smo se uprli vsem svarilom, pa tudi grožnjam, da moramo v nedeljah ostati doma. Celo prazni žepi in slabi čevlji, da ne govorimo o ostali opremi, nas niso več zadržali, da se ne bi odzvali klicu iz daljave. In nekaterikrat se je zgodilo, da smo peš odrinili iz Ljubljane proti planinam. Zemlje v Kamniku so bile luksuz — a kaj zato! Zato pa so bile vse gore naše, ker razen gamsov, redkih lovcev in drvarjev nikogar ni bilo v samotah nedoumno lepe jesenske narave. Tako globoko so se utisnile lepote do danes, da so pozabljene vse tegobe do krvi ožuljenih nog in praznih želodcev — pred zasneženimi vrhovi žare kakor baklje jesensko obarvani macesni... Do nas je končno segel tudi glas o osvajanju velikih gora v Alpah. Na vrhove pri nas so ljudje tedaj že povsod prišli. A večina sten je bila še nedotaknjena. Pred njimi je stal velikan — strah, neznano, smrt. Pa tudi odpor velikanskega dela ljudi. A tisto neznano iz mrkih kaminov, iz navpičnih sten je vleklo. Nedostopni so se zdeli previsno nad dolinami viseči napušči, samotni macesni nad

skalnimi odlomi in žareče tratice kakor oaze sredi puščave kamenitih, do neba segajočih zidov. Hrepenenje je postajalo vedno silnejše, če tudi se spoštovanje do tistih krajev izven utrlih in zavarovanih steza ni niti malo zmanjšalo. Tudi v Kamniških planinah je bilo take divjine na pretek — v predgorju ostenje nad Kurjo dolino, grebeni Kočne, Skute in Rinke, prelepo razčlenjena zahodna in mračna severna stena Planjave. In popolnoma nepoznani, le lovцем dostopni Repov kot, nad katerim so moleli nasekani vrhovi Zeleniških špic, kjer je bilo tako samotno, da niti divje koze niso verjele, da jim je človek nevaren, ker se niso z divjim begom umikale človeku, plezalcu, ki je bil čisto nova prika-zen v teh samotah.

Nepozabni so občutki slovesnosti, ko sem stopil izven steze na strmine, kjer je morda pred nami šel le divji lovec, kjer so bili še odtisi gamsovih parkeljcev, kjer je bilo treba poiskati varnih oprimkov nad vrtoglaviimi globinami in se pretiskati po gladkih in mokrih kaminih. Iz Kurje doline smo se dvigali po vseh mogočih smereh na Kompotelo, Jermanov turen, v Kalce in drugod. Čim težje je bilo, tem prvotnejša je bila narava, tem čudovitejša bolj samosvoje so bili oblikovani zadnji na meji življenja in smrti stoječi vi-harniki. Čim težje smo se skozi divjino preborili na vrhove, tem lepši se nam je zdel razgled v samoto, v kateri nekje v megleni dolini je živel Človek, ki še ni vedel, kako lepe so višave, prvotna narava. Posebno radi smo zahajali po neki polici v severno steno Planjave in gledali v Logarsko dolino, o kateri sodobniki niti ne slutijo, kako čista in nerazkopana ter polna tišine je bila... Poseben paradiz pa so bile od turizma in stez popolnoma odmaknjene Zeleniške špice. Seveda se današnji s kovačijo opremljeni plezalec smeje takim stenam — a tiste so bile tedaj res divje in nedotaknjene. Niti za korak nismo vedeli, kakšen je in bo in kaj nas čaka. Bilo je pravcato odkrivanje sicer majhnega sveta, a res do takrat po svoje tako nedotaknjene kakor grebeni kdo ve kakšnih gora v daljni tujini. Posebno neko prečenje v pozni rdeči jeseni preko grebenov teh samotnih špic je bilo tako, da je zapustilo v meni najglobljo srečo. Do zadnje zavestne ure bodo vstajale pred dušo slike vedno se menjajočih skalnih oblik, za življenje se borečih vi-harnikov, zadnjih planik in začudenih gamsov na ozkih policah, ki so

nam večkrat pokazali, kje je prehodna pot v teh divjinah.

Od Kočne do Ojstrice so nam bile Kamniške planine prava šola, kako živeti v prelepi divjini naših gora in odnašati domov srečo in vero, da je premnogo lepote nad tedaj mračnim življenjem med mestnimi zidovi. Povsod v Alpah se je že uveljavljal alpinizem brez vodnikov. To je prijalo tudi našim financam, pa tudi želji hoditi tam, kjer nas je vodil naš lastni čut skozi nevarno divjino. Tako nam dr. Tumov članek o njegovem vzponu čez Triglavsko steno, ki ga je izvršil z vodnikom Komacem, ni dobro služil, in od druge vrhnje polovice smo ubrali svojo smer preko tistega strmega značilnega stolpa, ki ga sedaj imenujejo Slovenski steber. Bilo je veliko doživetje, saj smo en dan porabili samo za rekognosciranje v divjinah razčlenjene stene tega našega skalnega silaka, neizčrpnega v oblikah in divjih prizorih, ki jih planinci na običajnih potih na Triglav niti ne slutijo. Vsi prežeti od velikih doživljajev in srečni, da smo sami našli pot čez ta siloviti prečudno razčlenjeni zid, smo vstopili v kočo na Kredarici in v napačnem zanosu povedali, kaj nam je uspelo. Ob več mizah skupaj so sedeli tedaj člani odlične ljubljanske družbe z znanim politikom in pisateljem v sredini. In ta nas je počastil z besedami: »Al bi vas kofil!« in družba je dalje jedla svoje kranjske klobase, mi pa smo komaj dobili slamnjače na skupnem ležišču... Na vse proti severu odprte ljubljanske ceste gledajo planine in oči so jih tam vedno iskale. Tudi tedaj, ko so bile zagrnjene v oblake, smo slišali njih klic. Vabilo pa je postalo močnejše in bolj zapeljivo, ko je zima okovala gore v sneg in led in so se še močnejše posvetile na ljubljanske ulice. A zima je bila tedaj tabu! Koče zaprte in tudi malo jih je bilo. Kavarniško in gostilniško usmerjena družba je z grozo in prezirom zrla, ko smo prelomili nezapisano prepoved in se odzvali klicu v mrz in ledene kristale okovane divjine.

A kakšno plačilo nas je čakalo! Srce je bilo po povratku z snežnih gora tako polno sreče in blesteče lepote in zmag nad samim seboj, da smo bili kakor preroki. Pripovedovali smo o meglenih morjih pod nami, ko smo stali na bleščečih vrhovih; o gladkih strmih nah, kjer se je bleščalo sonce v milijonih kristalih; o še večji tišini in veličastvu v led ukovane prirode gora. Kar previdni smo

moralj biti, da nismo postali prevzetni, ko smo se zaporedoma povzpeli na prelepe zimске vrhove, Mokrico, Greben, Grintovec, Brano in druge gore. Bila so to pravcata odkritja zimskih gora, pa tudi samega sebe, da le nekaj zmoremo, čeprav ni bilo varnih zavetij, da smo videli nekaj, o katerem se tedaj dolincem niti sanjalo ni. Doživljanje prestelne zimске lepote gora in v kristale odetih viharov in gorskih gozdov je bilo tako močno, da se je sreča kar smejala iz nas, ko je prišel zopet delavni dan. Pionirsko smo morali podirati stare nazore in zid, ki ga je tedanja družba zgradila okoli duha in svobodnega dejanja. Tedaj smo tudi brez strahu, če tudi začetkoma nekoliko sramežljivo kot prvi v Ljubljani in Sloveniji, zavihтели na rame smuči in odšli z njimi v gore, delat pot, ki jo danes desetisoči uporabljajo. Premagali smo strah, sejali pogum in želi do tedaj med Slovenci nesluteno srečo zimске gorske divjine.

V zimski čas sta posegla tudi dva silovito si nasprotujoča dogodka, ki sta si hitro sledila. Tedaj je bilo triglavsko pogorje pozimi še čisto zapuščeno. Trikrat smo poizkusili priti na vrh Triglava, a šele v tretje se mi je s prijateljem posrečilo priti na ta čudoviti vrh in sicer čez Mali Triglav s Kredarice. Bila je nepopisno velika nagrada za trud, saj je malone v popolnem zatišju ležalo pod nama v zimskem snu vse, kar se vidi s Triglava, in zimska divjina sta združeni dali vse darove, kar jih premoreta. Komaj dobre tri mesece pa je pokazala tudi svojo krutost, ko sem spremljal našega prijatelja dr. Cerka in njegovih sedem dijakov na takrat poledeneli Stol. Led, noč in strmina in hud vihar — vse to nam je naklonila divjina — in si vzela plačilo — dragoceno življenje mladega profesorja, ki je sledil njenemu klicu in hotel tudi mladini pokazati, kako lepo je tam v višavah ob vsakem času...

Klic in vabilo divjine pa nas je dosegel še iz druge strani domovine. Tako je bil posebno dolenski svet pod zemljo še popolnoma neziskan. Iz davnih časov še so se segale v to temno področje naše zemlje stare pravljice in strah pred neznanim. Tam spodaj je vladal še škrat z rdečo kapico; skozi tista črna brezna je bil vhod do samega pekla. Tja noter so padale deklice ali orači, in kite deklic in jarmi volov so po neznanih potih priplavali na dan iz strašnih podzemeljskih jam. A mi smo vedeli tudi, da je tam spodaj

skrivnostni tek podzemskih rek. Nemoteno že stotisoče let ustvarja priroda v popolni temi kristalne kapnike, ponvice, čudovite zaveses in jih skriva in brani dostop do njih z navpičnimi, črnimi brezni in krušljivimi stenami v goščavi kraških gozdov. Ko pa nas je dosegel klic te deviške prirode, smo se radostno odzvali in stokrat stopili tja, kamor do tedaj še ni prišel živ človek. Videli smo s kristali pokrite stene. Iz teme so se začudeno v nas ozirali nemi, negibni možje — kapniki vseh vrst in oblik. Skrivnostni tolmeni podzemске reke so se zasvetlikali, in od svetlobe svetilk preplašeni proteus se je kakor udarjen zvil in izginil v vodni globini. In sredi vročega poletja v nedrju naše zemlje — led z vsemi svojimi čudovitimi, prefinjenimi oblikami na stenah velikih ledenih jam! Včasih se je zdelo, kakor bi tam za vsemi temi nedosežnimi umetninami divje narave stala ona sama, posebljena, in se nam dobrohotno smehljala, ko smo hvaležni in začudeni strmeli v njene stotisočletne umetnine...

Klic divjine slišim še danes in mu sledim, kadar in kamor morem, in še mladina gre z menoj. A čudno. Nič več se ne glasi iz tolikih strani kakor nekdanj. Na mnogih straneh je že utihnil. Še več, iz nekaterih strani pa njen klic ni več podoben vabilu. Ne — to je že klic na pomoč...

Planinska založba pri Planinski zvezi Slovenije ima na zalogi še naslednje knjige:

*Josip Wester: HACQUET BALTAZAR
Zorko Jelincič, dr. Vl. Kajzelj, dr. Vl. Bartolj: DR. KLEMENT JUG*

Evgen Lovšin: VALENTIN STANIČ

Josip Wester: DR. I. C. OBLAK

Boris Režek: STENE IN GREBENI

Evgen Lovšin: GORSKI VODNIKI V JULIJSKIH ALPAH

Vilko Mazi: SPLOŠNO KAZALO ZA ŠESTO DESETLETJE PLANINSKEGA VESTNIKA

Planinska zveza Jugoslavije: VODIČ PO PLANINSKIH DOMOVH JUGOSLAVIJE

Čiril Praček: MED GORSKIMI REŠEVALCI

Vilko Mazi: KOLEDARSKÉ BELEŽKE

Planinska društva, naj ne bo kočé brez planinske knjižnice!

Nova jama v Rakovem Škocjanu

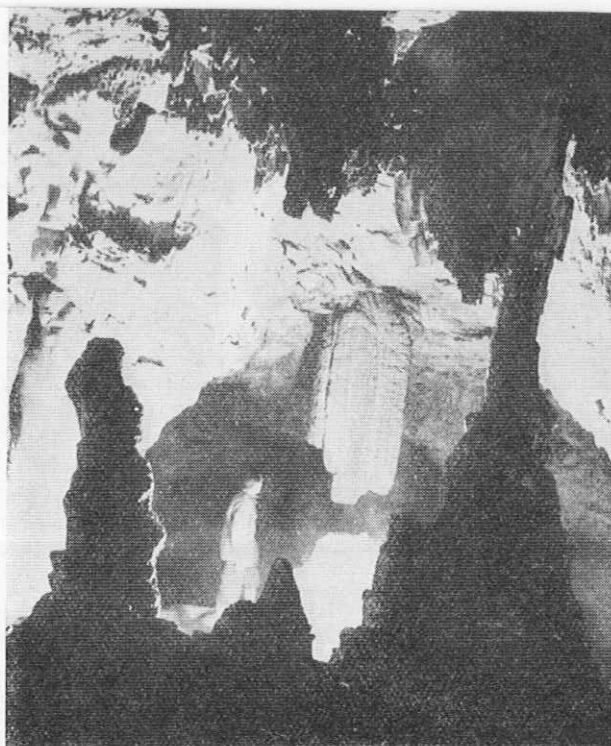
Miran Marussig

Društvena ekskurzija je vedno podobna majčkeni ekspediciji. Odide nas šest zato, da pridejo na dno jame trije. V vsakem primeru je to žrtev za trojico, za tisto, ki ne vidi dna. Rakov Škocjan je poletno razpoložen. V gozdu je sopara, ob vodi smrdi po rakih in ribah, tudi po zelenih algah in žabah, kjer so mlake. Mimo mešanice teh duhov in po senci in soncu, po gozdu in posušeni kolovozih drži pot do jame.

V resnici je to brezno, vsaj zgornji del. Najprej dvajsetmeterska skalna cev z izjednimi in prepokanimi stenami, potem orlovskemu nosu podobna polica in dalje petintrideset metrov navpične, črne teme. V mrzlo tišino švistne vrv in jo preseka na dvoje. Potem butnejo ob kamen lestvice in pometejo s police drobir in okruške in je jama v trenutku polna zvokov, ko da je planil vanjo orkester bobnov, kastanjet in tamburinov.

Domenimo se za vrstni red. Prvi sem na vrsti do police, za mano Andrej in za njim Tomaž. Stane, France in Brane uredijo varovanje in vrvi. Ko bomo vsi trije na dnu, spleza Stane na polico, ostala dva pa ostaneta na vrhu, eden za varovanje, drugi za rezervo.

Zapahnem hlače, preženem strah in se spuščam. Nad mano ostane krpica neba in nekaj zelenih vej. Jama je nova, sveža, nedotaknjena. Kako bo, ko bo ostal v blatu prvič odtis vibracija? Kako bo, ko bom prvič puhal sapo in pomešal vlažni jamski zrak z zrakom mojih pljuč? In bom udaril z nogo ob tla zato, da bom občutil, da sem zares prvič, prvič, prvič v tem posebnem svetu. To je nekaj takega ko prvi honorar. Ali pa nekaj takega, ko da mi je dal nekdo ček in je dejal: »Fant,

»Prostor je podoben rdečemu pecku.«

Foto: Bogo Legiša

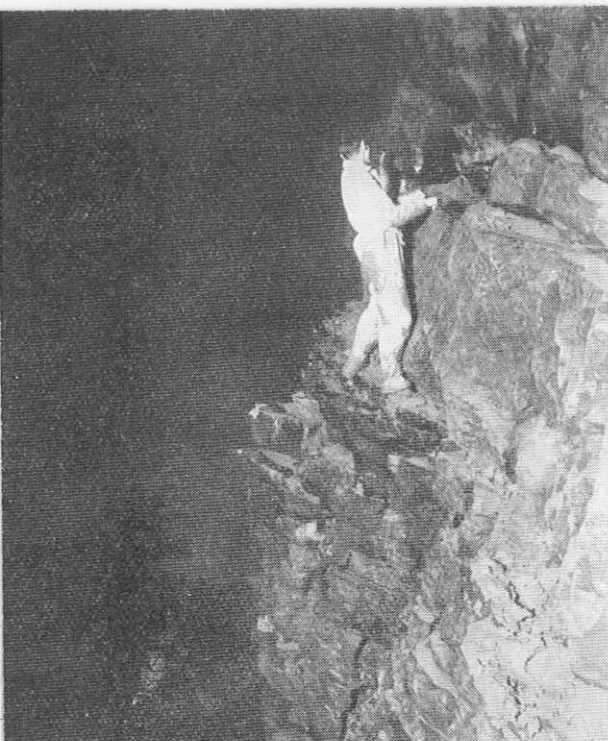
kupi si avto!« Jemlje mi sapo in mi hoče ob enem raznesti pljuča.

Plezam do police. Pometem, kar je ostalo kamenja, in se razgledam. Spodaj se brezno zvonasto razširi, toda dna ni videti. Vižem kamen in ocenim globino. Lestvic je konec in moram po njih zopet gor. Na vrhu je Andrej.

Podaljšamo lestve in Andrej izgine. Nekaj časa se sveti plamenček acetilenke, za polico pa tudi ta ugasne. Andrej vpije, toda zgornji rov tako izmaliči glas, da ni slišati drugega ko medvedje godrnjanje. Stane spleza do police in tolmači: Andrej je na polici niže spodaj, lestvic je premalo in je treba vključiti nove. Brž jih podaljšamo in Andrej skoči na dno.

Za njim! Od police do dna izplezam z enim zamahom. Zdi se mi, da je šlo navzdol ko v vravnem sedežu, toda krepko čutim v nadlehtih trde in nabrekle mišice. Andrej se reži. Podoben je Mefistu, sence samo podaljšujejo dolgo brado in visoke obrvi. Stopim predenj in pogledam za Tomažem, pa vidim veliko senco neke guliverske postave. Andrej mi je naperil v zadnjico luč in sedaj sem velik, močan, trideset metrov visok. Tomaž pleza po glavi, po ramah, ob boku in skoči na tla. Andrej obrne luč — in mene giganta je konec.

»Andrej na polici«

Foto: Bogo Legiša

Stene dvorane, v kateri stojimo, so visoke, prebeljene z belo in rjavo sigo in presekane s kamnitimi policami. Kapniki rasto s tal, veliki, majhni, posamič in v skupinah. Tomaž je bil sprva prepričan, da smo prišli v znani del jam, skozi katere teče Rak, pa se je uštel. Tu ni niti sledu tekoče vode. V beli sigi so na fleh majčkena jezerca, toda ta voda je pritekla po stenah in prikapljala s stropa. Zgradila je ponvice, prekrila kamenje s kristali in ustvarila velik sigast stožec. Po njem se zapeljemo v sosednji prostor ko po snežni drči.

Tomaža je popadla divja radovednost, občutek, ko da hoče v eni sapi videti vse. Skače preko skal in blokov, stika ob stenah, sede na zadnjico in se odpelje v dno lijaka, ne da bi pomislil, ali je tam voda, blato, ali trda, razjedena skala. Andrej najde ozek stranski rov, leže na trebuh, pokaže pete in izgine. Tako sem v novem prostoru sam.

Prostor je podoben rdečemu peklu. V sigi je ilovica in nekaj železa, ki daje apnencu rdečo barvo. S stropa vise koničasti stalaktiti, na tleh pa je v blatu izjedena majhna struga. Luč se odbija na kristalnih ploskvah in odbiti žarki prasketajo v zraku ko iskre, ki jih razmetava meh na kovaškem ognjišču. Manjka samo še hudičev.

Jama se v tem delu hitro konča. Izgubi se v razpokah, ozkih rovih, v ilovici. Andrej je v vsaki luknji posebej mazal obleko, prehoda pa ni našel. Čakal nas je še levi rokav in smo izplezali preko sigastega stožca v dvorano pod vhodom.

Zgoraj prihaja od vrhnje odprtine šop modre svetlobe. V majhni, komaj zaznavni lisi pada na dno ob kožu stene. Prav tam, pod snopom bledomodrega reflektorja, so razmetane kosti poginulega psa ali lisice. Žival je padla v jamo, se odbijala od sten in pristala živa na dnu. Zavlekla se je v ta edini svetli kot in poginila. Nič kaj vesela smrt.

Bele kosti so kakor beli golobi, krhke, svetle, skoraj kakor igrače. Nekoč sem plezal v globoko brezno. Ob dnu je zmanjkalo lestvic in sem odskočil. Padel sem na mehko, temnorjavo podlogo, na dobro ohranjen usnjen plašč. In pod plaščem — bele kosti. Nekoč je bil človek. Predstavljal sem si blazni let telesa od vrha navzdol in strahotni udarec ob skale. In smrt, zadnji trepet mišice, ki ni mogla razumeti, da je prišel njen čas. Potem razpad, obupen smrad, gnoj — in sedaj čista, bela kost, brez madeža, brez umazanije, brez greha. Zbral sem ropotijo, iztresel iz čevljev bele zglobe in jih zagrebel. V steno sem vklesal znamenje, majhen križ. Sovražnik ali prijatelj — sedaj je vseeno. Nekoč je bil človek. Te male koščice, te male bele igrače so nekoč prav tako pripadale živemu bitju, ki je tragično končalo življenje.

Levi rokav začenja z ozko, visoko špranjo. V čisto kaminskem stilu plezanja se izrinemo skozi majhen, lepo zakapan prostor. Na dnu je jezerce, iz njega pa polzi voda skozi nizek prehod v temo. Ne kaže drugega, ko s trebuhom in brado v zoprno moč. Ker se mi zdi, da je na drugi strani zapore nagnjeno dno navzdol, sedem in se tlačim v sosednji prostor z nogami naprej. Noge so skozi, potem trebuh, ramena, naenkrat pa začutim, da drsim po gladki sigi navzdol. Močno pritisnem dlani ob podlago in v paničnem strahu prav nič ne čutim, kako ostaja koža na robatem kamenju. S čevljem zadenem ob majhen rob in se ustavim. Prekletu toplo je. Znoj polzi s čela za vrat in pod obleko. Srajca se lepi na hrbet in je podobna mokri brisači. Samo nekaj hipov takega neumnega drsenja v neznano požre več kalorij, ko vsa plezarija gor in dol v brezno. Ko se razgledam, vidim, da je na koncu sige lepo zaključeno dno in da so skeleče bolečine v dlaneh

takorekoč odveč. Toda, kdo je to vedel poprej?

Rov je dolga, zablatena cev. Ilovica je siva in trda, skoraj bi lahko sekal stopinje. Nametana je v kupe, v velike in majhne stožce in med stožci je mehko dno. Tam ni dobro mešati blato. Noga se vgrezne do gležnja, nato do kolena in nekaj minut za tem do bedra. Edina rešitev je močna vrv ali pa štiri krepke roke. Prav zaradi tega jezdimo ozke grebene in zabijamo konice lednih kladiv prav do glave v kompaktno gmoto. Po stenah in stropu plešejo sive sence čudnih jezdecev, čudnih spačkov, ki so prišli sem, ne da bi imeli za »normalne« ljudi en sam pameten razlog. Dejstvo je, da smo na koncu rova podobni delavcem mestne kanalizacije. Tomažu se svetijo zobje. »Fant, to je pa rov, kaj?« Po pravici povem, meni ni všeč. Nekaj zato, ker se mi je blato zajedlo v ranjene roke, nekaj zato, ker je razen blata v tem koncu samo še tema. Ne uživam v obupni umazaniji, ki se drži obleke, obraza, kape in luči. Andrej je tiho. Ne utegne misliti na to, ali je lepo ali ne, ker mu je vroče in je utrujen. Ne kaže nam drugega, ko odjezditi zopet nazaj.

Pod vhom opozorimo Staneta, da smo se vrnili. Še vedno stoji na polici in se prestopa na nevarnem mestu, kakor ve in zna.

Kakšen čuden pajek je človek. Prav nič drugačen od suhih južin ali druge vrste teh dolgonožcev. Andrej pleza tako, da drži zadek ven, roke in noge pa, ko da se samo dotikajo prečk na lestvicah. In vrv je kakor dolga pajčevina, ki se vije od hrbta pa vse do tal. Potem izgine v stropu v mlečno svetlobo, ko da je zlezal skozi luknjo v pajčji dom. — Vrag te poberi, si mislim, take pripodobne pridejo na um samo jamarjem.

Odhajam zadnji. Stopim na prečko in zagledam na dnu odtis vibrama. Podoben je pečatu državne carine, ki ga udari uradnik na paket in na katerem piše: Pregledano! Ali nismo vdrli v ta tihi in mirni prostor samo zato, da smo nasitili svojo radovednost? Navsezadnje je vseeno. Dejstvo namreč je, da sem ta hip, ko plezam po lestvah navzgor, nabit z nekim novim, posebnim veseljem.

Na vrhu zvijemo lestve in pospravimo vrvi. Andrej prižge cigareto, odvrže malomarno vžgalico in pravi: »Ena manj na spisku neznanih. Kar žal mi je je.« »Zakaj pa žal?«, vpraša Tomaž. Andrej stisne oči in se zasmije: »Ni več devica, kaj hočeš!«

Zašel

sem

Leopold Stanek

Vse minljivo je le prispodoba.

Goethe

Nedavno sem želel obiskati Vrh, ki sem ga videl nekoč, v svoji mladosti.

Zašel sem.

Sam sem šel na pot v mladosti. Toda takrat sem sledil stopinjam nedeljskih ljubiteljev narave in nisem zgrešil. Tudi tokrat sem se namenil sam sameat, kasno poletno popoldne na sonce, na zrak, ker ljubim hojo, ker ljubim samotno pot, zelenje me vabi.

Zašel sem.

Mogoče sem bil preutrujen od dopoldanskega dela. Še ves zatopljen vanj nisem pazil, kam so gledale moje oči, da so izgubile znamenja in znano stezo. Gledale so nebo, cvetje, gozd in mesto daleč za menoj. V visoki travi so se oglašali murni in me uspavali. Vonj cvetne preproge me je omamila.

Zašel sem.

Hodil sem, hodil. Mišice so se radostno igravale kot spočitemu konju. Samo naprej, sproščeno v dalj! Po mehkih poljskih stezah. Komaj sem se ovedel, da mi je postala okolica neznana. Kot da jo vidim prvič. Navadno si pota dobro vtisnem v spomin. Tu pa — tuja se mi je zazdela senožet, neznano razpotje. Znamenja nikjer. Tudi Vrh, cilj moje poti na obzorju, se mi je sumljivo premaknil iz smeri.

Zašel sem.

Nikjer nikogar, nikjer bivališča. Obupno sam. V sanjah se ti včasih prikaže takšna strahota. Mučni prividi. Brez pomoči, brez rešitve. Kje najti človeka! Niti živali ni v bližini. Hotel sem se vrniti do zadnje markacije. Nisem je našel. Še bolj sem zablodil. Kako to? Je pot speljana drugod kot pred desetletji? Mogoče je nekdanja steza opuščena in je zarasla z grmovjem in ščavjem. Pa vendarle se spominjam podobnih srečanj s prve poti: tole slivje, zavita njiva, divje češnje, deblo s starim znamenjem o ponesrečencu. Glej, na steblih rdeča znamenja! Žal, niso planinska. Si je čas ustvaril nova znamenja in sem to spregledal, kot še marsikaj?

Ne, to so znaki za poseko dreves. — In kakšne nosiš ti?

Zašel sem.

Oh, te markacije! Ravno na križišču jih ni. Jih katera roka odstranjuje, z dobrim ali zlim namenom? Markacije so znamenja tudi zaznamovalca. To je njegov slog, podoba njegove poti in razpoloženja: tu potekajo mirno, enakomerno, tam ga je zaneslo, včasih je zadremal kot Homer. Zamišljen je spregledal poljska in gozdna križpotja, ni dovolj mislil na samotnega izletnika. Tu se je vrnil in z nasprotni strani zarisal kroge. Toda prvo hodimo naprej, šele potem se vračamo, če se že vračamo po isti poti. A nič nejevolje, kje v življenju pa so zanesljivo zarisani krogi?

Zašel sem.

Nič mi ne pomorejo strani neba, ne rešita me začrtana smer in cilj. Ne najdem prave poti. Brez izhoda. Bodi ti v plačilo za odljudnost — prevečkrat hočeš biti sam ob dragih, ki jih imaš. — Ko pa je takšna pregraja na poti od človeka do človeka. Tam še večkrat zaideš. Čim bliže smo si, tem bolj tuji smo si. Dolga je pot do sočloveka. Po ovinkih.

Zašel sem.

Obtičim v gozdu. Nekje se iztečejo vse poti. Moja se je izgubila sredi nepregledne goščave. Nel mezzo del camin di vita nostra — podzavestno podoživljam Danteja. Pod suhim listjem še iz lanske jeseni, med neugnano poganjajočim rastjem je poniknila moja pot. Bom v grmičju izsledil šibo bajanico, da me reši zablod? — Sonce leze vedno niže. Poševno strelja žarke skozi vitka in kriva debela. Pred mano je jama z votlino za pračloveka — tako daleč sem moral na pot? Ni čudno, da sem zašel. Nad jamo je groblja belega krasa z zelenim mahom vmes.

Zašel sem.

V trenutku se me je polastila tolikšna onemoglost, prevzela sta me tak strah in obup, da prvi hip še zavpiti nisem mogel. Koliko tisočletij je minilo, preden je jamski človek umljivo zakričal na pomoč! Ves sem se tresel, tetive nog so trepetale od napetosti. Bolj ko sem blodil, bolj so hitele. Blodil sem v krogu. V večnem kolobarju sem se vračal na isto mesto, na izhodišče — kolikokrat se navrača tvoja misel, tvoja beseda! V enakomernem ritmu, kot ga narekuje krvni obtok. Večna pot — iz srca v srce. Vrtel sem se v krogu — dogaja se vsem izgubljenecem. Ne uideš iz začaranega kroga lastne neobgljenosti. Brez smisla sem se lovil za veje in jih lomil, da je pokalo in odmevalo po gluhi lozi krikom mojega obupa. Včasih sem zasopel prisluhnil — niti ptič se ni več oglasil. Začarani svet Trnjulčice.

Zašel sem.

Brezmočni stezosledec. Trobilo mojih dlani je po indijansko raznašalo moj smrtni krik groze na vse vetrove. Slišal sem samo detla v svojih sencih in pisk upehane živali, ujete ptice v svojih glasilkah. — Drevje je lezlo v sence. Iskanje smeri proti svetlobi je bilo vedno težje. Sonce je za goro šlo. Med kuli-

sami stebel nobene špranje več, noben pramen luči. Somrak zahoda. Kdaj šele te bo rešil vzhod jutra? Kje so zveste strani neba! Krošnje zakrivajo prve zvezde. Zvezdo večernico. Kako boš po mahu na deblih razpoznal smeri, ko pa raste krog in krog? Kot da so vse strani enako hladne. Miliarda človeštva, z vso tehniko in kulturo ti zdajle tu ne pomore, ker je ne priklješ iz svoje samotne samote. Je pomoč izven zemeljskega sveta? V veselju? —

Zašel sem.

Kompas je v tebi, človek, še kljubuje tvoj ponos! — No, pa se vzdigni z dajle tukaj iz močvare, kljukec moj dragi! — Vse to je nekoč že bilo. Kot da se trak vrtil nazaj. Proces spominjanja te opaja. Je tudi pot nazaj, domov, v mladost? Saj sem velikokrat zašel, pa sem se rešil. Najraje sem se izgubil v gozdu — zdaj si spet tu! Zver in človek si najdeti v njem skrit kotiček. Svoj brlog ima lisica, pod smreko svojo streho zajček in srna. Les je pogrnjena miza in postelj za ljudi in živali. Toda žična ovira robidja in črnega trna me ne izpusti. Breza in topol, posvetita mi zdaj skozi dobrovo! Do krvi ranjene roke in lica so markacija in znamenje, kako te neznana prasila vleče k sebi, k sebi nazaj — pračlovek ni bil samo jamar, tudi gozdovnik je bil! Prižema te nase, ne mara te izpustiti iz objema ovijalk. Kar je bodic, vse najdejo do tebe, da se spomniš — to so vbodi Trnjulčice, z njo si začaran v mladostni raj gozda — dneve in dneve si preživel v njem. V zeleni katedrali si poznal vse rastoče stebre z bujnimi kapiteli krošenj, dehtečo smolo in brezovo vodo si prestrezal v kropilnico svojih želja, na vejnatem koru si poznal vse melodije in vsakega pevca posebej, po vonju si razpoznaval mesta gozdnih jagod, gob in kačjega leva. Želod, žir in ježice so bili tvoja prva žetev in bogastvo, iz gnezda padla mlada šoja tvoja prijateljica — ali nisi v vsem tem podoživel pračloveka? — Temačni, kot morje nedoumljivi element, labirint razodeni, katera sila me priklepa nate? Vedno globlje se izgubljam v tebi. Z dlani mi polzi kri jerebika in volčje češnje. Markacija krvi mi ostaja edina sled.

Zašel sem.

Očetu si bil samotna mrtvaška postelja. Vse življenje te je žalal in tesal tvoje jedro meso, delal vozove za druge, sebi pa postal v tebi najlepše pokojišče. Mož gozda, mož lesa. Odprla se mu je žila od napora, kri je curkoma oškropila les in srobot. To je bilo zdavnaj. V obupu kličem sedaj v pomoč preteklost, duh roditelja, da me izpusti iz zakletih zelenih in krvavih vezi. Iz zelenega pekla.

Zašel sem.

Vse bolj me golta gozd. Koliko krvi so popila z igličjem in mahom pokrita tla! Potoke. Robidje bi moralo krvavo cveteti, plodovi vseh gozdnih sadežev bi morali krvaveti. Volčje in vse zveri vseh časov in lesov niso prelili toliko krvi, kot je pretočil človek v našem času na ozkem prostoru. — Zašel sem. Z nogo. In mislijo. Do Treh žebeljev še naj-

dem pot, od njih je ne najdem več. Prevelik je obroč grobišča za sevanje v vse smeri. Preveč je shojenih poti, da bi našel pravo od tod. Od vsakega debela, kjer je v snežnem metežu, v bojni vihri ugasnilo mlado življenje Janeza, Zmaja, Vejnice, Jasne, drži pot. Kam? Od vsakega stebela, prebodenega s svinčnimi iglami, pelje pot v globino in širino. Globina je plitka, pet pedi, širina brezmejna. Prva za pokojne, druga za žive. Na bojišču in pokojišču, na križišču in vozlišču večnih ugank.

Zašel sem.

Blodim v vedno širših in globljih krogih. Kamen je padel na dno, gladina se umirja v vedno tanjših kolobarjih. Iz tisoč gledanj tonem v eno samo: v podobo življenja. Našega časa.

Zašel sem.

Koliko jih je zašlo, nikdar se niso rešili. Mene je rešil pastirček — druga podoba mladosti — nenadoma se je prikazal pred menoj s koškom na rami, z jagnjetom ob strani. Začudeno in plašno je strmel v moje blodno razprte zenice. Biti sem mu moral Meškov neznanec v gozdu. Popeljal me je na rob gozda, ki je bil prav blizu. Blagoslovljena mladost, brez težav razvozlašaš uganke! Pred menoj se je odprla zrela večerna svetloba zemlje in življenja. Znašel sem se vrh strmega, samotnega brezimnega Hriba — kdaj sem le priplezal nanj? — daleč daleč od doma, daleč stran od cilja, od Vrha.

Težko je najti pot nazaj v mladost.

Zašel sem. Nisem se pa izgubil.

Stara pota

(1893 — 1963)

Ivan Šumljak

24. septembra 1961 je bilo na Okrešlju pomembno planinsko slavlje: celjska podružnica je izročila prometu obnovljeni in znatno razširjeni Frischaufov planinski dom. Ob tej priložnosti je nagovoril zbrane delavce, domačine in planince predsednik celjske podružnice prof. Tine Orel. Zelo lepo je pripovedoval o delu okoli obnovljenega doma, o njegovi zgodovini in o profesorju Frischaufu, po katerem ima dom svoje ime.

Johannes Frischauf (1837—1924), profesor matematike na graški univerzi, je sredi sedemdesetih let preteklega stoletja Savinjske planine sistematično prehodil in natanko preštudiral ter jih, tako prvič odkrite, v več knjigah tudi podrobno opisal. Do tedaj so

bile Savinjske planine še prava terra incognita. Temu se ni čuditi, saj je bila ta prelepa gorska skupina, čeprav vsem pred očmi, zaradi slabih prometnih zvez in dostopa silno odmaknjena, planinstvo med Slovenci pa še tako slabotno, da bi lahko na prste našteali vse tiste naše ljudi, ki so v enem letu obiskali Savinjske planine in se povzpeli na kak njihov vrh. O planinskih domovih in nadelanih poteh pred Frischaufom ne moremo govoriti, prva slovenska planinska društva pa so nastala šele dvajset let po začetku Frischaufovega pionirskega planinskega dela pri nas. Tudi o kaki propagandi za obisk teh planin še ni govora. Nasprotno: celjski pesnik in pisatelj J. G. Seidl govori v nekem svojem članku iz leta 1840 o groznih in nedostopnih gorah, ki jim vrha ni mogoče doseči in neki dr. F. Hoffmann je še leta 1864 v povsod razširjenem družinskem časopisu »Die Gartenlaube« objavil članek z naslovom »Deutschlands größte Räuberburg«, in ta razbojniški kraj naj bi bila naša ljuba Solčava. Pred Frischaufom so hodili redki ljubitelji Savinjskih planin največ po ovčjih stezah in še to v družbi enega ali več vodnikov. Te steze so šle iz doline na večje pašnike in zelenice. Tako je držala ena iz Logarske doline mimo Klemenškove planine na Škarje in dalje preko Planjave na Kamniško sedlo, kjer so imeli trije solčavski posestniki pravico pasti svoje ovce. V začetku poletja so gnali živali na pašo, ko pa je prišla jesen in z njo nevarnost snega, so jih spravili zopet v varno dolino. Ovce so hodile vedno po isti poti in so jo v mnogih letih zgladile in zaznamovale s svojimi ostrimi parklji. Takih ovčjih stez je bilo v Savinjskih planinah precej in ne smemo se čuditi, da so nastale na njih že v prvi Frischaufovi dobi markacije, smerne puščice in napisi. Največ jih je napravil kar Frischauf sam.

Mislím, da je prav, če si pogledamo, po sedemdesetih, osemdesetih in več letih, katere poti je Frischauf sam z barvo prvi označil, katere so na njegovo pobudo napravile razne nemške, tedaj že obstoječe planinske organizacije, in katere je po ustanovitvi SPD leta 1893 ta naša domača planinska organizacija najprej izvedla, kajpada zopet po Frischaufovem nasvetu.

Nekaj nadelanih in deloma zavarovanih poti je Frischauf v Savinjskih planinah že našel. To so bile prastare poti, ki so držale s koroške strani in Gornje Savinjske doline proti Logarski dolini ali po raznih stranskih dolinah, kot so Bistriška, Suhodolska, Ravenska in druge, proti goram, in so imele za domačine samo gospodarski pomen.

V sivi davnnini je bil najboljši dostop do osrčja Savinjskih planin, do Logarske doline iz Železne Kaplje. S Koroškega so prišli v te kraje prvi naseljenci. Bilo je več poti. Ena je tekla mimo Pavliča v Matkov kot in dalje v Logarsko, druga, in ta je bila najvažnejša, mimo Sv. Lenarta in Sv. Duha v Solčavo, tretja pa je šla od Črne mimo Jakoba tudi v Solčavo. Dostop v Logarsko po teh poteh ni bil lahek,

toda bil je neprimerno lažji kot dostop iz Gornje Savinjske doline. Ob Savinji navzgor so lahko prišli z vozom le do Luč, za silo pa še nekoliko do bližnje Igle, kjer pa je bila soteska tako ozka, da se je lahko samo Savinja prebila skozi njo. Prvim našim naseljencem je bilo tu nadaljnje prodiranje ob Savinji navzgor zaprto. Iгла je postala važna etnografska meja: do nje se je zvršila naselitev ob Savinji navzgor, torej od vzhoda proti zahodu, onkraj nje pa so se naseljevali naši predniki s koroške strani ob potoku navzdol, torej od zahoda proti vzhodu.

Vendar si je znal naš človek tudi pri Igli pomagati. Ob nizki vodi je lahko jezdil po strugi Savinje in tako dosegel Solčavo, drugače pa je uporabljal stezi, ki si jih je bil izpeljal po strmih obronkih soteske, eno na desnem, drugo na levem bregu potoka. Prva pot je bila steza »čez brege in luknjo«. Začela se je pri kmetu Pečovniku, oziroma nekoliko višje ob Savinji pri Kozji brvi. Tu je zavila strmo navzgor in spretno izrabljala vse možne prehode med skalami in Rjavčko jamo in se je spustila na koncu najtežjega dela soteske k Savinji. Pri vhodu v votlino lahko opazimo le še slabo vidne v skalo vklesane črke JHSJR in poleg letnico 1662. Častitljivi znak nam kaže, da so to pot že pred 300 leti poznali in uporabljali. Dolga je približno eno uro hoda in je služila svojemu namenu vse do leta 1894. Tedaj so namreč zgradili novo cesto med Lučami in Solčavo in pri tem z dinamitom primerno razširili sotesko pri Igli, ne da bi z razstrelitvijo poškodovali znani presihajoči studenec. Leta 1855 so na pobudo solčavskega župnika-planinca Ivana Janca staro pot čez brege in luknjo zadnjič temeljito popravili in še leta 1894 jo je SPD tudi markiral pač z edinim namenom, da ne bi prišla v pozabo. Vendar so to pot lahko uporabljali, če ni bilo poplave; če je namreč Savinja narastla, je zalila velike dele poti med Iglo in Solčavo in pot čez brege ni imela pravega pomena. Za ta primer je bila na levi strani Savinje po obronku Raduhe druga pot, ki je visoka voda ni mogla doseči in ki se je spustila k Savinji šele pri Solčavi. Ta pot pa je bila le bolj izhod za silo. O njej pravi J. K. Kindermann v svoji knjigi Repeitorium der Steiermark (1798, Graded), ko govori o Solčavi, takole: »Ta vas leži med skalovitimi gorami, preko katerih z vozom ni mogoče priti, le z veliko težavo s konjem. Pešpot tja pa je tako strma, da so na nekem mestu železni obroči v skalo pritrjeni, za katere se človek lahko prime, da potem varno prispe v Solčavo. Ko pa je preko te poti, vidi lepo polje in dobro živino tamkajšnjih prebivalcev. Tudi je dostop s koroške strani dosti ugodnejši.« Vsekakor lahko štejemo ti dve poti pri Igli za prvi nadelani zavarovani planinski poti v območju Savinjskih planin. Kdor je jezdil v Solčavo, je imel seveda tudi svoje težave. Profesor J. A. Zupančič omenja v svoji knjizici »Izlet iz Celja v Solčavo« (1826, Maribor), da je moral, ko je

jezdil iz Luč v Solčavo, sedemnajstkrat prečkati Savinjo.

Cesta med Lučami in Solčavo je bila stara želja tamkajšnjih prebivalcev. Po mnogih peticijah se je štajerski deželni odbor leta 1893 odločil, da jo zgradi. Stroškov je bilo 25 000 goldinarjev. S tem denarjem pa so preložili še tudi pri Ljubnem cesto na nižjo in s tem ugodnejšo traso. Nova cesta je Savinjske planine zelo približala planinskemu delovanju. Prav tako pa tudi železnici Celje—Velenje in Ljubljana—Kamnik, ki sta bili izročeni prometu tri leta prej, v letu 1891.

Frischauf je prvič stopil v svetišče Savinjskih planin leta 1861, ko mu je bilo 24 let. Toda šele leta 1874 je začel s svojim znanstvenim raziskovanjem in odkrivanjem. To pionirsko delo je trajalo vse do leta 1878, ko je odločil te planine za dobrih 14 let. Šele od leta 1892 jih je zopet redno obiskoval in deloval v njih. Bil je član Štajerskega gorskega društva (SGV), čigar soustanovnik je bil. Na njegov pobudo se je to društvo odločilo posvetiti Savinjskim planinam posebno pozornost in izvrševalec te zamisli je bil Frischauf sam. Njegov program je bil vsestranski: Najprej je gorstvo sistematično prehodil in dobil s tem topografski, geološki, meteorološki in biološki pregled. Pri tem je z anerooidom določil višino posameznih točk, skrbel za planinska pota in naprave na njih in zgradil tri planinske kočice, prvo v Suhem dolu, dobrih 300 m pod Kokrskim sedlom, drugo na Okrešlju in tretjo na Korošici. Končno je ves Savinjski gorski sklop v več knjigah in številnih člankih podrobno opisal. Pri tem naj bo omenjeno še to, da je uvedel za te planine sedanje ime — Savinjske planine. Do tedaj te planine niso imele notnega imena; Kranjci so jim pravili Grintovci, Korošci Kočne, Štajerci pa Solčavske planine. Še leta 1861 je A. M. Slomšek, ko se je poslavljaval od njih, zapisal v solčavsko spominsko knjigo svojo pesem »Slovo Solcpaharskim planinam«.

Goram se je Frischauf približal najprej s koroške strani. Leta 1874 se je v družbi Primoža Štularja — Suhodolnika povzpел na Grintovec. Pot ga je vodila s Suhega dola preko Dolcev na vrh. Pri hoji navzdol je pot zaznamoval. Istega leta je markiral pot z Okrešlja skozi Mrzli dol na Savinjsko sedlo in dalje na Jezersko. Za bralca ne bi imelo pomena, da bi na tem mestu podrobno našteval vsa pota, ki jih je prof. Frischauf v letih odkrivanja prehodil in markacijsko obdelal, povem pa lahko, da se je povzpел na vsak vrh, pri čemer je pota tudi markiral, seveda pa ne na gosto, kot so to delali pozneje, zlasti po letu 1893, ampak le tam, kjer je bilo potrebno in kjer bi se planinec lahko izgubil. S svojimi znaki je hotel dati poznejšim zaznamovalcem poti le glavno smer. Ti so poti podrobneje izdelali. Bili so to člani Bergvereina, Alpenvereina in Savinjskega alpskega kluba. Vendar pa moram tri Frischaufove poti posebej omeniti: pot z Okrešlja na Kamniško sedlo, pot z Jezerskega na Grintovec in pot skozi Turski žleb.

Pot na Kamniško sedlo je nastala leta 1876. Traso je določil Frischauf z Janezom Piskernikom in Primožem Podbrežnikom. Delo je trajalo mesec dni, pol julija in pol avgusta. Delali so trije delavci, Primož in Matija Podbrežnik in Tomaž Fajon. Orodje za nadelavo, svedre, dleta in kladiva, je dala na razpolago uprava rudnika v Železni Kaplji, ki je poslala tudi netila in 3 kg 'dinamita. Delo je nadzoroval Janez Piskernik. Pot, najkrajšo zvezo med Bistriško in Logarsko dolino, so 15. avgusta slavnostno odprli.

V istem letu, med 27. julijem in 29. avgustom, je druga skupina delavcev izdelala novo pot z Jezerskega, preko Raven na Mlinarico in od tod na vrh Grintovca. Traso so določili Frischauf, Anton Muri in Anton Šenk, izdelali so jo pa Janez Štuler, Martin Zeleznik, Anton Šenk, Anton in Miha Muri in pastir Jakob Beršnik, po domače Jernik. Vsi ti so bili tudi priložnostni gorski vodniki in nosači. Češka podružnica SPD je dala pozneje tej poti ime Frischaufova steza.

Čeprav je zasilna pot skozi Turski žleb že prej obstajala in je celo v letu 1859 zaradi nje izbruhnil med Alpenvereinom in SPD prvi spor, je vendar sedanji poti skozi žleb Frischauf duhovni oče, to pa šele v drugi dobi svojega delovanja v Savinjskih planinah. Šest delavcev jo je v letu 1900 dva meseca nadelavalo. Pot so izročili prometu 17. septembra. Glavne zasluge zanjo imajo poleg Frischaufa in delavcev še Janez Piskernik, ki je vodil vse delo, in mariborski profesor Janez Koprivnik, ki je zbral za pot precej denarja. Frischauf je izdal o Turskem žlebu posebno brošuro.

Na Skuti so se pojavile prve markacije leta 1875. 29. julija se je rudniški nameščeneec Alfonz Pavlič odpravil z vodnikom Antonom Kalanom iz Suhega dola na Kokrsko sedlo in od tu skozi Vratca preko Velikih podov na Skuto. Na povratku je zaznamoval važna mesta poti s črnimi, dobrih pol metra velikimi arabskimi številkami. Teh številk je bilo sedem, sedmico je napravil na Vratcih. Dobro oko še danes lahko najde na nekem mestu pego črne barve. Čez dve leti je Frischauf pot z rdečo barvo temeljito obnovil.

Markacij tedanji maloštevilni vodniki niso gledali s posebnim veseljem, bali so se za zasluge. Vendar je bil njihov strah odveč, saj se je število obiskovalcev naših planin naglo večalo in vodniki in nosači niso bili ob svoj dohodek.

Morda bo kdo vprašal, kakšne so bile tedaj planinske markacije? Prav različne. V Savinjskih planinah bi v tistih časih lahko videli rdeče vodoravne črte, pa tudi modre (mimo slapa Rinke) in modro-rdeče (Skret—Skuta). Pot s Planjave mimo Škarij na Ojstrico je bila označena z rdečimi križi. Pavlič pa je uporabljala črne številke. V prvih letih svojega delovanja se je SPD posluževalo za različne poti različnih barv. — Tu pa tam so se še do danes ohranile prvotne barve, vendar so ta mesta zelo redka, ker so prvotne znake dosledno prebarvali, zlasti v dobi po

ustanovitvi SPD, ko so postale tudi markacije politicum.

Ko je Frischauf po treh letih (1874—1876) s prvo dobo svojega raziskovalnega dela končal in je Bergverein postavil tri koče in nadelal ter zaznamoval najvažnejša planinska pota, so v dneh 13., 14. in 15. avgusta 1876 Savinjske planine nekako uradno odprli. 13. avgusta se je odpravilo 14 planincev, med njimi tudi gostje z Dunaja in Gradca, z Jezerskega na Ravni in od tod preko Mlinarice na Grintovec. Na vrhu je Frischauf ogovoril zbrane goste. Potem so odšli mimo koče v Suhem dolu na Kokro in nazaj na Jezersko. Drugi dan so se odpravili, samo pet po številu, preko Savinjskega sedla na Okrešelj, na Kamniško sedlo in Brano in od tod v Logarsko dolino in Solčavo ter preko Sv. Duha in Sv. Lenarta na Koroško. Omeniti je treba, da je bil v tej planinski družbi tudi dunajski slikar in urednik Rihard Issler, ki je znan po tem, da je dal Savinjskemu sedlu ime in ki je pozneje, v letu 1879, skupaj z Lovrencem Skantarjem—Šestom izdelal prvo sistematično izvedeno markirano pot v Triglavskem pogorju čez Komarčo mimo jezer na Hribarice, na Dolič, do koče na Prodeh in na sam vrh Triglava. Leto dni nato, to je 1877, je izšel v Gradcu Frischaufov vodnik po Savinjskih planinah. V knjigi podrobno opisuje posamezne ture. Zelo zanimiv je botanični pregled vsega rastlinstva Savinjskih planin. Knjiga ima za priložo panoramo z Grintovci. Narisal jo je Alfred Zoff, rudniški nameščeneec v Kokri. 1,40 m dolga in 0,15 m široka risba je izredno lepa in pregledna. Frischauf jo je opremil z imeni. Zoff je risal panoramo v dneh 25. in 27. septembra ter 4. oktobra 1876. V teh dneh je prav gotovo bilo lepo vreme z jasnim razgledom.

S Kocbekom se je Frischauf prvič sestal 23. septembra 1893, kmalu po ustanovitvi SPD. Takoj sta se sprijateljila. Kocbek priznava, da mu je bil Frischauf pravi planinski mentor, ki je znal navdušiti. Leta 1893 ustanovljeni podružnici SPD v Kamniku in Mozirju sta se z veliko vnmemo predali planinskemu delu. Markirali so pa toliko, da so bile vse planine prebarvane. Bilo je kar preveč dobrega. To pa predvsem zaradi tega, ker si je omislilo SPD v svojem silnem zaletu svoja pota, Alpenverein pa iz konkurenčno-prestižnih namenov zopet svoja. Celu ponoči so njegovi ljudje markirali, samo da bi prehiteli markaciste SPD. Ponekod je nastal pri poteh pravi kaos; tako so izpeljali Nemci pot na Okrešelj desno od slapa Rinke, Slovenci pa, po Frischaufovem nasvetu, na levi strani, itd. —

Frischauf je bil iskren prijatelj Slovencev. Zaradi tega so ga predčasno upokojili. Slovenski kolegi na univerzi niso glasovali proti njegovi upokojitvi in tudi slovenski poslanci mu niso priskočili na pomoč — neprijetna senca iz naše novejšje politične zgodovine. Vendar je več slovenskih občin imenovalo Frischaufa za svojega častnega člana.

Pobudo za ta članek mi je dal v uvodu omejnjeni govor profesorja Tineta Orla. Skušal sem povedati — ob sedemdesetletnem jubileju SPD — nekaj o prvih poteh v Savinjskih gorah. Kar je Frischauf storil v teh lepih planinah pri nas, je storil brez gmotnih koristi, zgolj iz ljubezni do gorske prirode. Danes so pota po Savinjskih planinah dobro oskrbovana, zavarovana in lepo označena. To kaže, da svojih gora ne ljubimo manj, kot so jih ljubili pred sedemdesetimi, osemdesetimi in več leti naši predniki.

Moja letošnja trenaža ali metamorfoza duha na poti na Obir

(Razen naslova ni v tem spisu ničesar več povzeto po Janku Mlakarju)

Stanko Klinar

Za poskušnjo sem skočil na Obir. S svojim mestnim poklicem sem si zapravil trdnost v nogah, najlepšo telesno odliko planinca. Kakšni bi neki bili planinski izleti, ko bi hropel kot razparan meh, se potil in počival na vsakem drugem kamnu, lepi zaledeneli tritisočak pa bi mi nagajivo mihal k sebi! Kako bi bil tak vrh vse preveč visok, preveč mogočen in močan!

Zato sem šel na Obir. A vendar ne samo zato. Nisem še bil na njem dotlejš, a je vendar eden najodličnejših karavanških vrhov. Odcepljen je od glavne verige gora v svojem zaledju, kot bi se hotel mogočno ustopiti v sredo vdanih zemljanov, ki živijo svoje grčavo življenje krog in krog njegovega podnožja.

Ta svet je slovenski. Naj sem se ustavil pri ženi, ki je posedala pred hišo, naj sem povprašal delavca na žagi za pot, naj sem prosil pri kmetu, da smem spraviti moped v njegovi kolarnici, govorili smo slovensko. Ne morem se prav navaditi na čudno dejstvo, da so vsi javni napisi nemški, za to uradno skorjo pa se govori slovensko. Nisem še hodil po teh krajih, pa mi je to mučno in veselo obviselo na duši.

Vendar Obirja nisem hotel poniževati na navaden planinski trening. Obir je velika in vredna gora. Vidi se od vsepovsod iz bližnje in daljne okolice, iz doline in z gora. Kako nedopovedljivo lepo je, če stojiš na Kepi, doline in jezera v podnožju pa počivajo pod kalnimi opoldanskimi meglicami; nekje do srede bokov obliva gore dolinski čad, a nad

tem motnim zrcalom se na vseh koncih in krajih pne pod nebo brezkraino valovje gora in vrhov. Eden med njimi je Obir; na vzhođu ga izslediš oko: samoten orjak, boki mu na vseh koncih tonejo v kalno čadovino. Ali če ga vidiš iz Celovca! Pod opoldansko pripeko belo zažari in bi ga neveseče oko skoraj zamenjalo z oblakom, tako prosojno in lahkotno kipi pod nebo. Greben z desne mu palopa kot levova griva, Mali Obir na levi pa služi kot podnožje levovim šapam. Ko sem tako nekajkrat videl Obir, mi je zaval. Saj ni bilo treba velike odločitve. A bilo je kot praznik, ko sem se napotil k nekomu, ki me kliče.

Torej nisem šel na Obir samo za telesno preizkušnjo. Preizkusil sem tudi srce. Mestni vrvež ubija v človeku duha, nedopovedljiv dolgčas je v bencinskih izpuhkih in kričavih izložbah. Če je srce živo, se zna čuditi neštivilnim stvarim velike narave, pa naj je vse to že tisočkrat videlo in občudovalo: polja in potoke, strmali s pečinami in melišči, cerkvico in vasico sredi zelenja, bele poti zraven njiv in živino na paši, vprego na cesti in otroški živ-žav na dvorišču, tihe stezice v gozdovih in razgledne planote na planini. Samo tega ne, sem si zmeraj pravil: nikar ne pusti srcu, da se zaduši v skrbeh za vsakdanje življenje! Potem je mrtvo in življenja je konec. Samo nikar ne podlegaj skušnjavi po udobju, to je smrt! — Dve uri bom pihal vkreber, potem pa bo spet vse kot nekoč: lepote bo na pretek.

Včasih so hodili v gore drugače kot mi. Ko je šel dr. Tuma na Grintovec, je šel peš iz Ljubljane v Kamnik in naprej v Kamniško Bistrico. Tako se je pot zavlekla najmanj na tri, če ne na štiri dni, in kdor se je je lotil, so ga cenili kot trdnega in podjetnega moža. Janku Mlakarju se je zdelo naravno, da gre iz Hubna peš v Kals in naprej skozi Ködnitztal na Grossglockner, pa tudi take doline kot Defereggental, Virgental, Maltatal, doma pa Trenta, Bohinj, da ostalih naših najlepših alpskih dolin niti ne omenjamo, je obhodil vse peš. Danes bi odklonili turo, če bi morali po teh dolinah peš do zaželenih gore. Prva stvar, ki nas zanima, je ta, kako se da pripeljati do vznožja, če ne še lep kos vkreber k našemu cilju. Naši predniki pa so si drugače krajšali dolge dolinske kilometre. Ko nam pripovedujejo o svojih turah, utonejo te dolgovozne poti pod živahnim kramljanjem o zgodovini tega kraja, tu pa tam opazijo narodopisno posebnost, najraje pa razdirajo kake tako hudo sočne, da se nam, ki doma v prijaznem udobju beremo njihove potopise, še sanja ne, da »so s to pokoro zapravili cel dan ali dva«, kot bi mi temu rekli.

Mene je moj drobn konjiček kar hitro potegnil skozi Sele. Pustil sem ga pri prijaznem Kališniku in kmalu sem stopal po samotni stezici skozi gozd. Srečal sem nekaj izletnikov in kar dobro se mi je zdelo, da tudi drugi cenijo Obir. Pozdravil sem »Dober den«, pa so mi vrnili vljuden »Grüss Gott«. Saj res, sem si dejal, domačini kar takole sredi de-

lavnika ne lazijo za izlet na goro, tujci pa ne govore slovensko. A brž zatem se je zadeva že prijazno zasukala.

Nekaj časa mi je prihajalo nasproti drobno cinglanje in blejanje in že se je vlila iz gozda povodenj runastih hrbtov. Oče in sin sta gnala ovce domov. Nisem se še utegnil toliko umakniti, da bi šla čreda lepo mimo, že sta me pozdravila z »Grüss Gott«. Kar zavpil sem od ponosa »Dober den«, od ponosa zato, da ju lahko popravim, saj si nista upala misliti, da se najde med obirskimi pohajači tudi Slovenec.

»Kam pa ženete ovce?« sem vprašal toliko glasno, da sem preglasil hrup, ki ga je delala čreda, ko se je gnetla skozi grmovje.

»Domov, v dolino,« mi je lepo po domače odgovoril sin.

»Pa zdaj sredi poletja? Saj zdaj nimate doma prostora za čredo.«

»Ostrigli jih bomo, pa spet odgnali nazaj na planino.«

S tem je bilo moje modrosti o ovcah konec. Saj je bilo vendar na prvi pogled jasno, da so ovce kosmate kot Krjavljev hudič. Ostriči jih je pa treba v tem času, da se jim do zime volna spet obraste, to ve vsak bosopetec.

Nekoč sem bral, da stoji na vrhu meteorološka postaja. Vdajal sem se radovednosti, ker nazadnje me je le hudo zanimalo, kakšna je ta reč. Od te radovednosti pa nisem imel več kot to, da sem si z njo krajšal pot. Ko sem stopil na vrh, sem našel betonske temelje nečesa, za kar po najboljši vesti ne bi mogel izjaviti, kaj je bilo. V zavetju pri tistih ostankih pa se je stiskala gruča izletnikov in na vprašanje so mi prijazno pojasnili, da je ura dve. (Kygu bi bil zadovoljen z meno, ker sem tako dolgo hodil.) Še sam sem si poiskal zavetje nekje za robom, medtem pa je namreč mrzel veter natepel megle, da se je le tu pa tam pokazalo komaj bližnje skalovje.

Skupina je odšla z vrha pred mano, a kmalu sem opazil, da je starejši moški ostal zadaj. Hočeš nočeš sem ga dohitel, in ker v gorah ni navada, da bi se človek držal sam zase samozavestno kot sokol ali čemerno, kot da bi ravnokar ščurka požrl, sva se pomenila o nekaterih stvareh. Ni pripadal skupini, ampak je čisto lepo sam pohajkoval po gori. Nobene naglice si ni dovolil, pač pa prijazno ogledovanje. Posebno zgovoren ni bil, saj taki so tisti, ki so radi sami v gorah. Od kod je doma? Iz Kölna! Za božjo voljo! Tako tujec ceni to lepoto. In niti ni prvič na Obirju.

Kot da se hoče sam vrh pokloniti svojemu tihemu spoštovalcu, so se zdaj megle spet razteple in sonce je toplo posijalo na ruševna pobočja. Moj sopotnik je razgrnil zemljevid, da bi poiskal imena prostranemu bogastvu gora in dolin, ki se je zdaj odkrilo vse-naokrog.

»Tole je Peca,« je rekel in pokazal na ogromno kopo na vzhodu. »Tam sem že bil.« Kar skupaj sem zlezal. Na Peci, tem najbolj vzhodnem strazarju mogočne karavanške verige, nisem bil še nikoli.

Ozrla sva se še drugam. Pokazal je na dolg, razburkan greben na jugu, kjer Karavanke ne kažejo nobenega izrazitega vrha, pa zato ta razpenjeni val lahko ustvarja tak prizor. »To so pa Kamniške Alpe,« je rekel Nemec. »Ste že bili tam?« sem hlastno vprašal, ponosen od sladke zavesti, da poznam v Grintovcih vsako krmino.

»Ne,« mi je pošteno odvrnil, »a moj prijatelj je bil tam pred dvema letoma in mi je pripovedoval, da je neverjetno lepo. Tista dva bosta Grintovec in Kočna, zadnji vrh na levi pa Ojstrica...«

Iskal je vrhove in jih istovetil z imeni na zemljevidu. Medtem sem se razgledal in se dodobra znašel. Počutil sem se kot sredi domovine. Pozdravljala me je iz vsake doline, izza vsakega hriba.

»Prelaz tamle notri je Jezersko, desno tista trikotna gora pa je Storžič,« sem pristavil. Vedel sem, da bi morala videti tudi Julijske Alpe in druge velikane na zapadu Koroške, a obzorje je bilo preveč čadasto in daljne daljave so utonile v soparici. Z, vdano in razumno kretno planinca, ki mu največje doživetje pomenita pot in vrh in se ne vdaja gizdavem očitaju gori, ki mu to uro ne dovoli pogledati v zadnji kotiček zemlje, je zganil zemljevid, me svetlo pogledal in dejal: »Tu gre zdaj moja pot. Mimo slapa v dolino in naprej h Klopinskemu jezeru. Na svidenje in srečno pot.«

Taka so srečanja v gorah: kratka, iskrena. Kadar grem po ulici, srečam tisoč ljudi, a ko bi me kdo vprašal: »Koga si videl?« bi rekel: »Nikogar. Koga neki naj bi bil videl?« Na Obirju sem srečal v resnici samo enega; ne poznam njegovega imena, a vem, kdo je. Kadar se bom spomnil svoje samotne poti, se bom spomnil njegove modre vetrovke, drobne, zagorelega obraza in svetlih, rjavih oči. Visoka, gola smrekova debla ob posekah so ponosno zažarela v poševnem popoldanskem soncu. Snopi luči so se usipali skozi veje in včasih slepili pogled. Že so mi prihajale bliže prve kmetije, pašniki in senožeti. Vsa pokrajina je ležala v tihi spokojnosti poznega popoldneva. Imel sem občutek, da sem bil nekje daleč, v nekem drugem svetu, zdaj pa se vračam spet v tisto mehko večerno otožnost, kjer me bo bolelo domotožje in kljuvali spomini. Kot da sem čisto sam na vsem širnem svetu...

Ko sem bil spet v Selah, sem se ozrl nanj. Zdel se mi je visok; višji in mogočnejši kot zjutraj. Odslej ne bo več samo rjava pega na zemljevidu ali daljni velikan. Žrtvoval sem mu en dan in vem, da me bo zato bogato nagradil. Odslej bo njegova podoba shranjena v mojih hramih, čeravno bo moje sledi na njegovem temenu spral dež in prerasla trava. Spomnil sem se davnega spoznanja: nikoli ne hodim v hribe zaradi trenaže za druge, težavnejše vrhe, pa čeprav si na zunaj to domišljam. V resnici grem na vsako goro iz ljubezni in zaradi lepih doživetij, ki me čakajo. Če bi tega ne bilo, bi že davno nehal s planinstvom.

Naši novi klini — nožači

Ing. Stane Jurca

V zadnjih letih je alpinistična oprema doživela marsikatero spremembo in izboljšavo in mladi plezalci niti pomislijo ne več, da so, na primer, vibram-podplati poznani pri nas komaj dobrih 15 let. O prednosti modernih vrvi iz umetnih vlaken pred starimi manilami najbrž nihče ne dvomi, številne majhne izboljšave opreme kot na primer plezalniki s kovinsko ploščo, naprave za spuščanje po vrvi, svedrovcu in ostalo pa so tako obogatile tehnično plat plezanja, da se je marsikatera smer pomaknila za celo oceno navzdol, na drugi strani pa so nastale moderne smeri, ki jim »stari« ravno zaradi tedaj pomanjkljive opreme niso bili kos. Sama tehnika ni in verjetno tudi nikoli ne bo reševala problemov v stenah, lahko pa tehnično znanje in oprema izkušenemu plezalcu marsikdaj pomagata iz težkega položaja. S tem namenom je tudi napisan ta članek o klinih, ki v Evropi niso bili poznani, katere pa so naši plezalci že preizkusili in pri tem nabrali toliko izkušenj, da danes že lahko presodimo, kolikšna je njihova uporabnost v naših razmerah.

Gre za kline, ki se uporabljajo v izredno tankih poklinah širokih morda nekaj desetink milimetra in od tod tudi njihovo ime. Njihova oblika in dimenzije so podane na sliki. Nožače so razvili kalifornijski plezalci in zaradi njihovih dimenzij ni čudno, da so jih v začetku uporabljali samo za tehnično plezanje. Navadnemu klinu dajejo namreč potrebno togost in trdnost njegove dimenzije, saj je rezilo pri naših kroparjih debelo povprečno 2,5 do 3 mm, pri nožačih pa moramo obe lastnosti doseči s primerno izbiro materiala. Tako gradivo je ameriško jeklo SAE 4130, kateremu pri nas ustrežata vrsti 25 CrMo 4 ter 35 CrMo 4 oziroma s starimi oz-

nakami VCMo 125 in VCMo 135. Tehnični podatki za ta jekla so zbrani na tabeli 1.

Ker so kaj kmalu ugotovili, da klini ustrezajo svojemu namenu, so Amerikanci izvedli nato celo serijo statičnih preizkusov s temi klini v granitu, pri čemer so skušali dobiti predvsem podatke, koliko nožači sploh vzdržijo, na drugi strani pa dajejo ti preizkusi praktično izredno zanimiv odnos med »trdnostjo« zabitega klina in tistim občutkom njegove vrednosti, ki si ga plezalci ustvarimo po zvoku in opazovanju klina pri zabijanju. Nožači se lahko izdelajo le kot vzdolžni klini, zato so pri teh poizkusih obremenili v smeri pokline ter pravokotno na poklino za primer, ki bi jih morali uporabiti kot prečne kline. Povprečne vrednosti dobljenih rezultatov so podane na tabeli 2.

Pod silo razumemo silo, ki je bila potrebna za puljenje klina iz pokline.

Te številke pa nam povedo naslednje važne stvari:

— prvič, da je zvok pri zabijanju le kolikor toliko dober kriterij o vrednosti zabitega klina kljub temu, da posamezni rezultati včasih precej odstopajo od srednje vrednosti, ki je navedena na tabeli.

— drugič, da se nožači lahko uporabijo tudi kot varovalni klini in ne le pri tehničnem plezanju, pod pogojem seveda, da varujemo dinamično in

— tretjič, da kline lahko uporabimo tudi kot prečne, če rob, na katerega se naslanja ploškev klina, ni oster. Če si pomagamo s kladivom, pa to lahko vedno dosežemo.

Razen številke 5, kjer sta se oba klina zlomila, so vsi ostali klini ostali nepoškodovani in so jih lahko uporabili večkrat.

To so bili podatki, s katerimi smo razpolagali, in kdor je plezal peto ali šesto stopnjo, bo rad pritrdil, da bi take kline včasih potreboval. Akademski odsek je imel precej težav, preden mu je uspelo, da je dobil jeklo 25 CrMo 4, saj naše železarnе to kvaliteto izdelujejo le v obliki trakov ne pa pločevine, ki je za izdelavo klinov mnogo bolj primerna. Ploščo smo končno uvozili iz znane železarnе Böhler in ker se da iz nje izdelati preko 700 nožačev, je to za vso Slovenijo za nekaj let dovolj. Klini se izdelajo po naslednjem redu: iz pločevine se izreže oblika klina, se prevrta uho in obdela rezilo z obeh strani toliko, da ostane po vsej svoji dolžini debelo približno 1,5 mm, pri čemer je treba paziti na lep prehod med rezilom in ušesom. Groba pila in žaga ter vrtalni stroj je vse, kar potrebujemo za to

Tabela 1

Jeklo	C	Mn	Si	Cr	Mo	HB	Kalenje
SAE 4130	0,28	0,40	0,20	0,80	0,15		
	0,33	0,60	0,30	1,10	0,25		
25 CrMo 4	0,22	0,50	0,35 _m	0,90	0,15		
	0,29	0,80		1,20	0,25	217	830—860 C, voda, olje
35 CrMo 4	0,30	0,50	0,35 _m	0,90	0,15		
	0,37	0,80		1,20	0,25	217	820—850 C, voda, olje

Tabela 2

Seriya	Obremenitev	Sila v kp	Ocena po občutku	St. prez.
1.	v smeri pok.	ca. 160	slabo zabit	1
2.	v smeri pok.	ca. 360	zadovoljivo	4
3.	v smeri pok.	ca. 570	dobro	2
4.	v smeri pok.	ca. 890	odlično	1
5.	pravokotno	ca. 380	zlom 2 klinov na ostrem robu	
6.	pravokotno	ca. 250	slabo	1
7.	pravokotno	ca. 450	zadovoljivo	2
8.	pravokotno	ca. 770	dobro	1

operacijo, če pa kdo razpolaga z rezkalnim strojem, toliko bolje. Tako izdelan klin nato ogrejemo na 860 C ter s te temperature kalimo v vodi. Paziti je treba, da je kalilna kad pri peči, saj se drugače rezilo, ki je zelo tanko, takoj ohladi. Čim bolj enakomerno je rezilo obdelano (s pogojem, da ga vtaknemo v vodo pravokotno na njeno površino), tem manj se pri kaljenju ukrivi. Po kaljenju izbrusimo rezilo na brusilni plošči v nož, pri čemer pa ga nikakor ne smemo pregreti preko škrlatne barve. To delo traja približno 20 minut, nakar klin popustimo, to je, počasi ga ogrevamo na temperaturo 320 do 350 C in pustimo, da dobi temno modro in deloma svetlo modro barvo, ki pa nikakor ne sme preiti v sivo, da ne bi bil klin premehak. Pri pravilnem delu mora biti trdota rezila približno 370 Hb, kar ustreza trdnosti 130 kpm⁻².

S tem je klin izdelan in če vrh rezila vpnemo v primež ter s kladivom udarimo po ušesu, mora brniti kot glasbene vilice ter se ne sme kriviti. Končno ga še lahko kadmiramo, da je lepši in, kar je glavno, da ne rjavi.

Vsekakor je izdelava precej zamudna in zahteva nekoliko kovinarske prakse in orodja. Čas, ki je potreben za izdelavo enega komada, znaša dobro uro, to pa pomeni, da bi njegova cena bila najmanj 700 din, če bi klin izdelali po redni poti v podjetju. To pa je za povprečnega slovenskega alpinista seveda nesprejemljiva vsota. Poiskati je torej treba druge poti.

Sedaj pa še nekaj praktičnih rezultatov uporabe nožačev. Skupno je akademski odsek izdelal okrog 50 komadov, od katerih smo nekatere preizkusili v naši plezalni šoli na Turncu, ostale pa so naši plezalci in plezalci drugih odsekov uporabili pri praktičnem plezanju v steni. Verjetno bo najbolje, če povemo nekaj karakterističnih situacij in tako osvetlimo uporabnost nožačev:

1. Klin je bil zabit v apnencu le približno 8 mm v zelo ozko poklino in obremenjen v smeri pokline. Vzdržal je sunkovito obremenitev s težo dveh plezalcev in se ni dal izbiti. Podobnih primerov je bilo več.

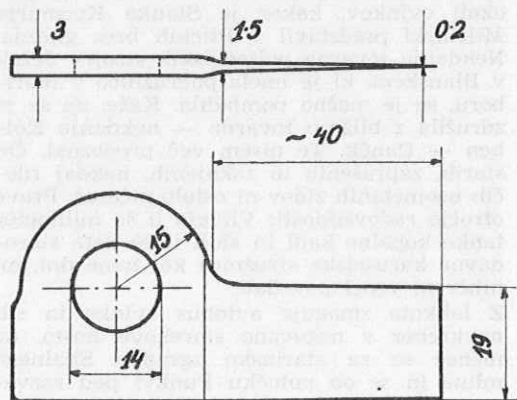
2. Klin je bil zabit v apnencu približno 5 mm in obremenjen pravokotno na poklino. Zaradi teže plezalca se je klin upognil preko robu pokline, ki je bil lepo zaokrožen, ter je nato vzdržal majhen sunek, ker se je pri tehničnem plezanju izpulil naslednji klin.

3. Klin je bil polno zabit v apnencu in obremenjen v smeri pokline ter je omogočil spust po vrvi, pri čemer je plezalec nekajkrat popolnoma obvisel v zraku. Tudi v dolomitu je klin, ki je bil podobno obremenjen in zabit $\frac{3}{4}$ dolžine, omogočil spust.

4. Klin je bil zabit v granitu, v previsu, tako da ga je vleklo ven in to le 15 mm. Vzdržal je statično obremenitev ter se ni dal izbiti. Podobni primeri so bili tudi v apnencu.

Iz vsega bi lahko torej zaključili, da lahko nožače uporabljamo v apnencu, dolomitu in granitu, če je le na razpolago primerna poklina, pri tehničnem plezanju ter eventualno tudi pri spuščanju po vrvi in celo za varovanje, če je klin obremenjen v smeri pokline in dobro zabit. Pri obremenitvi pravokotno na poklino je tudi pri tehničnem plezanju potrebna previdnost (to je zaokrožen rob), čeprav se je nožač, ki je bil prečno obremenjen in je služil še s tremi drugimi klini za sidranje zavornega bobna, dobro obnesel tudi pri spuščanju pri vajah GRS — postaje Ljubljana.

Končno je treba še omeniti, da smo do sedaj uporabili kline tudi po štirikrat z vmesnim hladnim ravnanjem, pri čemer pa je seveda mogoče, da nastanejo razpoke v rezilu, zaradi česar je klin neuporaben ali pa ga moramo skrajšati.

Literatura:

1. Belaying the leader — an omnibus on climbing safety — Sierra Club, San Francisco 1959.

2. Katalog Železarne Jesenice.

PS — Akademski odsek je pripravljen prepušiti nekaj materiala za kline ostalim odsekom po lastni ceni in, če bi bilo potrebno, tudi pomagati pri izdelavi.

Macocha

(Po Moravskem krasu)

Hinko Wilfan

Pomel sem oči, se v zadregi zatekel h čiščenju očal, preletel članek in še naslovno stran češkega družinskega mesečnika, vendar si le nisem upal verjeti uvodu prvega članka *Kras in podzemskie jame dveh narodov*, ki se začneja takole:

Na obeh straneh državne meje med ČSR in Madžarsko se razprostira največje celovito srednjeevropsko kraško ozemlje Jugoslovanski kras, na madžarski strani nazvan Severnomadžarski kras, ki meri malone 1000 km². Pičla tretjina ga spada k Madžarski.

Človek bi pričakoval, da je Jugoslovanski kras v Jugoslaviji in nikjer drugje ne, tu pa naletiš na naš kras na Madžarskem in Čehoslovaškem. In revija je čisto resna: *Lidé a země*; lanska druga številka. Sicer je na svetu že vse mogoče mimo tega, da se pozimi dostikrat pritožujemo nad ujedljivim sibirskim mrazom ob Savi na primer. Kakor so Čehi mrasto dosledno zavedni pri iskanju imen za nove pojme, niso za naš pojem »kras« našli češkega izraza. Privzeli so naše ime.

Na tem češkem krasu je nič koliko podzemskih jam. Največja je dobila svoje ime po storijski o hudi mačehi, ki se je hotela iznebiti pastorka. Sunila ga je v brezno, v katerem so pastirji odkrili podzemsko jamo, ki se je je prijelo ime Mačeha (Macocha).

Ko izstopiš v Adamovu iz vlaka in jo ubereš za gručo izletnikov, nimaš časa kaj prida razgledovati se in ugibati o spremembah po tolikih letih, ampak se v to hitečo družino zapičiš z očmi in ušesi. Kmalu si si na jasnem, da je mnogo priseljencev z vzhoda med njimi, sodeč po madžarščini, ki ti sekaje butne v uho.

Avtobusna postaja je novost in še posebnost z dohodno ograjo. Točno tam se avtobus ČSAD ustavlja. Enaka ograja pri vhodu in izhodu. Njihovi avtobusi so si kot krajcar krajcarju podobni: enako veliki, enako po-barvani, enako odrti, enako močni, enako število sedežev je v vsakem in iz iste tovarne so videti. Vsekakor ni nobenih težav z nadomestnimi deli pri taki tipizaciji.

»Ne, enotnih kot vi nimamo. OM, FAP, TAM so najbolj znane firme. Da, karoserije izdelamo vse doma,« pripovedujem. A tako, Jugoslovana da imajo med seboj! In se je gospod Kuhn pozanimal: »Gospod, iz Ljubljane ste, pravite. Ali ni blizu nekje mesto Škofja Loka?« In je hotel vedeti, če še delajo rožene glavnike in klobuke. A tako! Da, da! Še delajo glavnike iz govejih rogov, še. Žitnik je eden, Be — be — Bernik — se mi je posvetilo — je tudi eden, za tretjega pa da se v tej presenečenosti, ko v bratski državi nekdo za Loko sprašuje, ne morem domisliti, a da je klobučar en sam še, pa še ta da tulce naroča v tovarni klobukov, ki da je tudi tam; ta pa da se je razvila iz obrtniškega načina izdelovanja in da posli dobro uspevajo, le da so težave za kunčje in zajčje kožice, ker teh da pri nas ne utegnemo zbirati, kot jih zbirajo pri vas, ko sleherni ponedeljek vidim in slišim po Brnu nakupovalca, ko znaša iz hiš še krvave kunčje kožice. »Veste,« sem se razgovoril, »tudi za mojih otroških dni smo jih sušili, prodajali, ter kosti in staro železo, cunje in papir. Ali danes je tako zbiranje že zgodovina in ga mimo železa in papirja že ni vredno več omenjati.«

»Veste, ne zamerite, tov... gospod, v prvi vojni sem bil kot vojak v Škofji Loki... Lepo je bilo tam. Zdaj mora biti še lepše, kaj?«

Vprašal je nekdo, če je Doberdob naš. Tam da se je vojskoval. Bovec pa je naš, sem priznal. Če še stoji tisti kameniti Bosanec, ki ga je češki kipar izklesal? Še. Pokopališče je tudi še, z onega pred Bovcem pa so kmetje — če se prav spominjam — kamne že porabljali za zidavo.

Na ovinkih so velika izbočena zrcala kazala šoferju cesto onstran vogala. Potemtakem vidi šofer okoli ogla, kot je znal zadnji potomec indijanskega kralja Fičefaja streljati okoli ovinkov, kakor je Stanka Kocmurja Milčinski predstavil v Ptičkih brez gnezda. Nekdanja tovarna poljedelskih strojev Ježek v Blanskem, ki je imela podružnico v Mariboru, se je močno pomladila. Kaže, da se je združila z bližnjo tovarno — nekdanjo Kolben — Daněk. Te nisem več prepoznal. Od starih, zaprašenih in zakajenih, nekdanj rdečih neometanih zidov ni ostalo ničesar. Prave otročje radovednosti: Vlivajo li še milimeter tanke kopalne kadi in stoji li še tista starodavna karuselska stružnica kot moje dni, mi nihče ni vedel povedati.

Z lahkoto zmaguje avtobus ovinke in sili navkreber v negovano smrekovo hosto, ne meneč se za starinsko zgradbo Skalnega mlina in se ob potočku Punkvi pod razva-

linami blanškega gradu ustavi šele na parkirnem prostoru pred upravno zgradbo Moravskokraških jam. Aha, in tu je tudi institut za raziskovanje češkomoravskega krasa v Blanskem, kamor se je pred nekaj leti preselil iz Brna.

Poškilim krog motorja. Šofer je prijazen možak. Začne se opravičevati, da je motor »ne nov«, ampak, da je bil zdaj brušen. Motor da ne, ampak cilindri, se je nasmejal. »Sem poznal po glasu,« sem dejal priznavajoče in trpko pomislil na pomanjkanje brusilnih strojev pri nas.

Stuljeno, da ne kresne kdo z glavo ob ostroboji strop, blodimo tesno za zgovornim vodičem, ki zna o vsakem kapniku kaj posebnega povedati, dati vsakemu pravšno ime in pričarati gledalcem vso fantastičnost prečudnih oblik lesketajočih kapnikov, včasih zastrtih s kovinsko mrežo, da ne bi kak bližnji, manjši ne padel obiskovalcu v žep. Vodič že razlaga, da je prav ta prehod v Masarykovo dvorano razstreljevala vojska kakor še druge zveze med podzemnimi dvoranami. Razsvetljava je električna; tudi iz jezera, po katerem čolnarimo z baterijskim čolnom, sije podvodna električna luč. Vodiča krmarita, z vesli odrivata elektročoln in govorita kot za stavo vesele in hudomušne. Prispemo v živi udor. Mislim na Škocjanske jame — tam pred koncem nekje, koder nakupiš razglednic in spet nadaljuješ pot po dnevu iznad besneče Reke in preden izgineš v Tominčevo jamo z umetelnim vodnjakom — prav tako je tule in prav te poti in konca jame sem se spomnil ob pogledu na ljudi visoko zgoraj, tam, od koder je sunila mačeha svojega pastorka.

Kapniki so prelepi. Iskré se v smaragdnh otenkih, spreminjajočih se ob sleherni spremembi kraja zavzetih občudovalcev, ponosnih, da so to njihovi, češki, zato najlepši. Nevsiljivo osvetljeni vzbujajo bujno fantazijo ne le v Pravljični dvorani, nego tudi v drugih, bilo to v Masarykovi in Cesarški jami ali v oddaljeni Balcarki ali pa v bližnji Kateřinski ali pa v oddaljeni Ostrovski pod razvalinami gradu Holštýn ali pa v poslednji Sloupsko — Šošuvski.

Kot bi se vozil proti Žužemberku, taka je tale pokrajina. Vasice povsod, in vsaka se pobaha s podzemsko jamo. In vse so urejene. Razume se: koder niso bogati s tem podzemnim svetom, ga bolj cenijo. Pri nas pa je tega blaga dosti, zato ne utegnemo vseh opremiti — in koliko več je pri nas še nepoznanih, neodkritih, nedostopnih. Z višine ujaméš razgled po razvalinah obeh gradov. Čudno se človeku zdi zdaj, da se takratni gospodi o kakih podzemskih jamah še sanjalo ni. Še upali bi se ne vanje! Da je hudič notri in da je kdo zmaja videl ob vhodu... Srednji vek v našem veku...

Iz Punkovne jame smo že ven. Vozimo se nazaj do Skalnega mlina, zavijemo na levo mimo Kateřinske jame do Balcарke, ki so jo odkrili najkasneje in še to docela po naključju: Kmet je v svojem gozdu podiral drevje, pa

je opazil kopno krog nekakvih prepadov, a vse naokoli sneg... Začel je sam raziskovati, kasneje pa so prišli jamarji na vrsto.

Pot drži spet nekaj časa nazaj, potem strmo navkreber in že se ustavimo pred kočo pri Macochi, se gnetemo na ograjenem pomolu in zremo v globino tja, od koder smo se preje ozirali sem gor. V restavraciji vlada samopostrežba. Prenašam skledice in pazim, da se ne polijem.

Na postaji stoji vojaški transport. Gledam: topovi niso... same poševne traverze na kolesih. To bo nekaj drugega... Rakete!... Tudi puške niso puškam podobne... Vojaki prepevajo, kitarist spremlja same zapadne popevke. Le eno odkrijem češko. Ta pa je tista o Švejku, ki je »pri kanonu stal in furt in furt je ladoval« — tudi še, ko mu je odneslo roki, in tudi še, ko nogi.

ANDREJ BEG

Sreča v gorah

*In ko se vzpenjam
na goro
so bratje mi oblaki —
od sreče rosno
je oko —
prijatelj stvari vsaki*

*In luč, ki lije
po skalah
mi večnost razodeva —
zbežal obup je,
mrak in strah
— le radost me preveva*

*Tako bi potoval
vse dni
visoko po vrhovih —
saj tu še kamen
govori
o čudih vedno novih*

*To nov je svet.
Svet skladnosti
v ožarjenih nasprotjih —
Nad srcem tu je
mir razpet
brez tuge na razpotjih.*

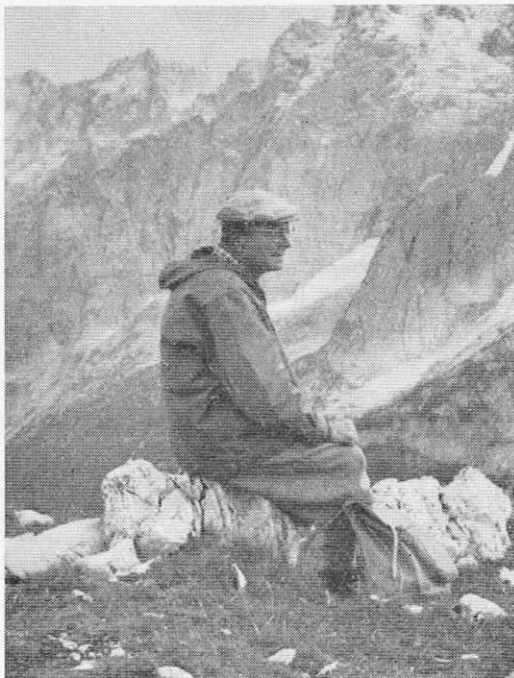

društvene novice

OB SEDMIH KRIŽIH DR. VIKTORJA VOVKA

Po slovenskih, avstrijskih, italijanskih in švicarskih Alpah, pa še po balkanskih gorah tja do mogočnega Musale, povsod tod in še drugod bi mogli odkriti sledove stopinj v mogočni gorski svet večno mladeniško zaljubljenega in večno neutrudljivega dr. Viktorja Vovka, ki je letošnjega 19. februarja slavil sedemdeseto obletnico svojega rojstva. Je mar res mogoče, da je na teh krepkih ramenih že sedem polnih križev? Ko ga srečujem na zverženih koprskih ulicah, tega ne bi verjel. Še toliko manj, kadar se sprehaja po zdaj tako priljubljenemu Karnijskem višavju, da bi častno dopolnil tisto, za kar je velikemu predhodniku dr. Henriku Tumi zmanjkalo življenjskega časa. In vendar je res. Naj mu čestitamo ali naj mu izrečemo sožalje? Da se je že tako daleč odmaknil od svojega rojstva, nam je žal, da je pa ob tem odmiku še vedno sprejemljiv za večno mikavno lepoto gorskih pokrajin in razgledov do daljnih obzorij, smo od srca veseli. Saj le tako je prav, dragi jubilan!

Po prednikih iz tiste Vipavske doline, ki je »lepota sveta«, po rojstvu pa Tržičan, je

Viktor Vovk že kot otrok strmel z morskega obrežja tja gor proti strmo se vzpenjajočim obronkom sivega slovenskega Krasa, za katerim se je skrival vabljivi svet Nanosa, Kovka in Čavna in za njim veličastnih Julijskih Alp. Kot goriški gimnazijec se jim je že na korak približal. Z Gregorčičem je ugotavljal: »Pod trto bivam zdaj v deželi rajsko mili, srce pa gor mi sili... v planinski raj«. Da, v ta planinski raj se je zagledal, se vanj zaljubil in vanj stopil. Od tedaj so minila desetletja, dolga desetletja, ljubezen do gora pa ni nikoli ugasnila. Ostala je mladeniško sanjava. Poti, po katerih ga je vodila, ni bilo konec.

Da je bil Viktor Vovk v vsakdanjem prozičnem življenju po sončni Gorici praški in zagrebški visokošolec, doctor iuris, ljubljanski odvetnik, brezplačni zagovornik naših preganjanih ljudi pred italijanskim fašističnim in nemškim nacističnim tribunalom in še sam zapornik, nato organizator sodstva na Primorskem, sodnik višjega ljudskega sodišča, predsednik okrožne javne arbitraže, član okrožnega gospodarskega sodišča v Kopru, prav ob koncu pa upokojenec, je za nas planince samo uraden curriculum vitae.

Ni pa le curriculum vitae njegova globoka zavest pripadnosti k svojemu slovenskemu narodu in ljudstvu, saj je bila prav ljubezen do obojega, poleg ljubezni do gora, tista že v podzavest vsajena gonilna sila, ki ga je še in še usmerjala v naše planine in zlasti v tisti planinski svet Karnije in Karnijskih Alp, po katerih so pred davnimi stoletji stopali slovenski planšarji in jim dajali svoja imena, pa so se nato v ustih potujčencev in tučev spremenila v tako popačena, da jim je le s težavo še mogoče izluščiti prvotni koren. Kakor dr. Henrik Tuma, ki je bil le planinec in ne lingvist, pa nam je le raztolmačil krajevna, gorska, planšarska, ledinska in vodna imena deželice Beneških Slovencev in delov sosednje Koroške, se je enako jurist in ne lingvist dr. Viktor Vovk z vso strastjo razgledanega intelektualca zagrizel v Karnijo, po njej izkopaval slovenske sledove in jih izkopava še dandanes sedemdesetletnik. Kdor bere »Planinski vestnik«, ve to najbolje. Prav to in drugo, kar je še lepega in zanimivega napisal, ostane tisto, kar tudi tedaj ne bo umrlo, ko bodo že davno utihnili odmevi njegovih korakov po naših prelepah gorah.

Mimo tega pa bo govoril o njem tudi pionirski trud, s katerim se je po osvobojenju lotil obnavljanja slovenskega planinstva v tej naši primorski deželi, kjer je fašizem četrto stoletja davil naš narod, pa ga zadaviti ni mogel. Živo bo govorilo njegovo ime o koprskem planinskem društvu, katerega prvi fizični in častni predsednik je postal, o Tumovi planinski koči na Slavniku in o zadnjem kosu slovenske planinske transverzale. Da bi le dolgo odmevali tudi še njegovi koraki po vseh tistih planinskih poteh, na katera je zanesen stopil pred davnimi desetletji!

Rudo Goljak

MOJE NAJVEČJE VESELJE JE NA GORAH

(Čopovega Joža sedemdeset let)

Sam ne vem, kako se mi je spovrnilo v spomin, da je napisal jeseniški kaplan Ivan Dežman (Joannes Dessmann), ko je pripelzal 8. avgusta 1809 na vrh Triglava, tudi svojo izpoved: »narvezhi moje vesele je na gorah« in položil to »pisemce« med vršne skale. Pa da mi je zdrsnil ta stavek skoraj sam od sebe na papir, ko sem zastavil pero, da napišem nekaj o Čopovem Jožu za njegovo sedemdesetletnico.

Menda bo naslov kar pravšen. Saj gre za sedemdeset let Joževega življenja, zapisanega goram vse od zgodnjih fantovskih let pa doslej in še v naprej. Goram in še posebej njihovim lepotam... Zakaj ni jih mnogo, ki bi jih kakor Joža tako preprosto-prisrčno in globoko občutili. Pa naj bo to roža ali žival, skromen izvirek ali divji hudournik, grmič ravšja ali skrivenčen viharik, prepadna stena ali grmeči plaz, komaj slišno šelestenje snega ali odmev treskov poletne nevihte in kar vse še morejo gore pokazati tistim, ki jih imajo zares radi, pa jim pojejo vedno novo pesem.

Ni tako lahko pisati o Čopovem Jožu. Izmišljati si ne smeš, saj poznajo Joža planinci od Triglava do Šar planine, od Avale do Durmitorja pa še čez mejo marsikdo, posebno gorski reševalci in alpinisti. Izmišljanje je Joževa pravica, kadar hoče koga hudomušno

— dobrodušno potegniti. Kakor takrat, ko sta s pokojnim Torkarjem, oskrbnikom v Aljaževem domu, zbirala (samo pri novincih) prispevke, da bi plačala »ferarja« (gorskega vodnika), ki bi Čopovega Joža, pa prav njega, popeljal na Triglav. Sam da si ne upa, ker se mu »u gvav (v glavi) vrti«.

Tisto, kar bi lahko po resnici napisal (in tega ni malo), so mi vzeli po večjem izpod rok drugi, ki so pisali o njem. Ne bi bilo prav, če bi to s svojimi besedami »prepisal«. Zato bom dejal kakor nekakšen diskutant: »Strinjam se s tem, kar so povedali predgovorniki« — saj ni prav — »kar so napisali prejšnji pisci, želel bi samo podčrtati...« In kogar zanima, kaj je bilo že napisanega o Čopovem Jožu, naj prebere spominsko besedo njegovih soplezalcev iz »zlate naveze« dr. Miha Potočnika in dr. Staneta Tominška, zapisano ob Joževi 60-letnici (PV 1953, stran 183), Lovšinovo pisanje o njem v »Triglavu« in v »Gorskih vodnikih« pa Pračkovovo v knjigi »Med gorskimi reševalci«. Tudi drugi so vedeli povedati o Jožu samo lepo in dobro.

Nekaj stvari bi pa le rad »podčrtal«.

Ko je (11. 8. 1924) omahnil dr. Jug v smrt v severni triglavski steni, je imel Joža za seboj že nekaj plezanja. Od prvih poskusov v Bevščici, Stolu in Begunjščici, ko se je še neizkušen fantin meril z njihovimi pečinami, v katere ga je zapeljalo tiho vabilo očnic, do plezanja v severni triglavski steni »skozi kamine« (skupaj z Jugom, Kvedrom in Volkarjem leta 1922) in v Prisojnikovi zapadni steni (s Kvedrom in dr. Tominškom leta 1923), ko stene niso preplezali, planinski »učenjaki« na Vršiču pa so jim hoteli priti z »lojtrami« na pomoč. Ob Jugovi smrti je imel Joža že precej izkušenj v skalah, vendar se je loteval novih plezalnih smeri s preudarno drznostjo, tako da je ob svojih izrednih alpinističnih sposobnostih — spretnosti, moči in razvedenosti (»kakor da vidi skozi skale«) — le redkokdaj prišel v zagato, kadar pa je, se je vedno sam potegnil iz nje, pa najsi je plezal v naših stenah ali v Visokih Turah ali v Centralnih in Zapadnih Alpah ali kje še vse drugje.

Tako se je zgodilo, da je postal Joža vzor slovenskim alpinistom, ne s filozofsko besedo ampak z alpinističnim dejanjem. Z alpinističnim dejanjem, o katerem je napisal O. E. Meyer, da ne vpraša, zakaj se je rodilo in kakšen ima namen. Dejanje, ki zeleni kakor drevo v soncu in vetru, ki raste v življenje močno kakor pečina. Njegova volja je njegova pravica!

Grdo bi se »zaplezel«, če bi hotel naštetati vse Joževe prvenstvene smeri. Menda jih je 24 samo v naših gorah. Povedal bi eno: da je ostal Triglav Joževa gora in Triglavska severna stena njegova stena — več kakor trestokrat jo je preplezal. V letih 1927 do 1931 je potegnila zlata naveza poleg drugih prvenstvenih smeri tudi »gorenjsko« in »po Zlatorogovih stezah« (slednjo skupaj z Matvezem Frelihom) v Triglavski steni.

Najtežjo plezarijo v tej steni je opravil Joža prav za prav sam — smer po centralnem, sedaj Čopovem stebru. Nanjo je mislil že leta pred vojno, zanj se je bal, da mu je ne bi »pobrali« (nemški plezalci). Po štirih letih izgnanstva, z opremo, ki jo je nabral pri svojih prijateljih, in s plezanja odvajeno, sicer včasih najboljšo alpinistko Pavlo Jesihovo se je zagnal vanjo 29. junija 1945. Po dveh težkih bivakih je Joža sam izplezal najtežji del smeri in postavil prvo slovensko »šestico« v naših gorah. Rad bi poznal tistega, ki bi jo za njim preplezal sam in v takšnih okoliščinah, brez najnovejših plezalskih pripomočkov (pa še pri 52 letih). *Smer po Čopovem stebru pomeni za Joža višek njegovega plezanja in bo ohranila za vedno njegovo ime in njegov spomin v Triglavski steni.*

Še besedo o Jožu — gorskem reševalcu. Ne kaže ponavljati, kar so drugi napisali tudi o tem. Joža sam ne ve natanko, koliko reševanj je vodil potem, ko je pomagal spraviti dr. Juga iz stene. V Julijcih skoraj prav vsa do 1941, ko ga je zaprl gestapo kot prvega Jeseničana. Po osvoboditvi so ga mlajši nekako »odrinili« od tega dela, ki so ga opravljali Joža in njegovi tovariši brez modernega reševalnega orodja in v začetku brez tistih izkušenj, ki jih je ustvaril tudi Joža s svojo iznajdljivostjo in požrtvovalnostjo. Takrat so bile »jeep« urne noge reševalcev in po dolini kvečjemu še kolo. Komu se je takrat samo sanjalo o »marinerjih« in »gramingerjih«. Mladina res nima pravice zmrdovali se nad »zastarelim« reševanjem iz Joževega razdobja, ki je zahtevalo najmanj toliko požrtvovalnosti, pa neprimerno več trdega dela. Samo en spomin bom obudil.

V bavarski smeri se je ponesrečil France Vovk (tisti, ki je imel 95 kil in ga je vprašal Joža, ko so prišli do njega: »France, toliko te je, ali naj te odnesemo naenkrat ali dvakrat?«, pa se je Vovk vdano namuznil: »Kakor veste!«). Joža je z dr. Miho Potočnikom, Matevžem Frelihom in dr. Jožetom Hafnerjem plezal tisto nedeljo v Jalovcu, potem ko so prejšnjo noč prespali v Tamarju kar v kuhinji na tleh, kolikor je bilo sploh spanja. Na zadnjem večernem vlaku, zbiti od noči in plezanja, so zvedeli za nesrečo. V Mojstrani sta izstopila Joža in Miha, ki je bil od 1927, ko je prvič reševal v Špiku, še dolgo Jožev najzvestejši tovariš tudi pri reševanju. Bridko dolgo se je vlekla nočna pot skozi Vrata. Z dnem pa v steno in na reševanje! Do večera, ko se je ponesrečena usmilil znani Prečinov »šimel« in ga zapeljal naravnost v jeseniško bolnišnico. Drugi pa »kakor veš« (brez jeepa) peš v tretjo noč, naslednji dan pa na »šiht«.

Tudi takšna zna biti pesem gora, težka pa vendar lepa v spominih. Razumejo jo tisti, ki so našli v gorah svoje največje veselje. *Naj bi bilo našemu Jožu to veselje še dolgo dodeljeno!*

Stanko Hribar

Meni, samohodcu, se ne končajo naši občni zbori z oficialnim zaključkom, temveč me njihovi posamezni markantni prizori spremenjajo na poteh, dokler se ne pretopijo v organsko celoto z onimi iz časa Orožna, Tomiška, Pretnarja.

Letos se je začela neuradna skupščina že pri vstopu v vlak. Na prihodnjih postajah vstopajo še ostali zasavski delegati, tako da nastaja popoln zasavski koordinacijski odbor. Načelnik kult. lit. komisije tov. Stanko želi imeti danes drugi del snovi za Vodič zas. pl. poti. Slavo prebira pripravljeno gradivo. Ostali delegati ugotavljajo, da je vseh prednaročnikov iz Zasavja za Vodič ca. 700. O zas. pl. poti bo poročal na skupščini predsednik Franci.

Ljubljana! Po hodniku okr. zavoda vrvi in šumi kot v panju. Veselo pozdravljanje, rokovanje, sproščen smeh. Res, pravo planinsko razpoloženje. Imam kopico planinskih prijateljev, kopico dobrih znancev. Lačen sem srečanja z njimi! Pa vendar: ob misli na svoje sovrstnike, od katerih so nekateri hodili v irhovcih s ponosom na okrožne občne zборе, se čutim nekako osamljen.

Gledam, opazujem. Dvorana je bogato zasedena. Tajnik Rado in gospodar Mirko sta polno zaposlena. Skoraj sami znani obrazi. Prevladuje sivina las, brezlascev ne manjka. Ženski spol je slabo zastopan. Skopa afirmacija enakopravnosti.

Predsednik tov. Fedor Košir pričenja zbor, predlaga delovno predsedstvo in bere pozdravni govor, ki je posvečen 70-letnici naše organizacije. Ugotavlja, da ta ni samo najštevilnejša po članstvu, temveč se šteje po svojem programu, po svojih delovnih uspehih med najvažnejše kulturno-telesne ustanove. Predsednikova klena izvajanja so bila od vseh sprejeta z navdušenjem in dolgotrajnim odobravanjem. Prav tako je odmeval po dvorani val navdušenja, ko je končal svoj pozdravni govor predsednik PSJ tov. dr. Brečelj. Toplo mi postaja, ko poslušam delegata srbskih pl. dr., s kakšno iskrenostjo se zahvaljuje naši GRS za njeno izdatno pomoč pri tragediji na Bjelašnici. Planinsko bratstvo ne pozna meja! Matičnega predsednika Toneta zamenja v predsedstvu urednik Tine. Pričenja se! Koprski delegat zagovarja še nadaljnji obstoj transverzale 1 do morja. Vse nevséčnosti od Postojne do Kopra bomo popravili, kočje bodo oskrbovane vnaprej, samo da ostane: status quo! Z zdravim humorjem prežetim obljubam ploskajo delegati: Chi commanda! Delegat iz Ruš je bil drugega mnenja, ko je opisoval transverzalsko pot od Postojne do Kopra. Slaba markacija, kočje zaprte, transverzalec ne ve, ne kam ne kod ne kje bi prenočil. Nemogoč odnos do transverzalec. Tudi Rušanu ploskajo delegati. Chi commanda? Mariborski profesor, oče transverzale 1, želi prekrstiti svojega otroka

v slovensko plan. pot. Vem, da je prvo ime že zelo udomačeno in priznano zunaj naših slovenskih meja. Tudi beseda sama nam ne zveni tuje, posebno, ker nimamo nadomestila zanjo. Sicer pa: ali zasavska pl. pot ni slovenska, ali bodoče poti, ki se snujejo po naših gorah, ne bodo slovenske? Zadeva je vredna, da se o nji pomenimo, kadar nas bo tov. Živojin sklical nekje v Zasavju.

Predsednik zas. pl. poti ni prišel do besede, ker je zanj opravila gorje-naska Mira, ki je že dvakrat prehodila to pot in je polna navdušenja zanjo.

Kadar poslušam poročilo o gorski reš. službi, imam občutek, da bo vstal zastopnik smučarske zveze ter dejal: »Ker je iz vsakoletnih poročil razvidno, da se do 40 % nesreč zgodi prav pri smučanju, prispeva smučarska zveza za izpopolnitev GRS nekaj stotisočakov.« Prav tako bi dvorana odmevala v navdušenju, če bi v enak namen poklonili plan. zvezi od deviz, ki jih puste inozemski gorohodci pri nas, nek delež. Na vrsti je poročilo o alpinizmu. Pred govorniški pult stopa telesno nevelika, drobna osebeca. Himalajec Belač? Nemogoče! Najbrž imajo njegove okončine svojstvo pajka, sicer bi ga moral orkan, kakršnega je doživljal, odnesti najmanj na Nanda Devi. Alpinistom manjka denarja, deviz. Zato: Ande, Kavkaz, žepna ekspedicija. Nehote se spomnim Buhla. Ves svet se čudi vsakoletnim podvigom in uspehom njegovih rojakov. In vendar: prihajajo iz sorazmerno skromnejše domovine brez morja — pa vendar.

Gorska straža. Kako bi temeljiteje zaščitili našo gorsko floro pred izropanjem. Na pozorišču se pojavi nov obraz. Po vsebini referata sodim, da spada v grupo idealistov. Udaril je na pravi grm. Že v osnovni šoli je treba seznaniti mladino z alpsko in sredogorsko floro. Poročilo nadzornega odbora je podal pregledno tov. Rudi. Zelo nas veseli, da je zopet zavzel mesto, kamor spada.

Spremembe statuta PZS tolmači prepričevalno podpredsednik Bučarjev Tone. Predsedniki koordinacijskih odborov bodo v naprej člani UO PZS. Na govorniško mesto stopa tršata postava z glavo Zeusa... mario-borski Hau — Degen. Gospodarstvenik! Specialist za razpoke v poliranem lesu. Predlaga, dopolnjuje.

Prijatelj iz pod Pece se oglašja. Je proti plačevanju 2 % za PVP. Glasovanje. Propade. Vedno več je diskutantov. Nekakšna nervoza je v zraku. Predsednik vstaja. Sledijo prigovori in pojasnjevanja ter zopet prigovori. Končno vstane tov. Košir. Z mirno besedo opozori vnete debaterje, da razpravljajo o stvareh, ki so že bile izglasovane. Dvorana se pomiri. Na čelo UOPZS je bil z navdušenjem in soglasno izvoljen dosedanji predsednik tov. Fedor Košir.

Vitko Jurko

Sl. zgoraj: Na izredni skupščini PZS 27. 1. 1963. Govori koprski delegat dr. Salamun

Sl. v sredi: Govori dr. Marijan Breclj, predsednik PZJ

Sl. spodaj: Govori Fedor Košir, predsednik PZS

IZREDNA SKUPŠČINA PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

Zasedala je v nedeljo dne 27. januarja 1963 v dvorani Okrajnega zavoda za socialno zavarovanje v Ljubljani.

Na skupščini je sodelovalo 87 društev s 121 delegati in večjim številom opazovalcev, poleg 31 članov glavnega, 12 članov upravnega in 4 članov nadzornega odbora PZS.

Dnevni red je vseboval: 1. volitev organov skupščine; 2. pozdravni nagovor predsednika PZS; 3. pozdrav ostalih zastopnikov; 4. poročilo in razprava o poročilu UO PZS; 5. poročilo nadzornega odbora PZS; 6. sprejem zaključnega računa UO PZS, Planinskega Vestnika in GRS za leto 1961 in 1962; 7. sklepanje o razrešnici sedanjemu UO PZS; 8. spremembe statuta PZS; 9. volitve; 10. volitve delegatov za skupščino PZJ; 11. sklepanje o predračunu UO, GRS in Planinskega Vestnika za leto 1963; 12. sprejem sklepov; 13. sklepanje o podelitvi častnih znakov in pohval; 14. razno.

Izredno skupščino je otvoril predsednik PZS tov. Fedor Košir, ki je pozdravil vse navzoče, še posebej pa goste tov. dr. Marijana Breclja, predsednika Planinske zveze Jugoslavije, Toneta Fajfarja, člana Izvršnega sveta LS LRS, dr. Danila Dougana, predsednika Turistične zveze Slovenije, Dinka Podgornika, člana upravnega odbora PZ Hrvatske, Baneta Kuzmanovića, podpredsednika PZ Srbije, Mirka Zlatnarja, člana Izvršnega odbora SZDL Slovenije, Leopolda Kreseta, podpredsednika Republiškega sveta sindikatov Slovenije, Milana Kristana, republiškega sekretarja za splošne gospodarske zadeve, Jožeta Tramška, republiškega sekretarja za trgovino in turizem, Željka Železnika, predstavnika Zveze prijateljev mladine, in Marjana Moškona, člana Izvršnega odbora Zveze tabornikov Slovenije.

Pismeno so skupščino pozdravili in ji želeli uspeh SPD Trst in Gorica, PZ Makedonije in PZ Bosne in Hercegovine.

Delovno predsedstvo so tvorili tov. Tone Štajdohar, Rajko Vute, Ivan Pohar, Tine Orel, Alojz De Corti, dr. Branko Šalamun in Vitko Jurko.

Po pozdravnem nagovoru predsednika PZS tov. Fedorja Koširja je skupščino pozdravil predsednik PZJ tov. dr. Marijan Breclj (glej PV 1963,3), tem pa so sledili krajši pozdravni nagovori ostalih gostov.

Poročilo UO PZS se ni čitalo, ker so ga prejela vsa društva že pred skupščino. O delu UO PZS v razdobju med obema skupščinama ne poročamo, ker je bilo to nadrobno obrazloženo že na številnih sestankih in posvetih poedinih komisij, ki so tudi pripravile gradivo za izredno skupščino.

V razpravi o poročilu UO PZS so sodelovali številni delegati med drugim o ustanovitvi slovenskega planinskega muzeja, o večji skrbi za

nadelavo in popravilo gorskih poti, o štafeti, ki naj bi na Dan Republike (29. novembra) krenila z vrha Triglava v Jajce s sodelovanjem planincev Hrvatske ter Bosne in Hercegovine, o nadelavi nove poti okoli Rjavine, o gradnji planinskih domov in žičnic, ki bi jih bilo treba graditi le po centralnem urejevalnem načrtu PZS, o gradnji bivakov GRS, o vzgoji mladine in o številnih perečih gospodarskih problemih ter o finančni pomoči društvom za njihovo splošno dejavnost. Skupščina je z velikim zanimanjem poslušala referat tov. Šoštarica o varstvu prirode, ki je krepko podprl še tov. Kordež in v svojih nadaljnjih izvajanjih nanizal številne primere, kako in na kakšen način bi lahko pri tem sodelovala šola. Rezultat te razprave je bila formiranje posebne komisije za varstvo prirode, ki jo bo odslej vodil član UO PZS.

Poročilo nadzornega odbora je analiziralo dejavnost vseh komisij UO PZS, poleg tega pa je še vsebovalo podroben pregled finančno-materialnega poslovanja UO PZS, Planinskega Vestnika in GRS za leto 1961 in 1962. Ob zaključku svojega poročila je dal skupščini tudi nekaj priporočil v pogledu boljšega dela nekaterih komisij, o potrebi po izdaji novega gospodarskega pravilnika, o namestitvi gospodarskega referenta pri PZS, ki naj bi nudil društvom pomoč pri upravljanju njihovih postojank, o uvedbi najostrejših sankcij proti društvom, ki ne odvajajo prispevka v sklad PVP, o energičnejšem izterjevanju zneskov, ki jih društva dolgujejo PZS, o nadaljnem obstoju sklada ZLATOROG in o izterjatvi zneska din 5 321 577 — iz likvidacije razformirane Fizikalne zveze Slovenije.

Skupščina je nato sprejela zaključni račun UO PZS, GRS in Planinskega Vestnika za leto 1961 in 1962. Na predlog nadzornega odbora je skupščina dala celotnemu odboru razrešnico s pohvalo. Nato je sprejela nov statut PZS, ki je obrazložil poprej tov. Tone Bučer. Že samo 1. člen tega statuta, ki navaja, da je PZS skupnost planinskih društev, nam dovolj jasno pove, da gre za bistveno spremembo prejšnjega statuta. Ta statut je odraz sprememb, ki že dobivajo v naši planinski skupnosti trdno osnovo. S tem statutom ne prerašča PZS le iz centralne organizacije planincev v skupnost planinskih društev, statut namreč vsebuje vse one smernice, po katerih bodo pri bodočem delu prišle do izraza spremembe v organizacijski obliki in v metodi. Izhajajoč iz dejstva, da morajo planinsko skupnost, kakor tudi posamezna društva, pomagati pri izpolnjevanju političnih, ekonomskih in kulturnih nalog v socialistični graditvi, bo ekonomski in družbeni proces terjal višje oblike demokratičnih odnosov tudi v naši planinski skupnosti in sicer one, ki so že zrasle in se še porajajo iz sistema delavskega in družbenega samoupravljanja kot tudi komunalne ureditve.

Z aplavzom je skupščina izvolila:

- a.) *v upravni odbor PZS*: za predsednika tov. Fedorja Koširja, za podpredsednika tov. Toneta Bučerja, za načelnika mladinske komisije tov. Tomaža Banovca, za načelnika propagandne komisije prof. Tineta Orla, za načelnika kulturno-literarne komisije tov. Stanka Hribarja, za načelnika komisije za alpinizem tov. Marjana Keršiča-Belača, za načelnika komisije za odprave v tuja gorstva tov. ing. Pavla Šegulo, za načelnika komisije za GRS tov. dr. Miho Potočnika, za načelnika gospodarske komisije tov. Mirka Fetiha, za načelnika komisije za planinska pota tov. Živojina Prosenca in za načelnika komisije za varstvo prirode tov. Boža Lavriča, za odbornike pa še tov. ing. Friderika Degna, tov. dr. Franca Srakarja, tov. Dominika Kocija, tov. Franca Škerjanca, tov. Danila Škerbineka, tov. Vinka Omerzelja, tov. Mirana Marussiga, tov. Janka Mirnika in tov. Toneta Škarjo.

Člani UO po svojem položaju so še vsi predsedniki koordinacijskih odborov in tajnik PZS.

- b. *v nadzorni odbor PZS*: tov. Jožeta Cesarja, Rudolfa Kavčiča, Toneta Škrajnarja, tov. Albina Torellija in dr. Iva Valiča.

- c) *v disciplinsko sodišče*: tov. dr. Rupka Godca, tov. Zorka Jugoviča, tov. Cirila Pračka, tov. dr. Teodorja Tominška in tov. Milana Zinauerja.

- č) *za delegate za skupščino Planinske zveze Jugoslavije*: tov. Tomaža Banovca, tov. Toneta Bučerja, tov. ing. Friderika Degna, tov. Mirka Fetiha, tov. Stanka Hribarja, tov. Rudolfa Kavčiča, tov. Marjana Keršiča-Belača, tov. Radota Lavriča, tov. Tineta Orla, tov. dr. Miho Potočnika, tov. Živojina Prosenca, tov. ing. Pavla Šegulo, tov. Danila Škerbineka, tov. Franca Škerjanca in tov. dr. Iva Valiča ter za namestnike tov. Dominika Kocija, tov. Mirana Marussiga, tov. Janka Mirnika, tov. Vinka Omerzelja in tov. Toneta Škarjo.

Po sprejemu predloga predračuna upravnega odbora, Gorske reševalne službe in Planinskega Vestnika za leto 1963 je skupščina ugotovila, da veljajo še vsi sklepi skupščine v Novi Gorici, katere bo treba glede na to, da je to izredna skupščina PZS, v celoti izvršiti. Nato pa je sklenila:

1. glede na to, da Planinska zveza Jugoslavije še ni sprejela sklepa o višini članarine republiških planinskih zvez, tudi ni mogoče sprejeti sklepa o plačevanju članarine PD Planinski zvezi Slovenije. Zato ostane za leto 1963 in 1964 članarina neizpremenjena s tem, da PD odvajajo PZS za vsakega odraslega člana din 180. — društveno članarino pa določajo planinska društva sama;

2. določi se maksimalna članarina za mladince din 100 — za pionirje pa din 50 — po doseganjih veljavnih odvodih (din 5 — za mladince in din 3 — za pionirja);

3. vpisnina, ki ne sme biti večja od din 100, pripada v celoti društvu;

4. pooblasti se UO PZS, da:

- a) prilagodi obstoječe pravilnike odborov in komisij ter skladov in druge pravilnike določbam novega statuta, zlasti pa začasni pravilnik o finančno-materialnem poslovanju planinskih organizacij ter o upravljanju planinskih objektov;

- b) po načelih družbenega upravljanja upravljaja s skladi PZS in imenuje člane odborov skladov;

- c) sprejme finančni načrt za leto 1964 v višini sredstev dohodkov iz članarin in dotacij;

- č) po potrebi zviša oziroma spremeni višino naročnine za Planinski Vestnik za leto 1964;

- d) sme uporabljati del sredstev za gradnjo Zlatoroga tudi za adaptacijo stavbe v Dvořakovi ul. 9, ki jo ima PZS v upravljanju, in za opremo poslovnih prostorov v tej stavbi. PZS potrebuje za to nekaj sredstev iz sklada za gradnjo Zlatoroga;

- e) sme odtujiti vsa zemljišča PZS, ki za planinstvo nimajo nikakega pomena;

- f) prouči vsak primer neplačanega prispevka v sklad PVP in na podlagi zbranega gradiva odloči o eventualni odložitvi plačila zapadle terjatve.

Na predlog UO PZS je skupščina podelila:

I. *zlati častni znak* št. 48 tov. prof. Ivanu Šumljaku, PD Maribor-matica, in št. 49 tov. Vitku Jurku, PD Dol pri Hrastniku.

II. *Srebrni častni znak* tov. ing. Jožici Marnovi-Matulinovi, PD TAM Maribor, Francu Kreuzerju, PD Javornik-Koroška Bela, Mirku Staretu in ing. Milanu Ciglarju, PD Bled, Kristini Zima, PD Dovje Mojstrana, Ivi Lahovi, Francetu Boštjančiču in Bredi Voglarjevi, PD Maribor-matica, Maksimiljanu Mešku, PD Ormož, Francu Medvešku, PD Laško, Dragu Kozoletu, PD Dol pri Hrastniku, Danilu Škerbineku, PD Obrtnik Maribor, Rajku Šavliju in Janku Filiju, PD Tolmin, Blažu Pahulji, PD Črnomelj, Jamarskemu odseku PD Železničar Ljubljana, Tomažu Banovcu, PD Železničar Ljubljana, Ivanu Prodniku, PD Luče ob Savinji, Mirku Weinbergerju, PD Zagorje ob Savi, Francu Savencu APD Ljubljana, Slavku Peršiču in Stanku Kosu, PD Ljubljana-matica, Jožetu Kalanu, PD Kočevje, Milanu Vončini, PD Slov. Konjice, Jožetu Dobniku, PD PTT Ljubljana, Cirilu Adamu in Francu Kramžarju, Rudiju Steblovniku in Alfonzu Žarnu, PD Radeče, Emi-

lu Plejnsku, Tončki Stresovi, Alfonzu Huterju, Erihu Sirku in Jožetu Perušu, PD Prevalje, Cirilu Zarniku, Janezu Lenčku in Janezu Praprotniku, PD Domžale, Petru Ščetinin in Barbki Lipovšek-Ščetinin, APD Ljubljana, Antonu Sazonovu in Branetu Pretnarju, PD Ljubljana-matica, Milanu Valantu in Tomažu Ažmanu, PD Jesenice ter Francu Ekarju in Srečotu Travniku, PD Kranj.

III. *pismo pohvalo*: tov. Alojzu Gogala, Francu Toniju, Albertu Jemcu, Pavlu Merlaku, Stanku Knafliču, Miroslavi Svetini, Mariji Staretovi in Francu Kunstelju, PD Bled, Cirilu Hočevarju, Mirku Šoštariču, Francu Mariču in Ljubici Njegovanovi, PD Maribor-matica, Stanku Černetiču in Jožetu Bošticu, PD Rašica Šentvid, Francu Kladniku, Ignacu Štebetu, Antonu Ikovicu in Anici Prepotnikovi, PD Solčava, Alojziju de Cortiju, Alojzu Neubauerju, Slavku Dolinšku, Antonu Vavpotiču in Lojzetu Petelinšku, PD Obrtnik Maribor, Antonu Dernovščeku in Antonu Fabjanu, PD Črnomelj, Kancijan Kušarju in Maksu Rebovu, PD Železničar Ljubljana, Leopoldu Supinu, PD Luče ob Savinji, Vinku Križaju, Cirilu Staniču in Jožetu Trpinu, PD Ljubljana-matica, Petru Vovku in Viktorju Kužniku, PD Kočevje, Ivanu Debevcu, Hermanu Vrečku in Jožetu Praprotniku, PD PTT Ljubljana, Antonu Verstovšku in Dragu Peternelu, PD Bohor Senovo, Francu Grandovcu, PD Domžale, Milanu Zemljiču, Jožetu Berčiču, Venciju Trevnu in Kati Šilar, PD Javornik-Koroška Bela, Avgustu Loparniku, Vladu Porekarju, Vidi Ivanjšičevi in Stanku Begu, PD Ljutomer, Dragu Škofleku, Francu Ravlanu, Ivanu Vodovniku, Adiju Strmčniku, Jožetu Poljancu in Avgustu Zmagaju, PD Žerjav.

L. R.

ZA DOBRO VOLJO

Pred meseci sem bral v »Delu«, da nameravajo v Kamniških planinah zarediti svizec. Pri tem sem se spomnil resnične zgodbe.

K blagajniku SPD je prišel oskrbnik s knjigami in prilogami s prošnjo, naj pregleda letno poslovanje in mu izda potrdilo o tem. Blagajnik je poslovanje pregledal od postavke do postavke s pripombo, da je vse v redu, izvzemši postavke za 8 litrov žganja, ki je bilo v začetku leta vpisano med pižamačami, izkupiček zanj pa ni bil vknjižen.

Na pojasnilo oskrbnika, da je steklenico z žganjem ubil svizec, je blagajnik vprašal: »Zakaj pa niste zahtevali od njega plačila?« Oskrbnik na to: »Je ja žival.«

alpinistične novice

ZLATI VEK ZDAJ ALPINISTOM PRIDE

(Z majhno zamudo za prvi april)

Vsi vidnejši časopisi na svetu so januarja meseca poročali o prvenstvenem zimskem vzponu treh Münchenskih (monakovskih) super-alpinistov po povsem novi deviški smeri čez proslulo, 500 metrov visoko in vseskozi prevesno severno steno Velike Cine v Dolomitih. Zapišimo nekaj še mi.

V morilskem mrazu je junaška naveza v troje zdržala v steni kar cela dva tedna. Spali so v netopirjih (vrečah) obešeni pod previsi, s hrano in železjem pa so jih sproti oskrbovali sodelavci pod vodstvom podjetnega managerja po 500 metrov dolgi pomožni vrvi. Vlekel jo je navzgor najmočnejši član ekipe, ki je tako opravil še dodatno fizično delo poleg velikanskih naporov pri vrtanju lukenj za plezalske kline-svedrovce v živo skalo.

Klinov-svedrovcev so zavrtali kar 850, na vsak meter tedaj domala dva! Za to delo potrebni čas je predstavljal glavno oviro za hitrejše napredovanje. Junaško dejanje naše trojice je navdušilo vesoljni svet. Ob njem povsem zbledi konkurenčni podvig Bonattija in Zapellija, ki sta to zimo na zastareli klasični način preplezala prosluli Walkerjev steber Grandes Jorasses v montblanški skupini. Rabila sta namreč komaj teden dni, materiala in hrane pa le toliko, kolikor sta lahko sama nosila. Sploh ju pa pri tem nihče ni gledal, našo trojico pa vsak dan armada gledalcev in časnikarjev. Povrhu je Walkerjev steber le mestoma prevesen.

Nekateri klasični »alpinisti« podtikajo vsega občudovanja vrednim trem zmagovalcem, da so izvršili »največje kamnoseško dejanje vseh časov«, da jim je šlo samo za »senzacijo in publicity«, seveda združeno z gmotnimi koristmi, češ da so pod steno prodajali vnaprej pripravljene spominske razglednice ipd. Kot da je to dandanes kaj nenavadnega, spodtakljivega! Dobremu delu gre pač dobro plačilo. Samoposebi je razumljivo, da vsakdo, ki dandanes stavi svoje življenje na kocko, hoče za svoje ves svet pretresujoče drzno dejanje tudi ustrezní honorar. Ni ga več artista, da bi v dolgih lokih po zraku pod kupolo cirkuškega šotora prevračal kozolce zgolj samemu sebi v zabavo. Tako moramo ob takih kritikastrih, ki so povrhu v mogočnih gorah svoje vlogice že odigrali, nehoté pomisliti na ono staro basen o lisici in kislem grozdju.

Res pa je, da ta doslej edinstveni vzpon žal ni ostal brez posledic za zdravstveno stanje

naše trojice, k sreči ne v glavi, temveč na nasprotnem koncu: Kljub superopremi za vertikalne ekspedicije so vsem trem močno omrznili prsti na nogah in vsaj za enega še ni gotovo, če ne bo potrebna amputacija. Do tega pa ne bi bilo prišlo, če bi vzpon trajal krajši čas, po možnosti en sam dan. Tako bi tudi gledalstvo manj trpelo v mrazu. Ta človekoljubna misel je napotila nekega slovenskega iznajditelja moderne alpinistične opreme, da skuša stvari »priti v okom« z moderno tehniko: s pripravo za bliskovito zabijanje plezalnih klinov v živo skalo. Na Patentnem uradu LRS je že vložena prijava za »topogledno« pripravo. Po posebnih zvezah nam je uspelo izvedeti nekaj nadrobnosti o tej revolucionarni pripravi, ki alpinizmu prinaša zlato dobo. Gre za polavtomatsko pištolo iz superlahke a hkrati supertrdne nove kovine tajne sestave. Šaržer ima za dvajset klinov-svedrovcev. Vsak svedrovec nosi v izvrtini zadaj naboj novega supervisokozmogljivega smodnika (Olin Ball Powder Inc., USA). Pri potovanju skozi cev pištole se svedrovec vrtili z več kot 3000 vrtljaji v sekundi. Tako se zažre v še tako trd granit prav do vratnega nastavka. V votlo nabojišče svedrovcev v steni alpinist samo izmenoma zatika »fifi« kavelj dveh stopnih lestvic in se tako hitro dviga ob varnih klinih kot po gasilski lestvi čez vse previse. Klini so iz superlahke zlitine, pa jih v vsakem nahrbtniku nese superalpinist po 300 zlahka, poleg svoje pištole seveda. Ker se iz te klinostrelne pištole (v nadaljnjem KSP) lahko tudi ubije živo bitje, n. pr. podgana ali človek, bo zanjo potreben orožni list. Odlično bo služila tudi v klavnicah za humano pobijanje živine in seveda v vojni za prav tako uničevanje napadalcev. Tako je KSP važna tudi v narodnoobrambnem pogledu, pa se za izum že javno zanimajo mnoge prijateljske vlade, ostale pa na tihem.

Naš iznajditelj pa je za posebno težke izvenevropske primere sten in za izvenzemske alpinistične podvige (na Luni so navpične gore visoke preko 10 000 metrov!) pripravil še naslednjo izpolnitev svoje genialne zamisli: strojno puško za kline! Z njo ne bo več treba klinov zabijati sproti, ne bo jih treba več vlačiti po nahrbtnikih in pravitko ne pištole z orožnim listom. Tega dobe itak le povsem zanesljive osebe. Superekstremist bo v bodoče naročil pri posebnem Klinostrelnem servisu Planinske Zveze Slovenije (KS-PZS) za določen dan, uro in kraj strokovnjaka klinostrelca. Ta mu bo iz prenosne strojnice nastrelil v označeno steno preko označene prvenstvene smeri klinov v zahtevanih medsebojnih razdaljah od vstopa do izstopa. KSM zabija svedrovce na daljavo treh kilometrov z zanesljivo močjo in skrajno točnostjo. Tako bo možno s KSM obdelati tudi najvišje skalne stene z enega mesta. Iznajditelj že pripravlja KSP za ledne stene. Narodno obrambna važnost KSP leži na dlani. V napredek našega alpinizma bo KS-PZS subvencioniran in bo cena za 100 strelav do-

stopna vsakemu žepu. Za Zapad pa bo KS-PZS svoje svetovno patentirane usluge zaračunaval v trdih devizah. Spričo množice še neosvojenih sten po svetu in v veselju bo naš KS-PZS lahko bistveno prispeval k izravnavanju naše zunanjetrgovinske bilance. Računajo, da bo presegel celo dohodke iz našega turizma.

Čas vzponov se z uvedbo zlasti KSM vsaj desetkrat skrajša. Tako ne bo nikoli več prišlo do obžalovanja vrednih omrznin superalpinistov. Tudi bo manj izostankov od dela in tako več prihranka na času, ki postaja danes denar bolj kot kdajkoli popreje. Tudi zategatelj zasluži naš iznajditelj vse domače priznanje, nagrado za mednarodno.

Za ljubljansko občinstvo bo naš vodilni superekstremist predvajal KSP dne 1. 4. t. l. točno opoldne na deviškem severovzhodnem razu nebotačnika, ki bo ob tej priložnosti prvenstveno preplezan v manj kot pol ure. Podjetja so že dovolila posebno plačano prosto uro za ta enkratni dogodek. Iznajditelj sam pa bo svoj KSP predvajal osebno istega dne v dolini Kot pod Rjavino. Obdelal bo orjaški, močno previsni monolitni severni stolp te mogočne naše gore, ki je doslej veljalo, da je nepreplezljiv. Preplezan bo v solo vzponu gor in dol v enem dopoldnevu, v sestopu celo z glavo navzdol. Gledalstvo se bo pri tem pod steno lahko krasno smučalo ali krepčalo v nalašč za to priložnost pripravljenem, zasteklenem, kurjenem bifeju z barom. Lahko bodo tudi poskusno streljali na bližnje cilje, da jim bo čas hitreje mineval, proti plačilu normalne odstrelnine pa tudi na privezane gamse, orle, divje peteline ipd. Priložnostne popevke bo pela Jelka Vreščaj. Na razpolago bodo spominske značke in razglednice s spominskimi znamkami in iznajditeljevim avto-gramom. Po vzponu delitve uporabljenega materiala po gramih proti zmernem plačilu. Enkratna priložnost!

Vljudno vabljeni! fa

POSVETOVANJE GORSKIH REŠEVALCEV V DAVOSU

Januar 1963

V drugi polovici januarja so se posvetovanja Mednarodne komisije za reševanje v gorah (I. K. A. R.) v Davosu udeležili tudi predstavniki naše gorske reševalne službe.

Odkar obstaja, se je I. K. A. R. že močno uveljavila, zato ni čudno, če se njenih organov in strokovnjakov poslužuje tudi *Fondazione Vanni Eigenmann* (F. V. E.). To je ustanova, ki vse svoje delo in sredstva usmerja k razvoju metod in naprav za reševanje iz plazov s tehničnimi sredstvi. Rezultate prizadevanj obravnavajo na posvetih tehnične komisije F. V. E.

Letošnje zasedanje je sklical za 18., 19. in 20. januar predsednik I. K. A. R. popularni

in duhoviti dr. Campell, ki kljub bližnjim sedemdesetim letom neutrudno in zelo uspešno vsklaja delo gorskih reševalcev skoro vse Evrope.

Dnevni red posvetovanja je obsegal številne referate s področja zdravniških posegov pri reševanju ponesrečencev iz plazov, vprašanja vzrokov smrti in oživljanja navidezno mrtvih...

Bogata je bila tehnična tematika: reševanje s sondo, s psom ter reševanje z magnetometrom. Slišali smo tudi nekaj besed o pomenu uporabe letal in helikopterjev.

Posebne pomena je bil praktični prikaz reševanja na plazu pod vrhom Weissfluh (2842 m) v bližini Instituta za raziskavo snega in plazov na Weissfluhjochu (2663 m) in znane poklicne reševalne postaje »Parsenn Rettungsdienst«.

Posvetovanje je potekalo v najlepšem soglasju in razumevanju. Obeležje dogodka je dajala tudi navzočnost znanih reševalcev in alpinistov. Bili so dr. Campell, dr. Potočnik, W. Mariner, Grammninger, dr. Robič, dr. F. Germain, M. Schild, polk. Jost, dr. Hossli in drugi.

Praksa na plazu je pokazala, da je danes najboljši reševalec še vedno lavinski pes. Na plazu (900 m²) je v devetih minutah našel oba ponesrečenca, prvega že po dveh minutah. Zelo uspešno je bilo tudi delo s sondami. Četa prostovoljcev je pod vodstvom šefa akcije na povelje v premikih po dva koraka z novimi, Lindenmannovimi sondami in vojaškimi sondami švicarske armade v dvajsetih minutah presondirala ves plaz. Prvega »ponesrečenca« je našla po 3 minutah 50 sek. Od tehničnih naprav smo videli samo prikaz magnetometra v izvedbi dr. Försterja iz Zah. Nemčije. Naprava je dokaj velika, precej težka in nekoliko nerodna. Je pa občutljiva in če ima ponesrečenec pri sebi magnet, tudi uspešna do treh metrov globine. Za manjše globine do 0,5 m je z njo mogoče odkriti tudi ponesrečenca brez magneta, samo če ima pri sebi kak kovinski predmet. Iskal je dr. Förster sam, ker se mu je zdelo, da bo tako uspeh najbolj zanesljiv. Plaz pa je le plaz in tudi če po njem prenašamo le magnetometer s sondo, se utrudimo. Aparat bi v rokah reševalca s kondicijo preromal plaz precej hitreje, kot ga je z dr. Försterjem, ki je prvega ponesrečenca zavoljo iht zgrešil, drugega pa našel šele po več kot polurnem iskanju. Še pred preiskusi v plazu smo si ogledali inštitut za raziskavo plazov in snega.

Ustanova v sedanjih obliki obstaja že od leta 1942, mnogo izkušenj pa je pridobila od raznih predhodnikov, katerih delo sega prav v 16. stoletje. Njegova dejavnost je kaj pestra. Videli smo bogate laboratorije za proučevanje ledu, snega, snežnih kristalov in toče, modele za obravnavanje obremenitev, ki jih na različnih ovirah povzročata snežna odeja in lepo urejeno mehanično delavnico.

Reševalce je bolj zanimala organizacija obveščevalne službe, ki državljane vse Švice opozarja na nevarnost plazov.

Obveščevalci žive v krajih, ki so v ogroženih predelih. Ponavadi delajo kot obveščevalci kmetje, učitelji, gozdarji, župniki, drvarji in drugi poznavalci, ki vsak dan telefonično obveste določeno osrednjo pošno centralo o stanju snega. Pošte posredujejo obvestila telegrafsko v Zürich. Naš prijatelj, predsednik podkomisije I. K. A. R. za reševanje iz plazov, M. Schild dobi poročila iz Züricha kar po teleprinterju. Rezultate analize in »lavinsko napoved« posreduje referent z daljnopisnikom v Bern, odkoder jo prejmejo časopisi, radio in pošta. Državljan zavrti samo določeno številko, kot pri nas 08, in z magnetofonskega traku poslušajo poročilo, kaj se obeta.

Delo obveščevalcev na terenu je prostovoljno in neplačano. Povrnjene dobe le stroške za telefon in druge poslovne izdatke.

Zelo zanimiv je bil ogled poklicne reševalne postaje »Parsenn Rettungsdienst«. Postaja obstaja od l. 1927, porabi letno 140 000 ŠFr in oskrbuje področje, na katerem je 150 km markiranih smučarskih prog.

Reševalce vodita šef in njegov pomočnik. Vsaka skupina ima svojega vodjo. V času sezone je vseh zaposlenih 33. Odstranjujejo ovire, markirajo proge, nudijo prvo pomoč ponesrečencem in jih na »kanadkah« odpremljajo v zdravniško oskrbo.

Plazove, ki se ne zrušijo sami, minirajo ali sestrelje z metalcem min (81 mm).

Ob nesreči v plazu pritegnejo prostovoljce, ki jih je lahko najti v okrepitevalnici postaje gorske železnice Weissfluhjoch.

Vodja akcije na plazu nosi na daleč vidno značko ter ima za obveščanje svojih ljudi pri roki megafon. Tudi sicer je ureditev zgledna; centrala na Weissfluhjochu je telefonsko povezana z vsemi pomožnimi postajami in oporišči, ima pa tudi nekaj UKV oddajnikov firme Autofon z operativnim dosegom 30 km. Slika našega opisa bo popolna šele tedaj, ko zvemo, da vsak ponesrečenec plača stroške reševanja iz svojega žepa. Povprečje znaša 300 ŠFr, kar res ni majhna vsota.

Graditelji žičnic in drugi pridobitniški svet v njihovi okolici pa si naj zapomnijo še to, da k vzdrževanju reševalne službe prispevajo sredstva železnice, smučarska društva, prometne družbe, žičnice, okrevališča, občine, zasebni lastniki hribovskih gostiln itd.

Po opravljenih obiskih smo se še marsikaj pomenili v predavalnici.

Med ostalim smo izvedeli, da v povprečnih razmerah s sondami lahko pregledamo 0,25 ha na uro. Pri bolj natančnem iskanju — razmak 30 cm — je za isto površino treba kar 5 ur dela.

Pes razišče štirikrat večjo površino v 15 minutah. Če pa je zelo natančen, v 45 minutah. Od zdravnikov-reševalcev smo izvedeli, da je plen smrti v plazovih obilen. Mrtvih je od 66 % do 90 %, od tega 84 % zaradi zadržitve. V ostalih primerih so vzrok udarci, zlomi in mraz, zmrznenje.

Ponesrečenci se zadržijo zavoljo tujkov v dihalnih poteh, zaradi pritiska na telo, ki onemogoča dihanje, zaradi nabiranja CO₂ in po-

rabe kisika v neprodušni snežni odeji in tudi zaradi udarcev, ki povzročajo okvare dihalnih organov.

Včasih se pripeti, da ponesrečenca reši podhladitev, ki omeji telesne funkcije na minimum. Znan je primer, ko je smučarka ostala živa 21 ur. Kaj to pomeni, nam pove ugotovitev, da je med preživelimi rešenci le 14% takih, ki so v plazju dalj kot 2 uri.

Tehnična sredstva so šele na začetku pohoda, okorna, pomanjkljiva in draga (od 3000 ŠFr do 20 000 ŠFr za komad). Poleg tega jih praktično še nihče nima na voljo. Trenutno obeta uspeh magnetna metoda, s področja ultrazvoka in uporabe infrazvokov ni ugodnih novic (študij odkrivanja za infrazvarki je pri nas opravil ing. S. Flaajs kot diplomant pri dr. ing. F. Avčinu. Rezultat je bil negativen). F. V. E. pa si bo prizadevala še naprej, da ta sredstva izpopolni in omasovi.

Ob zaključku je podkomisija I. K. A. R. za reševanje iz plazov ugotovila, da je osnovna naloga še vedno opozarjanje, vzgoja in na sploh *preventiva*.

Ponesrečenec naj si po možnosti pomaga sam, iščejo naj ga in mu pomagajo tovariši, še preden pridejo reševalci. Čas je življenje.

Gorski reševalci zelo cenijo kvalitetne švicarske Lindenmannove sonde (po dva vzorca so Švicarji poklonili vsaki državi — udeleženci posvetovanja) in pse. Tehnična sredstva pozdravljajo, vendar sedaj še ni čas dajati kakršnakoli priporočila, ker mora biti vsak kos opreme za reševanje, ki naj nosi pečat I. K. A. R. boljši od dosedanjih naprav. Česa takega pa danes med tehničnimi pripomočki žal še ni najti.

Upajmo, da bodo leta prinesla tudi to; v iskanju sredstev in razvoju tehničnih naprav lahko sodelujejo tudi naši tehniki in reševalci.

Ing. P. Šegula

* * *

USTANOVITEV PD OBRTNIK LJUBLJANA

Dne 18. dec. 1962 se je ustanovilo v Ljubljani novo PD *Obrtnik Ljubljana*. Društvo se je porodilo iz bivše obrtniške zadruge *Govejek*, ki je delovala že od leta 1931 in z uspehom oskrbovala na Govejku svoj dom za odmor in počitek.

S preosnovanjem obrtniške zadruge v planinsko društvo se pravzaprav ni dosti spremenilo, kajti naloge in cilji zadruge so bili že sedaj enaki planinskim. Večina članov zadruge ima že dolgoletni staž v planinski organizaciji, s sedanjo reorganizacijo pa bodo imeli še veliko več možnosti vključiti v svoje vrste nove ljudi in razširiti svoje delovanje. Dom Govejek kot planinska postojanka pa bo nedvomno privabljala pod svojo gostoljubno streho še več obiskovalcev, saj je to priljubljena izletniška točka v ljubljanski okolici.

L. R.

iz planinske literature

VODIČ PO GORJANCIH

Planinarski savez Hrvatske je izdal priročen in izčrpen vodič z naslovom »Žumberak i Zumberačka gora«. Zaradi naziva Žumberačka gora je ostal vodič pri nas skoro neopažen, kajti pri nas malokdo ve, da Hrvati imenujejo vse Gorjance s tem imenom. Našim planincem se je zdelo, da gre samo za kak manjši odsek v Gorjancih, kakor so n. pr. Opatova gora, Ravna gora, Blaževa gora in podobno. Treba je zato poudariti, da na hrvatski strani označujejo z imenom Žumberačka gora celotno gorstvo Gorjancev.

Tekstni del vodiča sta prispevala funkcionarja karlovškega Planinarskega društva »Dubovac« tt. Zvonimir Keler in Ivo Ott. Uporabljala sta pri tem več ko 50 znanstvenih in poljudno znanstvenih del in potopisov. V predgovoru omenjata, da sta napisala vodič v počastitev 20 letnice naše narodne vstaje, da bi zraslo zanimanje planincev, turistov in drugih prijateljev prirode za ta kraj, slaven po svoji davni zgodovini in po narodno-osvobodilni borbi.

Prvi del obsega opis Žumberka in Žumberačke gore (Gorjancev) v zemljepisnem, geološkem, botaničnem, zgodovinskem in gospodarskem pogledu, kolikor to dopušča omejeni prostor in potreba planincev. V drugem delu so opisi planinskih domov na Vodica, na Polomu, na Gosposidični in na Žitnici. Na koncu pa je opisana trasa karlovške transverzale.

Razveseljivo je za nas, da sta pisca tudi našemu delu Gorjancev posvetila veliko pozornost in sta nadrobno opisala ne samo dohode k našima dvema domoma na Polomu in na Gosposidični, marveč tudi 15 krajših izletov v okolico imenovanih domov. S tem sta odpomogla občutnemu pomanjkanju takega vodiča za našo stran Gorjancev, za kar jima gre vse priznanje in pohvala.

Vse ture so popisane tako podrobno in natančno, da se izletniki zlahka znajdejo tudi tam, kjer so markacije zaradi posekov, pogozdovanja in prirodne zaraslosti pomanjkljive. Knjižica vsebuje tudi tri zelo pregledne zemljevidne skice, ki so v ozki zvezi z besedilom in lahko služijo kot dopolnilo ali nadomestilo specialk.

Z desetimi slikami so prav dobro predstavljene nekateri prelepi kotički v Gorjancih ter hrvatski in naši planinski domovi. Dom na Polomu in Dom na Gosposidični zavzemata kar po pol strani v vodiču. Slike je po večini prispeval dr. Željko Poljak, urednik planinskih izdaj Planinarskega saveza Hrvatske. Vodič je vezan v poltrde platnice formata

12 × 17 cm in obsega 80 strani. Izletnikom v Gorjance toplo priporočamo ta izvrstni vodič. Nabavimo ga lahko pri Planinarskem društvu »Dubovac« Karlovac, pa tudi v planinskih domovih na Gorjancih in pri planinskih društvih v območju Gorjancev kot n pr. v Kostanjevici, Brežicah, Krškem in Novem mestu. Cena je 100—120 dinarjev.

B. B.

NAŠE JAME, Glasilo Društva za raziskovanje jam Slovenije, 1961/1-2, strani 48.

Manj znana, polstrokovna revija je doživela svoj tretji letnik. Zaradi običajnih finančnih težav, katera naša revija jih pa nima, je letnik imel običajno enoletno zamudo.

Pod dobrim uredništvom pa vse težave niso vplivale na kvaliteto opreme in na vsebino. I. Gams je podrobneje poročal o Triglavskem breznu, historiatu raziskav, pomenu in poteku preiskovanja. Planince bo ta članek posebno zanimal, saj je doživela akcija izjemno publiciteto.

V javnosti je odjeknil tudi udor v Tomaju, ko se je podrla stanovanjska hiša. O tem piše R. Gospodarič in omenja, da so taki ugredi na krasu pogostni in često se na ta način odpro vhodi v neznano kraško podzemlje. Iz Tater je prispevek M. Puline, ki opisuje Snežno jamo, s 623 m najglobljo jamo na Poljskem.

V drugem delu revije so poročila. Obsežno je poročilo o delu III. mednarodnega speleološkega kongresa, ki je bil leta 1961 v Avstriji in se ga je udeležilo s precej referati 10 speleologov iz Slovenije.

S. Savnik povzema poročilo o dejavnosti jamarjev na Kubi. Tam so doslej raziskali nad 1000 jam, najdaljša je dolga 15 km. Speleologi se ukvarjajo s številnimi problemi na najrazličnejših področjih.

Med nekrologi se R. Savnik spominja Jožefa Cerknika, zadnjega od pionirjev raziskovanja Škocjanskih jam pri Divači.

V rubriki za književnost so zbrani številni povzetki in poročila o domači in tuji speleološki literaturi.

Vsakomur dostopna revija, posebno pa pomembna za ljubitelja prirode in prirodoslovca, se naroča pri Društvu za raziskovanje jam v Postojni, Titov trg 2.

D. Novak

ÖAZ (ÖSTERREICHISCHER ALPENZEITUNG) je v juniju 1962 prinesla izčrpno oceno Planinskega Vestnika. Napisal jo je dr. Oskar Kaltenecker. Ocena je kritična in obenem informativna, ker v zgoščeni obliki navaja poglobljeno vsebino PV 1961.

KANIN (2585 m) je novembra 1962 v ÖAZ (Österreichischer Alpenzeitung) opisal znani sodelavec našega lista dr. J. Prešern. Članek je skrbno postavljen, kar je vredno omembe, saj gre za celo vrsto imen, ki so nemškemu ušesu in očesu tuja.

DIETER MARCHART, edinstveni samohodec zadnjih časov, je sredi l. 1962 zapisal kratko notico o severni steni Matterhorna. Zimski vzpon preko te stene mu je silno imponiral, dalje moderna tehnika in alpinistična oprema, ki omogočata take vzpone. Nejevoljen pa je bil zaradi časninarskih izpadov ob uspehu v Matterhornu, ki so iz »boja za Matterhorn naredili neokusen cirkus, priredili pa da so ga gospodje alpinisti«. Z zadovoljstvom ugotavlja, da je zimski Matterhorn »padel« v roke takim, ki nimajo moderne opreme, super-specialnih čevljev itd., in so s tem dokazali, da gorniško doživetje »ni naprodaj v športnem magazinu.« Marchart se je lani smrtno ponesrečil v Eigerju.

FRÉNEY je steber v jugovzhodni strani Montblanca, znan žal po težki zimski katastrofi. René Desmaison je pred leti napisal zanimiv članek o prvem vzponu preko enega od razov tega stebra. Sešle so se francosko-italijanska naveza (Julien, Piussi, Yves-Villard, Desmaison), angleška (Bonington, Clough, Whillans) in Poljak Duglosz, v bližini pa sta bila še dva Amerikanca. Francozi so imeli na glavi Schusterjeve čelade, ki jim jih je poslal Hiebeler (nadracionalnost sem in tja le zmaguje nad »domovino«!), Francozi in Italijani so došli Angleže in Duglosza šele drugi dan plezanja. Nastopilo je vprašanje konkurence, posebno Piussiju je bilo mnogo na tem, da gredo vzporedno z Angleži in jih prehitijo. S pomočjo Duglosza pa so se sporazumeli, da bodo delali sporazumno. Naslednjo noč so Angleži bivakirali 40 m nad Francozi, Duglosz in Clough sta angleški bivak dosegla z metodo, ki ji Desmaison ni pritrjeval. Morala sta se od zgoraj nevarovana »preprusikati« (hinauf-prusiken) centimeter za centimetrom. Naslednji dan so iz nove smeri izstopili vsi skoraj hkrati. Za časnika je nastalo vprašanje, ali gre prvenstvena Angležem ali tudi Francozom. Desmaison odgovarja, da velja tako vprašanje le za ljudi iz »nižine«. Ni mu bilo sicer prav, ko je nek žurnalista iz helikopterja na vrhu Mt. Blanca Angležem ponudil šampanjec, na Francoze pa ni počakal. Vse to se je zgodilo po nesreči, ki je v Fréneyu zadelo Guillaumea, Kohlmana, Oggionija in Vieillea.

RUDOLF FRITSCH je plezalsko ime, znano predvsem plezalcem, ki so v desetletju pred zadnjo vojno plezali v stenah okoli Okrešlja. Pripadal je dunajski plezalski družbi po prvi vojni, bil stalni gost v Gesäuse, Dachsteinu, Kamniških Alpah, Karavankah in Lienških Dolomitih. Med njegovimi soplezanci, katerih imena so zapisana tudi v naših stenah, ome-

nimo Lindenbacha, Peterko in Zimmermanna. Fritsch je lani na Dunaju umrl. Delal je v kartografskem inštitutu, zadnja leta težko bolan. Z njim je odšel tudi kos alpinistične zgodovine našega Okrešlja.

VULKAN TRISTAN DA CUNHA, ki je dobil ime po portugalskem admiralu (l. 1506), je lani spet izbruhnil, čeprav so ga šteli med ugasle. Prebivalstvo je zbežalo z otoka, kjer se dviguje ta potuhnjeni velikan v višino 2060 m nad morjem med Južno Afriko in Južno Ameriko. Vrh vulkana je v večnem snegu. Zdaj se je razklal in ima nov vrh.

VZHODNO GRAPO v Storžiču so februarja plezali ing. Pavle Šegula, Rado Jeranko, Jože Zvokeelj in Franci Ekar.

KOVINSKE SMUČI ameriškega tipa »Head« se baje imenitno obnesejo. Lažje je z njimi krmariti kakor z lesenimi, drse brez težave, brez posebnega naprežanja, obnesejo se prav posebno v globokem snegu, zato so priporočljive za starejše smučarje. So tudi odpornejše, do zloma skoraj ne pride. So pa seveda težje kot lesene, imajo težjo montažo vezi, drsna ploskev se hitro obrabi in rani. So tudi dvakrat dražje od lesenih. Vse kaže, da imajo bodočnost.

MACHU — PICCHU je porušeno mesto plemena Inka pod vrhom Huayna Picchu. Ležalo je v višini 3700 m in ga je pred 50 leti odkril nek ameriški arheolog, pravzaprav ga je iztrgal pragozdu, ki je mesto čez in čez prerasel. Sodiijo, da je bilo mesto poslednje zavetje Inkov in da so se tu po svojem porazu še držali 40 let. Mesto je danes dosegljivo z avtobusom iz Cuzca v enem dnevu, športnikom pa so seveda na razpolago tudi manj udobni pristopi. Turistom je na razpolago tudi hotel »Machu — Picchu«. V razvalinah je še razvidno svetišče, žrtvenik, palača Inkov, ostal je monolit »sončni kamen«, ob katerem so sončnemu bogu na čast trgala mlada dekleta svoja srca iz telesa. Se je viden vodovod, na njem in na drugih ruševinah silna arhitektura, ob kateri se danes vprašujemo, kako je to staro kulturno ljudstvo vse to zmoglo.

HELLBRUNN pri Salzburgu postaja vse bolj znan zaradi svojega živalskega vrta, v katerem goje gorske živali, da bi z njimi približevali prirodni svet modernemu stehnziranemu in zmaterializiranemu človeku. Hellbrunn je bil nekoč letni dvorec mogočnega salzburškega nadškofa in mu ga je zgradil arhitekt Solari v 17. st. ter ga opremil z umetnimi vodometi in parki. Kraj je bil že pred stoletji nekako gojitveno lovišče za gamse, kozoroge in jelene. Inicijator za moderni živalski vrt pa je graditelj glocknerske ceste ing. Wallack. On in drugi univerzitetni in muzejski strokovnjaki so se l. 1960 odločili za zoo iz turističnih in znanstvenih raz-

logov, vendar ne za menažerijo. To se jim je imenitno posrečilo in danes ima zoo izredno velik prirodni prirastek. Zamisel ni ista kot pri alpskem zoolu v Innsbrucku. Hellbrunn se omejuje na Alpe. Tu pa bo obiskovalec videl tudi muflona iz Sardinije, medveda z balkanskega področja (na Salzburškem so zadnjega medveda ustrelili l. 1835, na severnem Tirolskem še l. 1898), grivasto ovco iz severne Afrike, karakulsko ovco iz zahodne Azije, liferantko perzijskih kožuhov, angorsko kozo, lamo iz Andov, domačo žival južnoameriških praljudstev. Tu so tudi gorski lev puma iz Južne Amerike, jak iz Srednje Azije, divji veper, ris, grizli iz Severne Amerike.

OB 100-LETNICI ÖAV so v glasilu »Der Bergsteiger« (september 1962) zapisali svoja posvetila najvišji avstrijski oblastniki, med njimi sam kancler dr. Alfonz Gorbach, prosvetni minister dr. Drimmel, minister za trgovino in industrijo, minister za finance, za kmetijstvo, tudi minister za obrambo, za njim pa sta čestitala ÖAV predsednika DAV Bombard in Düting. Vsi poudarjajo pomen alpinizma in planinstva za mladino in za avstrijsko turistično gospodarstvo. Prosvetni minister je omenil predvsem vzgojno vrednost planinstva in znanstvene dosežke avstrijskih kartografov od Alp do Himalaje, drugi spet internacionalizem, tretji spet zaščito narave, obrambni minister pa zaščito miru v gorah, reševalno službo in usluge, ki so jih avstrijski alpinisti nudili vojski posebno v prvi svetovni vojni. Avstrijska vojska ima polovico moštva alpskega in tako je sodelovanje med ÖAV in armado nepretrgano in tvorno. Zastopnika DAV imenujeta ÖAV bratsko organizacijo, ki jo je komaj možno ločiti že zaradi skupnih nazorov. Nič ni bilo bolj naravnega kot zlitje DAV in ÖAV, v Du ÖAV. Svoje poslanice sta poslala tudi dr. Hans Kinzl, prvi predsednik ÖAV, in Franz Jonas, dunajski župan. V sestavku, ki ga je o stoletnici ÖAV napisal urednik »Bergsteigerja« dr. Hans Hanke, je sicer med peterimi člani ustavnega komiteja omenjen tudi prof. Klun, toda popačen prof. dr. »Klum« (upajmo, da ne nalašč!), nekaj vrstic nato naletimo na profesorja Kluna. Dobrih 10 let po ustanovitvi je prišlo do združenja DAV in ÖAV v Du ÖAV, kratica, ki jo še danes srečujemo po naših markiranih potih. Črke so obledele, pričajo pa o začetkih planinstva pri nas.

FREYTAG — BERNDT je pojem, ki ga pozna tudi pri nas slehern planinec, ki potuje po gorah z odprtimi očmi. Kartografski inštitut Freytag — Berndt na Dunaju je danes v alpski kartografiji neglede na avstrijske meje vodilen činitelj. Posebno znan je zaradi velike naklade in hitrih korektur. Freytag je to omogočil s svojim ozkim sodelovanjem z ÖAV, čigar član je sam bil. Izdelava kart je prvovrstna, karte so plastične in pregledne, nobena nova izdaja ne izide brez

korektur, vsaka prinaša s seboj sleherno modernizacijo kartografije. Danes se glasi navslov tega 80 let starega zavoda »Freytag — Berndt und Artaria.«

NAJVEČ PRENOČIŠČ v Avstriji ima ÖAV s svojimi 265 kočami. Za obnovo teh so od l. 1948 do 1958 izdali 37,5 milij. šilingov. Dolžina planinskih potov, za katere skrbi ÖAV, znaša 40 000 km. V drugem stoletju, tako pravijo, ne bo treba več graditi koč, le stare bo treba vzdrževati in obnavljati. Treba jih bo tudi drugače kategorizirati, posebno tiste, do katerih danes vodijo moderna prometna sredstva. Kot bodoče naloge omenjajo kartografijo tujih gorstev, zaščito prirodne prvobitnosti in pospeševanja kvalitetne planinske literature in seveda še marsikaj.

SIMONY ni znan samo kot ustanovni član ÖAV, ampak še bolj kot raziskovalec Dachsteina, na čigar vrh je stopil l. 1892. Pisatelj Adalbert Stifter ga je ovekovčel v romanu »Der Nachsommer« in objavil njegove perorisbe in geološke ugotovitve. Simonyja je poleg drugih pojavov v gorah zanimalo zakravanje. L. 1895 je izdal svoje glavno delo »Dachsteinsko pogorje«, v katerem je zbral vse svoje znanje kot geograf in geolog, hidrograf in hidrobiolog, kot botanik in seveda kot risar in fotograf.

O DUHOVNIH IN SOCIOLOŠKIH TEMELJIH alpinizma je v Bad Bollu na alpinistični konferenci govoril znani dunajski filozof Karl Greitbauer. Izhaja iz domneve, da se alpinisti v sodobni družbi na zapadu čutijo izrinjeni iz »dobro temperirane družbe«. Greitbauer se ob tem dojmu najprej vprašuje, kaj je taka družba in ali sploh obstoji. Njegov odgovor se glasi, da je ni, pač da je taka družba le model, kateremu se posameznik z večjo ali manjšo srečo prilagaja. Alpinisti torej niso outsidersji, pač pa lahko diskutiramo o njihovi prilagoditvi na model »dobro temperirane družbe«. V zvezi s tem Greitbauer razpravlja o alpinizmu kot reakciji na industrializacijo in koncentracijo prebivalstva po mestih. Ta reakcija se je najprej razvila na Angleškem, kjer je po mnenju dr. E. Mehla dobila značaj pravega ljudskega gibanja. Človek se v dobi tehnike ni dobro počutil, se odtujil naravi, zato pa začel s planinstvom, da bi se naravi spet približal. Greitbauer pa ne soglaša s tem Mehlovim mnenjem, ker dvomi o tem, da bi tako počutje zares obstajalo kot splošna reakcija na nove razmere v modernem času. Morda se to nepočutje izraža v estetskih strujah za primitivizmom, morda je tudi delna sestavina planinstva, vendar ni mogoče pristati na to, da bi bilo planinstvo izraz neke krize modernega časa, nekake take stiske, kakršno je človek občutil, ko je iz nomadstva prehajal k stalni naseljenosti, k poljedelstvu.

Premalo smo se še privadili na tehnične pridobitve, da bi lahko že govorili o obrambi proti njim. Planinstvo ni sila proti toku

industrializacije, ampak nje spremni tok, ki vstrel z njo narašča. Ekspanzivni človeški duh, ki je v 200 letih s tehniko ukrotil čas in prostor, je tudi terjal, da človek najde istočasno pot k naravi. Planinstvo torej ni beg v naravo kot posledica nepočutja v tehničnem veku, marveč paralelno in stanovitno istočasno prodiranje v gorski svet. Doba pionirstva v gorah je za nami, s tem pa ni rečeno, da je vse to, kar je zdaj, epigonstvo (Maduschka); to bi bil anahronizem. Prej je treba pritrditi Ortegi y Gasset, da so zdaj nove situacije, nove dimenzije. Današnje generacije pa nanje odgovarjajo. Planinstvo je danes že dovršen kulturni pojav v smislu eksistencialne projekcije. To pomeni, da ni več važno vprašanje, ali je planinstvo šport ali ni in ali naj bi bil šport ali pa je to oblika življenja. Smiselno je le subjektivno vprašanje t. j. »kar kdo v hribe nosi, to tam najde«, in je to povedal že O. E. Meyer: »Gorski svet je zrcalo, ki vsakomur kaže njegovo ubožstvo ali bogastvo. Kar prinašaš v hribe, ti hribi zvesto vračajo. Kar si v življenju izgubil, ti ne more vrtni najsvetlejši vrh.« Eksistencialne projekcije v gorah le odsevajo in kažejo imaginarnost življenja v gorah, herojstva v gorah, čiste afirmacije v gorah. Če kdo pravi: »Moje življenje je v gorah«, pomeni to, da vsakdanje življenje, ki ga mora živeti, da se preživlja, ni pravo življenje. Taka naziranja so nastala zaradi moderne parcialnosti dela, ki je delo diskreditiralo, človek je do njega izgubil pravi odnos, odgovornost, interes. Tako je mogoče, da je eksistencialno delovanje rodilo eksistencialne projekcije na druga polja, tako v alpinizmu, s katerim je povezan mit o tveganju, mit o pravi dejavnosti, možnost, da se človek zave svoje eksistence kot nekaj pozitivnega, celotnostnega. Brez tega mita bi postalo planinstvo in alpinizem ekstremnega stila brez smisla. Zato se glasi odgovor alpinistov: Alpinizem je šport, ima poteze športa, pa je več kot šport.

Eksistencialne projekcije pa niso samo ekstravertirane, ampak tudi intravertirane, kar pomeni, da gornik ne živi samo navzven, da se v gorah »uresničuje«, marveč živi v neki resničnosti, ki ima mitično funkcijo, narava, gora in gorniška osebnost se stapljajo v kozmično enoto, kot je dejal E. O. Meyer. S tem pa gornik ne postane outsider, kajti današnji človek bogato oblikuje mite. Celotno čtivo ima mitološko funkcijo, saj ne nadoમેશ્ચા samo pripovedovanja mitov v arhaični družbi, ampak omogoča modernemu človeku, da stopi iz časa, torej prav isto, kar so nekoč omogočali miti.

To »stopanje iz časa« pa ni beg iz časa, ampak le možnost cezure, premora, pavze, ki se je človek oklene. Ko stopi iz časa, se sprosti, se reši napetosti. To sprostitev prinaša tudi planinstvo, torej ne more imeti absolutnega smisla v sebi, pač pa omogoča, da človek živi prvobitno vsaj v simbolih, simbolično. To simbolično prvobitno življenje pa je pravzaprav esenca, bistvo planinstva. Gorniško živ-

ljenje je arhaično življenje, arhaičnost je gorniku tabu. Zato ga ne moremo primerjati taborjenju, ki je le parafenomen tehnične dobe, medtem ko je gorništvu njena kompenzacija. Zato je gorniška etika takale: Dobro je, kar je prvobitno, slabo je, kar je proti prvobitnosti. Žičnice, vzpenjače, helikopterji? Vse zanič? Ne, kajti planinstvo se spreminja s časom, s splošno tehnično atmosfero, iz »časa stopiš« lahko na tej ali oni višini. Toda žičnice na najvišje vrhove pomenijo desakralizacijo gora, gore postanejo konsumno sredstvo za vsakogar. Pravi gornik se bo držal ob strani, da bo ohranil svojo osebnost, kajti tehničarja gora pomeni opredmeteno strukturo tehničarjeve družbe. S tega sociološkega vidika je gorništvu delni umik osebnosti v rezervate človekovega bivanja, v domovino »notranjega človeka«, t. j. pravo domovino pravega človeka. — Če pri tej filozofiji, ki v bistvu ne prinaša bistveno novih spoznanj, ni nič drugega zanimivo, je vsaj to, da je planinstvo tam zunaj tolikšen kulturni pojav, da mora zanj najti ustrezen moderen odgovor tudi filozofija, to je, v misel zajet čas.

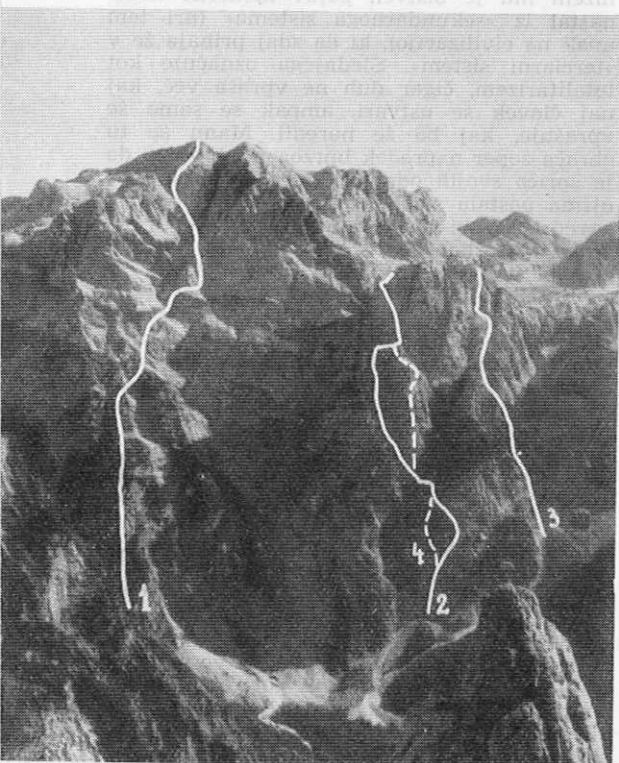
LEO MADUSCHKA je za nemško alpinistično miselnost veliko pomenil in ga zato tudi omenja filozof Greitbauer. Maduschkina misel, ki ji Greitbauer oporeka, se glasi: »Problematika gorništvaja je v tem, da v današnjem času (bila so to leta okoli 1930), ko se vse presoja s stališča smotrnosti, predstavlja iracionalno življenjsko obliko, je brez romatra, čeprav ne brez smisla, z bistvom romantike pa tudi nima nič skupnega. V vseh gorniških srcih živi hrepenenje in slast po potovanju, značilna za nemško dušo; če gornik išče svojo srečo v navpičnih stenah, v razoranih grebenih in na stolpih divjih razov, je to samo izraz hrepenenja in ljubezni do dogodiščin, do bojevitnega preizkusa, kakor pri Siegfriedu in Parcivalu«. — Maduschka je bil tiste čase precejšen ideološki idol tudi za ožji plezalski krog pri nas. Če natanko premislimo, je v tem nasilnem vrivanju literarnih in nacionalnih simbolov v gorniški svet vsaj nerodno, če ne brez smisla. Pričuje pa o tem, da človek nima miru, če kakršnemukoli svojemu početju ne najde tudi miselnega izvora in ga idejno legitimira. Zato je Maduschkino modrovanje o alpinizmu kot kulturnem pojavu vredno zabeležiti še danes. Za Maduschko osebnost je alpinizem pomenil življenjsko obliko, tudi za svoje pesmi je iskal tematiko v gorah ali jo vsaj »lociral« v gore. Njegove impresionistične in meditativne pesmi so odraz njegovega romantičnega hrepenenja po samotnem gorskem svetu, gore so mu bile ne samo oblika, postale so mu vsebina življenja. Gore so mu bile, kakor E. O. Meyerju, pojoči kamen, arhitektura.

DUHOVNA IN ETIČNA PROBLEMATIKA se, zanimivo, bolj kot kjerkoli drugod raziskuje v nemških alpinističnih krogih. Na

skupščini DAV v Bad Bollu l. 1962 je o tej problematiki spregovoril Ulrich Mann. Alpinizem mu je bistven pojav moderne dobe nastal iz »sekundarnega sistema« (pri tem misli na civilizacijo), ki da zdaj prihaja že v »terciarni sistem«. Slednjega označuje kot totalitarizem, čigar duh ne vpraša več, kaj naj človek še ustvari, ampak se samo še vprašuje, kaj bo še naredil. Mann se tu obrača zoper napredek buržoazne dobe, ki da je spriču svojih odnosov do etike in humanizma postala shizofrena, čeprav se tega ne zaveda. Če bi se zavedal, bi na svetu ne zrasla atomska goba. Alpinizem je v tej dobi doživel svoj razvoj, v bistvu enak: Začelo se je s spoznavanjem prirode, nadaljevalo z »zmago« nad njo, trenutno pa predstavlja zmago nad strahom pred smrtjo (tu navaja modnega filozofa Heideggerja), iskanje mejne situacije, grozi pa mu tudi neka — shicofrenija: kaj bo, če bodo tehnični pripomočki tako izpopolnjeni, da tveganja ne bo več? Torej »terciarni sistem« vdira tudi v alpinizem: Človek zmore vse ali vsaj hoče, da bi zmožel vse. Če človek ne bo imel nobenega spoštovanja več pred goro, mu gora ne bo mogla ničesar več dati. Mann pripominja, da sicer nima nič proti takim »uspehom« v stenah, da pa je škoda, če bi gora današnjemu človeku ne dala več tistega, kar mu je dajala doslej. — Tudi ta Mannov terciarni sistem z njegovo shicofrenijo je zanimivo razmišljanje, značilno za duhovni portret današnje Evrope. O mejni situaciji med življenjem in smrtjo se je močno razpisal tudi Dieter Kohse in se pri tem oprl na Maduschkine motive gorništvaja: voljo po moči in po uspehu, slast nad premagovanjem samega sebe, slast po tveganju, po doživetju smrtnih nevarnosti, ki najgloblje prodre v človekovo duševnost. Kohse je oživel razpravljanja o »samomorilnem početju« in ga ocenil po Hesseju takole: »Intenzivno lahko živiš samo na rovaš svojega jaza«. Misli, ki jih slovenska planinska literatura deloma pozna.

NEKAJ PRAVIL ZA PLANINCE je dobro večkrat ponoviti. Nekatera od teh so »zlata«. Evo jih: Pred odhodom na turo povej, kam greš, in se napovedane ture drži. Vpisuj se v vpisne knjige! Nauči se na pamet, kako je treba ravnati v stiski, v nesreči! Vedno jemlji s seboj zemljevid, kompas, uro, signalno piščalko, svinčnik, svetilko, vžigalice, prvi zavoji in rezervno obleko! Ne zapusti tovariša v nesreči. Če greš po pomoč, pusti pri njem listek z obvestilom, kaj si ukrenil, če ga med tvojo odsotnostjo najdejo drugi! Če vodiš skupino, si odgovoren za vse. Imenuj tedaj namestnika, najsposobnejšega od vseh v skupini! Če slutiš nevarnost, obrni! To je težje, kakor pa nečimrno riniti naprej! Ne tiraj lahkomišelnosti tovariša v nevarnost! Preizkusi opremo, preglej vso, preden greš! Bodi v stanovitnem treningu, da boš zdržal, če pride do hujše preizkušnje! Imej pri sebi vedno legitimacijo in zapiske, odkod si prišel in kam greš.

Iz kartoteke prvenstvenih vzponov

Severna stena Ozebnika (2084 m)

Plezala 17. avgusta 1953 Jože Škodič in Tone Valič. Dostop: iz Loga v Trenti po cesti v Zadnjico in z jase ob njej po ruševju do stene.

Opis: vstop ca. 150 m levo grape in po skrotfju 80 m navzgor. Dalje prečiš desno do velike luske v vzožju grape. Od luske navpično navzgor po zlizani plošči (V) in dalje po krušljivem terenu še 2 raztežaja naravnost navzgor do nerazčlenjene stopnje. Tu prečiš 40 m desno in preko žmule navzgor. Višje nazaj v grapo in preko bolvanov do velikega previsa. Desno preko strmih plati (IV+) do kamina vzporednega grapi. Po kaminu 4 raztežaje in višje po kotu (V) na rob grape. Po robu navzgor 2 raztežaja, nato levo v mokro grapo in po skrotastem terenu do zadnje strme stopnje. Preko in po drnastem terenu na rob.

Ocena: III do IV z mestom V. Višina stene 900 m.

Ocena: IV. Čas plezanja prvih plezalcev 20 ur, višina stene 1000 m.

Pojasnilo k sliki:

- 1 — severna stena Kanjavca, smer Deržaj-Debelakova
- 2 — leva smer
- 3 — desna smer, Ceklin-Valič-Primc
- 4 — centralna smer, Perko-Valič

Severna stena Vršaca

Leva smer

Plezali avgusta 1950 Franc Ceklin, Tone Valič, Milan Primc, Franc Hribar in Rudi Dujmovič.

Opis: vstop s snežišča na desni strani globoke grape, ki prereže spodnji 2/3 stene. Desno na pomol in po krušljivi steni desno navzgor na travnate police in preko njih navzgor na rob grape. Na levi strani po kaminu in krušljivi steni na najvišjo poličko. Po njej poševno levo navzdol proti grapi. Po počti navzgor in v kotanjo v grapi. Dalje po položni zglaženi grapi 50 m navzgor in levo preko strme stopnje na travnato polico. Po njej levo ca. 60 m na pomol in v levi žleb (možic). Preko skokov v žlebu in ob njem navzgor 200 m strme stene. Po ozki polici, ki se po nekaj metrih razširi desno v položnejši krušljiv teren in dalje desno na osrednji steber. Mimo macesna še 15 m desno v plitev žlebič. Po njem nekaj metrov in levo na položnejši teren do krušljivega rumenega previsa. Obideš ga levo in višje po drnasti steni na skalni nos na razu stebra. Dalje po izpostavljeni ozki polički (kozlova polica) 15 m levo pod previsnimi skladi v kamin in višje v kotanjo. Naravnost navzgor preko luske in položnem vrhnjem delu kamina na ramo osrednjega stebra. Nekaj metrov po položnem hrbtu stebra, nato desno v žleb, ki proti levi vodi preko vršnje stene. Po žlebu in skozi ozek kamin. Težja mesta obideš levo po steburu. Izstop po žlebu v škrbino v severovzhodnem robu severne stene, ca. 80 m levo vrha.

Iz poročila

UPRAVNEGA ODBORA PLANINSKE
ZVEZE SLOVENIJE ZA IZREDNO
SKUPŠČINO DNE 27. JANUARJA
1963

Upravni odbor Planinske zveze Slovenije predlaga današnji skupščini poročila vseh svojih komisij o njihovem delu v razdobju od zadnje skupščine v Novi Gorici t. j. od maja 1961 do danes, ko se vrši pred potekom doseadanje triletne poslovne dobe izredna skupščina.

Današnja skupščino je bilo nujno potrebno sklicati zaradi tega, ker je Planinska zveza Jugoslavije že februarja 1962 sprejela nov statut in mora zato PZS na začetku novega poslovnega leta svoj statut prilagoditi statutu PZJ. Nov statut moramo sprejeti predvsem radi tega, ker so se nadalje razvijali družbeni odnosi in ko se kaže vse večja potreba po širšem upravljanju tudi v naši organizaciji. V novem statutu so določila, ki bodo omogočila širše upravljanje in to predvsem določilo, da se upravni odbor PZS razširi z novimi člani iz naših planinskih društev, tako da bo upravni odbor PZS resnični organ, ki bo lahko sklepal o načelno važnih zadevah naše organizacije.

Razumljivo je, da vseh sklepov zadnje skupščine v skrajšanem roku ni bilo mogoče izvršiti, ker imajo mnogi sklepi dolgoročnejši značaj, ostanejo pa ti sklepi v veljavi tudi za nadalje, če jih ta skupščina ne bo spremenila.

Upravni odbor PZS

ORGANIZACIJA

Predvsem naj ugotovimo za čas od VI. redne skupščine PZS dalje razveseljivo dejstvo, da se naša organizacija še nadalje krepi in širi. Ustanavljanje novih planinskih društev, ponovni dvig števila članstva in povečan obisk naših gora so vsekakor trden dokaz, da smo na pravi poti in da se bo naša organizacija nedvomno še krepila in širila. Hkrati nam ta dejstva potrjujejo, da je planinstvo že postalo življenjska potreba našega delovnega človeka.

Skladno s sklepi poslednje redne skupščine PZS so se planinska društva trudila, da bi se organizacijsko utrdila in okrepila, kar jim je v večini primerov tudi uspelo, zlasti tistim, ki so našli pravo pot sodelovanja s svojim članstvom, s sorodnimi družbenimi organizacijami in z organi oblasti.

Tudi UO PZS je venomer in povsod poudarjal važnost in koristnost planinske dejavnosti za delovnega človeka, njen rekreativni značaj, ki prehaja v množičnost, posebej pa še dejstvo, da reševanje širših planinskih nalog, kakor so vzdrže-

vanje planinskih domov, nadelava in obnova poti, akcije GRS, alpinistične odprave v inozemske gore, tečaji, izleti, taborenja itd. niso več samo stvar planinske organizacije, temveč tudi komun, ki danes ustvarjajo vse materialne in družbene pogoje za reševanje problemov vseh družbenih organizacij, torej tudi planinskih društev. Ker pa je planinstvo po eni strani tudi del turizma, ki prinaša komunam določene dohodke, je planinska organizacija toliko bolj upravičena, da jo komuna podpre.

Ugotavljamo, da so naša prizadevanja v tej smeri čimdalje bolj uspešna. Komune vedno bolj upoštevajo planinska društva in se zanimajo za njihovo delo, kar se kaže tudi v tem, da skoraj vsem občinim zborom PD prisostvujejo krajevni funkcionarji oblasti in političnih organizacij.

Pri organizacijski okrepitvi in utrditvi so pomagali tudi že obstoječi in na novo formirani koordinacijski odbori planinskih društev, formirani na interesnih področjih. Koordinacijski odbori, ki jih je sedem, vključujejo vseh 98 planinskih društev na področju LR Slovenije. Uspeh te nove oblike dela je na dlani; delo društev je postalo živahnejše. Na sestankih koordinacijskih odborov si PD izmenjujejo izkušnje pri delu. S tem je odpadla tudi zaprtost nekaterih društev, ki so doslej delala po svoji ustaljeni navadi, niso pa se zanimala, kaj se dogaja zunaj njih. Dosedanje delo koordinacijskih odborov, ki so le posvetovalni organi planinskih društev na določenem območju, je na splošno pokazalo, da so uspešni za razvoj planinstva, saj ne rešujejo samo problemov svojih društev, temveč večkrat sprejemajo predloge, ki so koristni za vso planinsko skupnost.

V zvezi z decentralizacijo državne uprave in vedno večjo naslonitvijo na komune je postala nujno potrebna decentralizacija v družbenih organizacijah in tudi v planinski organizaciji. Ta decentralizacija je seveda usmerjena tako, da bo treba postopoma prenašati vse več nalog in dolžnosti na planinska društva, ki bodo morala odslej sama skrbeti za dejavnosti svojih odsekov. UO PZS naj bi v bodoče skrbel le še za naloge, ki so vsem planinskim društvom skupne in jih ni mogoče decentralizirati (Planinski Vestnik, sklad za visokogorske postojanke, investicijski sklad itd.), za koordinacijo dela društev in naj bi nastopal kot predstavnik planinske organizacije pred republičnimi forumi.

Glede na nastali položaj je Planinska zveza Jugoslavije spomladi 1962 na svoji skupščini na Vel. Papuku spremenila svoj statut in ga prilagodila razvoju in smernicam našega političnega življenja. Analogno temu je tudi PZS izdelala predlog novega statuta, ki ga je po eni strani vskladila z določbami statuta PZJ, na drugi strani pa ga prilagodila posebnim pogojem nadaljnjega razvoja planinskih organizacij v Sloveniji. Dobro se zavedamo, da tudi ta statut ni dokončen in da bo v zvezi z nadaljnjim razvojem komun v prihodnjih letih nedvomno doživel še mnogo sprememb, vendarle lahko trdimo, da bo že ta statut prinesel društvom večjo samostojnost in jim tudi omogočil večji razmah njihovega dela.

Novi statut PZS predvideva širše upravljanje celotne organizacije. Bodoči UO PZS bo štel do 25 članov, med katerimi bodo vsi predsedniki koordinacijskih odborov PD. Tekoče posle UO bo opravljalo predsedstvo, ki bo razen predsednika imelo le še 4 člane. S takim načinom dela bo dosežen tesnejši stik z društvii, tekoče zadeve pa se bodo mogle hitreje reševati.

Nova je določba predloga statuta PZS, po kateri se ob volitvah članov upravnega odbora praviroma menja 1/3 bivših članov UO PZS, nihče pa ne more biti zaporedoma izvoljen več kot za tri mandatne dobe. To določilo velja tudi za nadzorni odbor in disciplinsko sodišče. Menimo, da je ta določba umestna zaradi pomladitve vodstva planinskih organizacij, ki naj da planinskim društvom nove ideje in nov elan. Zato je dolžnost tudi planinskih društev, da vključujejo v svoja vodstva čim več mladih kadrov in jih vzgajajo za bodoče društvene funkcionarje.

Četudi šteje mladina v naši organizaciji 42 % vsega članstva, ji naša društva še vedno ne posvečajo pažnje in ji ne dajejo tiste pomoči, ki jo zasluži. Ni dovolj, če društvo vključi večje število

mladincev in pionirjev, ki plačajo članarino. Mladini mora društvo tudi nekaj nuditi. Predvsem jo je dolžno vzgajati v zavedne državljanke in dobre planince, kar pa bo doseženo le z dobrimi vzgledi, s predavanji, z izleti in podobnim. Mladinske akcije so dolžna društva po možnosti tudi materialno podpreti. Društva ne smejo pozabiti, da bodo uspevala le tedaj, če si bodo vzgojila dobre kadre. Nekatera društva žrtvujejo razmeroma visoka denarna sredstva za izlete svojih najmlajših, številna finančno šibkejša društva pa zmorejo zaradi visokih prevoznih stroškov organizirati le zelo malo izletov.

Opažamo, da se društva še vedno vse preveč ukvarjajo z gospodarskimi vprašanji in dajejo tem prednost pred organizacijskimi. Večina društev še vedno ni organizirala za reševanje posameznih večjih dejavnosti odgovarjajočih odsekov. Zaradi tega se na sejah UO PD razpravlja skoraj le o gospodarstvu, za druge dejavnosti pa navadno ni časa.

Na podlagi pooblastila VI. redne skupščine PZS, da sme v zvezi s 50-letnico gorske reševalne službe odlikovati najzaslužnejše gorske reševalce, je UO PZS na predlog Komisije za GRS pri PZS (12. redna seja UO PZS z dne 15. 3. 1962) podelil 4 gorskim reševalcem zlati in 41 gorskim reševalcem srebrni častni znak PZS.

Skupščina Planinske zveze Jugoslavije pa je na svoji redni skupščini na Vel. Papuku dne 11. februarja 1962 na predlog UO PZS odlikovala 310 naših članov z zlatim in 212 članov s srebrnim častnim znakom PZJ.

PZS je v letu 1961 vključevala 91, v letu 1962 pa 98 PD. Na novo so se ustanovila naslednja planinska društva:

v letu 1961: PD Železničar Maribor
v letu 1962: PD TAM Maribor, PD MTT Maribor, PD Automontaža Ljubljana, PD Žičnica Ljubljana, PD Gornja Radgona, PD Ormož in PD Obrtnik Ljubljana.

Prikaz stanja članstva v letu 1961 in 1962:

Leto	Odrasli	Mladinci	Pionirji	Skupaj
1960	30 172	11 463	10 026	51 661
1961	32 341	12 672	10 907	55 920
Razlika	+ 2 169	+ 1 209	+ 881	+ 4 259
1961	32 341	12 672	10 907	55 920
1962	33 282	13 539	10 591	57 412
Razlika	+ 941	+ 867	- 316	+ 1 492

Koordinacijski odbori vključujejo naslednja planinska društva svojega območja in sicer:

1. Koroški koordinacijski odbor:

PD Vuzenica, Radlje ob Dravi, Slovenjgradec, Mežica, Zerjav, Prevalje in Ravne na Koroškem (7 PD)

2. Mariborski koordinacijski odbor:

PD TAM Maribor, MTT Maribor, PTT Maribor, Maribor-matica, Železničar Maribor, Obrtnik Maribor, Poljčane, Oplotnica, Majšperk, Ruše, Slov. Bistrica, Ptuj, Murska Sobota, Gornja Radgona in Ormož (16 PD)

3. Celjski koordinacijski odbor:

PD Celje, Solčava, Ljubno ob Savinji, Luče ob Savinji, Gornji grad, Mozirje, Polzela, Zabukovca, Laško, Sentjur pri Celju, Zreče, Slov. Konjice, Šoštanj in Velenje (13 PD)

4. Ljubljanski koordinacijski odbor:

PD Ljubljana-matica, Žičnica Ljubljana, Železničar Ljubljana, APD Ljubljana, PTT Ljubljana, Litostroj Ljubljana, Automontaža Ljubljana, Obrtnik Ljubljana, Rašica Sentvid, Domžale, Kamnik, Mengeš, Medvode, Črnuče, Vrhnika, Cerknica, Novo mesto, Črnomelj, Kostanjevica na Krki in Kočevje (20 PD)

5. Gorenjski koordinacijski odbor:

PD Bled, Bohinjska Bistrica, Bohinj-Srednja vas, Dovjce-Mojstrana, Gorje, Gozd Martuljek, Javornik-Koroška Bela, Jesenice, Kranj, Skofja Loka, Kranjska gora, Radovljica, Ziri, Železniki, Jezerško, Križe in Tržič (17 PD)

6. Primorski koordinacijski odbor:

PD Ajdovščina, Bovec, Idrija, Kobarid, Koper, Sežana, Tolmin, Ilirska Bistrica, Nova Gorica, Cerklje, Podbrdo, Vipava in Postojna (13 PD)

7. Zasavski koordinacijski odbor:

PD Brežice, Dol pri Hrastniku, Hrastnik, Lisca Videm-Krško, Kum Trbovlje, Litija-Smartno, Rače, Rimske Toplice, Bohor-Senovno, Trbovlje in Zagorje ob Savi (11 PD).

PZS je bila tudi v tem času član Mednarodne unije planinskih združenj (UIAA), sodelovala je v Mednarodni komisiji za gorsko reševanje (IKAR) in v Mednarodni komisiji za vrvi. Naši zastopniki so se udeležili sledečih zasedanj in prireditev: skupščino UIAA na Dunaju in na Krfu, zasedanj IKAR v Thunu in na Vršiču, zasedanj komisije za vrvi na Dunaju in v Parizu, sestanka zdravnikov reševalcev v Münchenu, traumatološkega kongresa v Obergurglu, smučarskih tečajev v Engstlingenu (v letih 1961 in 1962), sestanka mladih planincev v Garmisch-Partenkirchenu in skupščine ter proslav ob 100-letnici ÖAV na Dunaju.

Po sklepu poslednje skupščine bi bilo treba stvoriti posebno komisijo upravnega odbora za stike s tujino, vendar ni prišlo do popolne realizacije tega sklepa. K delu sta bila sicer pritegnjena še dva tovariša, vendar je kmalu stopilo v ospredje vprašanje funkcije tega organa. Nekateri tovariši v vodstvu Planinske zveze Jugoslavije so po priporočilu političnih forumov osporavali republiškim zvezam pravico samostojnega članstva v UIAA. Zaradi različnih mnenj je prišlo na zadnji skupščini PZJ do različnih mnenj v tej stvari. Končna posledica je pač ta, da je samo PZJ član UIAA. S tem se delo te komisije zoži.

MLADINA

I. ORGANIZACIJSKI DEL

Mladinski odseki

Za obdobje med skupščinama je za delo v mladinskih odsekih značilna nadaljnja organizacijska krepitev in iskanje novih oblik dela. Hiter in dinamičen razvoj našega družbenega življenja se prav tako močno odraža v delu PD in v sklopu teh tudi pri planinski mladini. V skladu s smernicami skupščine v Novi Gorici, upravnega odbora PZS ter posvetov načelnikov mladinskih odsekov so posamezni mladinski odseki prilagajali svoje delo stvarnemu položaju, razmeram na posebnih področjih, željam posameznih skupin mladincev itd. Razveseljivo je dejstvo, da večina mladinskih odsekov ni obstala pri tem, ampak s svojim iskanjem in zgledom močno pomaga razvijati planinsko misel med mladino. Nekateri pozitivne ugotovitve o delu mladinskih odsekov:

— Mladinski odseki in odbori mladinskih odsekov so se v tem obdobju večinoma organizacijsko okrepili. Tu je uspeh smotnejše izbire kadra in boljših stikov med odseki.

— Mnogo mladinskih odsekov je prav zaradi sklepov zadnje skupščine in ob pomoči upravnih odborov planinskih društev na novo zaživele. To velja še posebej za planinsko manj razvita področja.

— Velik korak naprej je tudi izboljšanje stikov med odseki samimi ter povezava pri nekaterih konkretnih akcijah.

— Tudi izmenjava izkušenj z ostalimi sorodnimi organizacijami je v tem obdobju krenila naprej. Najboljši uspehi so bili doseženi pri sodelovanju z Zvezo tabornikov (varstvo prirode).

— Organizacijska okrepitve je krepko vplivala tudi na povečanje uspehov pri konkretnem delu v prirodi. Izleti so vedno boljše pripravljene, bolj pestri in dobivajo novo vsebino.

— Na podlagi teh uspehov in drugih pogojev so danes nekateri mladinski odseki sposobni pripraviti samostojne akcije s sto ali več udeleženci, nadalje sestaviti samostojne delovne brigade in podobno.

— Lahko tudi trdimo, da so se mladinski odseki v tem obdobju dokončno afirmirali ne samo pred planinsko, temveč tudi širšo javnostjo.

Problemi, ki še tarejo mladinske odseke:

— Nekateri UO zaradi nujnih gospodarskih vprašanj večkrat ne najdejo dovolj časa, da bi na svojih sejah dovolj obravnavali mladinsko problematiko. Finančne težave PD se po navadi krepko poznajo tudi na proračunu MO.

— Še vedno je premalo mladinskih vodnikov, čeprav so bili na tem področju v zadnjih letih doseženi ponekod lepi uspehi.

— Včasih preveliko število članov v MO ob pomanjkanju najosnovnejših pogojev za delo (pomanjkanje prostorov, opreme) postavlja mladinski odbor pred probleme, katerim po navadi ni sam kos. Da pa bi svoje delo prenesli na posamezne skupine, pa po navadi zaradi drugih objektivnih ali subjektivnih vzrokov ne uspeje.

— MO posvečajo premalo skrbi različni starostni strukturi. Tako ima večina MO aktivno zajete ali samo pionirje ali pa samo mladince. Rešitev bi bila v delu skupin, katerih organizacijskih prednosti še vedno ne znamo v celoti izkoristiti.

Vzgoja kadrov

Glede vzgoje vodnikov ter kadrovske politike na sploh so KO MO PD z delno pomočjo Mladinske komisije v tem obdobju dokončno prevzeli skrb za kadre na svojem območju. Samostojne tečaje za mladinske vodnike so priredili ljubljanski, koroški in mariborski koordinacijski odbori, gorenjski, celjski ter zasavski koordinacijski odbori pa jih organizacijsko pripravljajo za začetek 1963. leta. Mladinska komisija je sklenila, da iz proračuna krije delno stroške za vsakega udeleženca. Znesek se je gibal od din 900 do din 1000 za udeleženca. S tem so se stroški na udeleženca bistveno zmanjšali, kvaliteta pa je le delno ali celo ni padla. Pregled tečajev po letih:

V letu 1961 2 tečaja za mladinske vodnike — Koroški KO, Mariborski KO.

V letu 1962 3 tečaji za mladinske vodnike — Ljubljanski KO, Mariborski KO, Koroški KO.

5 tečajev za Gorsko stražo — 2 krat Mariborski KO, Ljubljanski KO, Celjski KO, Gorenjski KO.

V letu 1963 ima v načrtu vsak KO po en tečaj za mladinske vodnike in po enega za GS, torej skupaj 12 tečajev.

MK bo skušala v tem letu pripraviti nadaljevalni seminar za inštruktorje na tečajih KO (del stroškov naj bi bil pokrit iz dotacij JLA).

Naši mladinci so se v letu 1961 udeležili treh tečajev v bratskih republikah, leta 1962 pa enega. Povprečna udeležba na vodniških tečajih je znašala 25, na tečajih za GS 27, na tečajih v organizaciji bratskih republik pa 6 tečajnikov.

Poleg tega je MK s sredstvi za izvenarmijsko vzgojo v začetku leta 1962 pripravila zvezni tečaj za vodilce zimskih pohodov. Udeležba 2 tečajnikov iz vseh republik, razen Črne gore.

II. CENTRALNE AKCIJE

Tekmovanje »Gore in mladina« je ena naših največjih akcij, a je zaradi načina točkovanja že od začetka v stalni krizi. V novem času je koroški koordinacijski odbor kritično ocenil dosedanj način tekmovanja in dal boljše predloge. Predvsem naj bi dajali pri ocenjevanju prednost akcijam na terenu. Svojo pravo vrednost bi pridobili izleti, smuki, tabori, manj pa bi vrednotili propagando, ki je samo del akcije na terenu. Tudi Mladinska komisija je sprejela na zadnjem posvetu nalogo, da naj pripravi nov način tekmovanja. Sama Mladinska komisija ni mogla zaradi obširnosti problema te naloge zadovoljivo rešiti, po drugi strani pa more dati Mladinska komisija samo načelne smernice.

Nekaj načelnih variant:

a) večji poudarek terenskem delu z upoštevanjem % članstva,

b) v tej varianti naj bi poleg načel iz prve variante upoštevali še proračun posameznega mladinskega odseka,

c) po tej varianti bi osnovno tekmovanje izvedli po področnih koordinacijskih odborih. Tudi prvega mesta ne bi razglašali, ampak bi primerno nagradili 5 ali 6 najboljših MO.

Milovanovičev memorial je v zadnjih dveh letih pri povprečni udeležbi 210 mladih planincev le delno uspel. Razmeroma visoke cene bivanja in prevozov so akcijo zelo podražili, razen tega so bili udeleženci ponavadi preutrujeni, da bi se utegnili v kratkem času, ki jim je bil na razpolago, spoznavati in izmenjavati izkušnje. Ugotovljeno je, da so prav enkratni stroški kot naprimer prevoz, postavljanje in spravlanje tabora itd. zaradi majhnega števila tabornih dni preveč podražili prireditelje.

Za bodoče je zaradi tega Mladinska komisija na predlog posameznih mladinskih odsekov sklenila predlagati, da bi tabor, ki bi bil prirejen v ta namen, trajal dalj časa, ca. 7 dni. Kraj tabora bi moral zagotoviti bogato planinsko vsebino (izleti, ture, taborni ognji, tekmovanje). Točen čas takega tabora bi morali določiti v naprej vsaj pol leta. Stalni okvirni čas naj bi bil konec avgusta. Ob približno enakih stroških bi tako omogočili mladincem bivanje sedem dni, kar bi bilo dovolj, da bi spoznali zaključeno planinsko področje.

Orientacijsko tekmovanje naj bi imelo v bodoče več poudarka na sami orientaciji, vršilo pa naj bi se na težjem terenu.

Delo v zimskem času in turni smuki

Ugotovljeno je, da je delo z mladino v zimski sezoni omrtvelo. Čeprav so bila centralna smučarska tekmovanja, ki sta jih prirejali skupaj alpinistična in mladinska komisija, namenjena predvsem razširitvi in poglobitvi zimske dejavnosti, tega namena niso povsod dosegla. V letu pionirskih iger in v skladu z akcijo »Otroci na sneg« je MK priredila centralni pionirski turni smuk, katerega se je, čeprav v zelo neugodnem času in vremenu, udeležilo kar 160 pionirjev. Tudi nekateri koordinacijski odbori imajo v stalnem programu eden ali dva turna smuka na leto (Koroška, Maribor, Gorenjska), vendar ugotovljamo, da bi lahko storili precej več. Tudi objektivne prilike so v tem času zelo ugodne. Takrat vlada mrtva sezona na igriščih in drugje. Z malenkostno propagando bi dosegli pri tem lepe uspehe. Posamezni koordinacijski odbori bi lahko z majhnimi organizacijskimi posegi priredili več turnih smukov. Tudi stroške bi udeleženci v glavnem sami in radi nosili. Ob skromnih organizacijskih uslugah bi planinska organizacija tako na terenu kakor v občini precej pridobila na ugledu.

Za centralni smuk bi Mladinska komisija ločila dve varianti — mladinsko ter pionirsko. Oba smuka naj bi se vršila na Gorenjskem.

Leto pionirskih iger

Leto 1962 je Zveza društev prijateljev mladine Jugoslavije v sodelovanju z drugimi druženimi in političnimi organizacijami namenila telesni vzgoji pionirjev. Ker naša organizacija vključuje tudi ca. 10.600 pionirjev, je Upravni odbor PZS pooblastil Mladinsko komisijo, da pripravi okvirni program za delo s pionirji — planinci. Razen tega da je dala Mladinska komisija okvirna napotila posameznim mladinskim odsekom in koordinacijskim odborom, je posvetila dve svoji največji akciji proslavi tega leta. V akcijo »Otroci na sneg« smo se vključili s pionirskim turnim smukom aprila meseca na Mozirskih planinah. Tudi Milovanovičevega memoriala in tabora so se udeležili v glavnem le pionirji. Še širši krog je zajelo delo s pionirji v mladinskih odsekih. Posamezni mladinski odseki in koordinacijski odbor so izvedli sankaške tekme, posebno pionirsko transverzalo itd. Uspehi, s katerimi so se izkazali slovenski planinci-pionirji, so se pokazali tudi v zveznem planinskem merilu (poročilo za skupščino PZJ na Papuku). Da bi delo s pionirji ter mladino na sploh v zimskem času bolj oživel, je priporočil sekretariat IO PSJ, naj postane akcija »Otroci na sneg« tradicionalna.

Ostale centralne akcije, ki se jih je udeležila slovenska mladina, so:

Proslava v Titovem Užicu in udeležba v taboru »Užička republika«

Te akcije se je iz Slovenije udeležilo 50 mladincev iz vseh mladinskih odsekov. Deloma zaradi objektivnih težav tabor ni v celoti uspel. Del krivde je tudi na organizatorju — PZJ, ki ni poskrbel za pravičen program, kakor so to storile vse druge organizacije, ki so bile zastopane na tej veliki manifestaciji. Dvanajstim slovenskim mladincem je uspelo, da so se udeležili pohoda po sledih Titovega umika v času I. ofenzive.

Proslave 40 letnice Skale v Vratih se je udeležilo 200 mladih planincev, ki so iz štirih planinsko najbolj zanimivih krajev Slovenije po večdnevni pohodih prišli na mesto proslave.

V počastitev leta pionirskih iger je PZJ oz. mladinska komisija pri njem pripravila jugoslovanski pionirski tabor na Kozari. Slovenski pionirji so bili zastopani s 75 udeleženci.

Gorska straža

V skladu z navodili skupščine PZS in sklepom posveta načelnikov na Zasavski gori je Mladinska komisija v sodelovanju z Zvezo tabornikov Slovenije pričela z organizacijskimi pripravami za Gorsko stražo. V ta namen je bila pri Mladinski komisiji ustanovljena podkomisija za Gorsko stražo, ki je svojo vlogo zelo uspešno opravila. Do tega časa je v kratkem uspelo v najtesnejšem sodelovanju pripraviti in uvesti več predavanj ter 5 seminarjev (sobota in nedelja). Skupaj nosi tako 166 planincev znak Gorske straže.

Dopisništvo

V razdobju med obema skupščinama se je Mladinska komisija na podlagi sklepa skupščine v Novi Gorici zelo trudila, da bi razvila dopisništvo med mladino. Izkazalo pa se je, da Planinski Vestnik zaradi svoje kvalitete ne more biti tudi tribuna mlajših še neizdelanih piscev, ker bi s tem padla raven osrednjega planinskega glasila. Vsi poskusi kompromisa so se tudi pokazali kot nevezdržni. Za nadaljnje delo ima Mladinska komisija v vidu ciklostirano glasilo, ki bi prinašalo razen najboljših literarnih prispevkov mladih tudi članke, s katerimi bi se reševalo pereče vprašanje priročnikov za mlade planince.

Razveseljivo je, da posamezni MO (Ruše, Celje, Obrtnik), čeprav z velikimi naporji, že dalj časa izdajajo samostojna glasila. Verjetno bi najboljši članki oziroma prispevki iz takih glasil lažje našli prostor v Planinskem Vestniku, kakor če bi uredništvo kampanjsko zasipalo vsako leto z velikim številom nekvalitetnih mladinskih prispevkov.

Predavanja in ostale oblike dela

Predavanja so v času zimskega mrtvila še vedno ena od najprimernejših oblik dela. Posameznim mladinskim odsekom je uspelo, da so sami priredili zelo kvalitetna predavanja. Ta oblika dela ne samo zaposli del mladincev, ampak tudi zelo pozivi delo v mladinskem odseku. Mladinska komisija ponovno ugotavlja, da predavanja, ki jih nudi propagandna komisija pri PZS, niso dovolj izkoriščena. Možnosti, da dobijo šibkejša društva predavanja brezplačno, je izrabilo minimalno število prizadetih.

Za požitvitev in popestritev dela v mladinskih odsekih ter za zblíževanje med mladinci posameznih področij, pripravljata Mladinska komisija ciklostirana besedila planinskih pesmi, ki bodo po zelo zmerni ceni in v primerni obliki dostopna verjetno že to leto.

ALPINIZEM

Komisija za alpinizem se je v razdobju med obema skupščinama sestala 24-krat. Imeli smo tri posvete načelnikov in en skupni sestanek z UO PZS. Na svojih sejah smo razpravljali v glavnem tekoče zadeve ter skušali izvesti sklepe 6. skupščine ter sklepe posvetov načelnikov, ki so bili v dobršni meri tudi realizirani.

Sklep poslednje skupščine, da se organizira že v letu 1963 druga odprava v Himalajo, je povzročil

v vrstah alpinistov mnogo razpravljanja in povečal tudi aktivnost posameznih odsekov. UO PZS je reorganiziral stari Himalajski odbor, za novega predsednika pa je bil izvoljen Milan Kristan. Skupaj s Himalajskim odborom je tudi komisija mnogo razpravljala o odpravi, vse dokler nismo uvideli, da se ta sklep skupščine ne bo dal uresničiti iz čisto objektivnih vzrokov; po zadnjih debatah žal ne moremo računati s finančno pomočjo niti v letu 1964. Tako so se naše želje in naši cilji usmerili drugam; najresnejše smo se lotili priprav za številčno močnejšo odpravo v Kavkaz, za katero imamo že obljubljena sredstva. Pobudo za to odpravo so dali razben UO PZS in Himalajskega odbora tudi že nekateri alpinistični odseki sami. Računamo, da bo ta odprava v letu 1963 realizirana in raven našega alpinizma tako odpravo že tudi upravičeno zahteva.

Pomemben sklep je bil tudi izdaja plezalnega vodiča. Pri tem delu je zaposlenih več ljudi in približno v treh mesecih lahko pričakujemo v ciklostirani izvedbi prvi del tega vodiča, ki bo zajel dolino Tamar in sta ga pripravila Ljubo Juvan ter Franci Savenc. Odločili smo se namreč, da bomo ves plezalni vodič izdajali najprej v ciklostiranih zvezkih s priloženimi fotografijami in to po dolinah (Tamar, Vrata, Krma, Trenta, Logarska dolina, dolina Kamniške Bistrice itd.). Ko bodo tako vsi vrhovi s smermi že opisani, bomo zbrali vse pripombe alpinističnih odsekov in društve, nakar lahko računamo z res kvalitetno izdajo celotnega plezalnega vodiča. O finančnih sredstvih za izdajo vodiča sicer še nismo razpravljali, vendar smo prepričani, da bo UO PZS ta sredstva zagotovil, čim bo delo pripravljeno.

Redno vsako leto imamo po en zimski in en letni začetniški tečaj, PZJ pa nam poveri tudi organizacijo enega zveznega alpinističnega tečaja, ki ga navadno financira JLA. Tečaji so zelo dragi, glavni del stroškov odpade na potovanja in inštruktorje. Pri zadnjem letnem tečaju pa se je pokazalo, da prav ti stroški za inštruktorje niso odveč, saj oni bistveno doprinejajo h kvaliteti tečaja. Tabori, ki jih regresiramo, so zelo priljubljena oblika udeleževanja, vendar je prav v letu 1962 bil zelo slab obisk predvsem zaradi slabega vremena in zaradi glavne sezone, ki so jo mnogi izkoristili v tujini. Nekateri odseki so mnenja, da bi prihodnji tabor delili tako, da bi bili en teden v Vratih in en teden na Okrešlju ali pa eno leto na enem in drugo leto na drugem mestu.

Alpinistične smučarske ocenjevalne vožnje, o katerih smo poročali že na zadnji skupščini, so bile najbolj množična planinska prireditve pozimi, saj se jih je redno udeležilo okrog 300 planincev. Ker pa je naš namen, da bi čimveč ljudi spoznalo lepote naših gora tudi pozimi, smo opustili tekmovalni značaj prireditve in smo se odločili dati ji visokogorski smučarski značaj. Tako smo lani organizirali prvi smučarski pohod, ki je potekal od Sedmerih jezer preko Hribaric v Krmo. Udeležilo pa se ga je več kakor 40 planincev. Podkomisija za gorsko oziroma turno smučanje ima že vrsto predlogov, tako v zvezi z zimskimi markacijami, pripravami izletov, tečajem za smučarske vodnike, za zboljšanje in razširitev turnega smučanja itn. Ta oblika udeleževanja pozimi je izredno priljubljena med alpinisti in planinci, vendar bi za organizacijo dveh ali celo več smučarskih pohodov v eni sezoni bila potrebna še dodatna finančna sredstva, ki bi jih prispevali v obliki popusta pri vožnji ali bi plačali vse vodnike in podobno.

Gorske vodnike smo med obema skupščinama organizirali, tako da danes razpolagamo z 58 od PZS uradno potrjenimi vodniki, ki so opravili tudi teoretski in praktični izpit ter imajo posebne izkaznice. Osnutek znaka za gorske vodnike ni ustrežal in se zato za izdelavo znakov še vedno nismo odločili. Gorski vodniki so razdeljeni v tri kategorije in sicer vodnike za nadelana pota, vodnike za plezalne vzpone in vodnike za gorsko smučanje. K seznamu gorskih vodnikov, ki je bil objavljen v 7. št. PV, moramo pripomniti, da je število teh vodnikov dokaj visoko, da pa res aktivnih vodnikov, ki bi bili v sezoni ali na vsak poziv pripravljeni voditi, nimamo mnogo, saj se pri nas ne da organizirati profesionalna vodniška služba po vzoru nekaterih drugih alpskih dežel. V zvezi z vodništvom bi morali še konkretneje raz-

pravljati o izpitnem programu, o kriterijih za sprejem novih kandidatov, o tarifah itd.

Za opremo je komisija skrbela v veliki meri. Za kline, ki so najbolj problematični, se moramo zahvaliti predvsem PD TAM odnosno nekaterim posameznikom tega društva, ker so si mnogo prizadevali, da so nam izdelali dokaj poceni in odlične kline. Prav tako smo si prizadevali, da bi ustregli nekaterim AO-jem z vrečami za bivak in gležnjaki. Zal sodelovanje s tovarno »Otočanka« iz Zadra ni izpolnilo pričakovanja in so skoraj vsi AO slabo preskrbljeni z vrvmi. Komisija ne more preskrbeti uvoženih vrvi, pa čeprav nekateri ne vprašajo za ceno.

V tujih gorah so bili naši alpinisti izredno aktivni. Že po nepopolnih podatkih je bilo v letu 1961 iz Slovenije 67, v letu 1962 pa 44 alpinistov v inozemstvu. Lahko bi rekli, da doslej takega kvalitativnega uspeha kakor v letu 1961 in posebej še v letu 1962 v evropskih gorah sploh še nismo dosegli. Samo lani je bilo v italijanskih, francoskih in švicarskih Alpah, v Dolomitih, Wilder Kaiserju, Visokih Turah in v Rila pogorju izvršenih približno 200 vzponov. Prav gotovo je bil dosežen izreden uspeh našega alpinizma s tem, da so naše naveze preplezale najtežje smeri kakor so severna stena Matterhorn, Direttissima v Veliki Cini, smer Cassin — Vitali — Ratti v Picolissimi, Peuterejev greben na Mt. Blancu, greben Inominata na Mt. Blancu, severna stena Grandes Charnoz, severno zapadna stena Aiguille Verte in še druge zelo upoštewane in cenjene smeri. Seveda pri tem, ko omenjamo tako pomembne smeri, ki so bile preplezane od naših navez, ne moremo mimo imen in zaslug posameznikov kot so Tone Sazonov, Brane Pretnar, Peter Sčetinin, Barbka Lipovšek, Ciril Debeljak, Ante Mahkota, Nadja Fajdiga, Tone Škarja, Metod Humar, Milan Valant, Tomaž Azman in še drugi, saj vseh ni moč naštet, pa čeprav bi to zaslužili. Ugotoviti pa moramo, da je tuje gore kljub uspehom obiskalo prav v letu 1962 majhno število alpinistov, kar je verjetno delno tudi posledica ukinitve finančne pomoči s strani Komisije za alpinizem v zvezi s splošnim znižanjem proračuna. Menimo, da moramo v bodoče najti posebna dodatna sredstva, ki jih bomo lahko uporabili v ta namen in tako omogočili čim večjemu številu alpinistov obisk tujih gora. Kje dobiti sredstva, nam sicer ni znano, vendar lahko trdimo, da bi ob zadostni finančni pomoči lahko dokazali, da alpinizem le ni dejavnost samo za »izbrance« in za omejeno število ljudi.

Na vabilo PSJ je prišla k nam v letu 1962 šest članska delegacija bolgarskih alpinistov. V Sloveniji so pod našim vodstvom obiskali dolino Vrat in Tamar. Pri svojih vzponih so pokazali, da ima Bolgarija izredno dobre alpiniste in tovariše, od katerih smo se pristržno poslovili v upanju, da bomo večkrat izmenjali izkušnje.

Komisija za alpinizem zastopa 24 alpinističnih odsekov s približno 400 člani in pripravniki. V zadnjem letu je bilo sprejetih v odseke mnogo mladincev, ki so prišli iz vrst mladinskih odsekov. Ustanovili so se trije novi odseki in sicer AO Soštanj, AO Mežica in pred kratkim AO Ruše pri Mariboru. Sodelovanje z mladinsko komisijo še vedno ni popolnoma zadovoljivo, čeprav imamo mnoge stične točke in interese. Menimo, da bi morali najti oblike sodelovanja tudi s komisijo za GRS, posebno še v primerih, ko organiziramo letne in zimске tečaje, na katerih imamo v programu vedno tudi elemente reševanja. Za te tečaje bi morala biti zadolžena tudi Komisija za GRS in bi morala poslati nanje svoje instruktore. Ko govorimo o sodelovanju, naj omenimo, da povežava z alpinističnimi odseki še vedno ni zadovoljiva. Zato resno pripravimo, da se odseki na posameznih področjih (Koroška, Stajerska, Gorenjska itd.) občasno sestanejo, temu sestanku pa naj bi prisostvovalo nekaj članov Komisije za alpinizem, da bi se tako boljše seznanili z njihovimi problematiko. Zadostoval bi že en tak sestanek letno. Prav tako si obetamo dobro sodelovanje z novo komisijo za odprave, katero predvideva predlog statuta, in menimo, da naj sodelujeta v tej komisiji vsaj dva člana naše komisije, občasno pa bi se po potrebi morali sestati obe komisiji skupaj. Naj še omenimo, da ima Komisija za alpinizem večkrat težave s čisto administrativnimi deli. Tako imamo

dokaj pomanjkljivo evidenco o članstvu in pripravnikih, pa tudi korespondenca ni vedno zadovoljiva. Zato bi nam pri delu bilo mnogo olajšano, če bi vsaj nekatera takšna dela izvrševala oseba, ki bi bila za to posebej plačana.

Zavarovanje je v našem proračunu visoka postavka (din 200 000 do 250 000 letno). V bistvu je zavarovanje skrb vsakega posameznika, vendar je kolektivno zavarovanje mnogo cenejše. Ker je med alpinisti in posebno še med pripravniki mnogo članov, ki bi težko plačali ta prispevek, predlagamo, da sprejme skupščina sklep, da sicer zavarujemo kolektivno, da pa so posamezna PD dolžna vrniti PZS vse stroške.

Razveseljivo je dejstvo, da živijo mnoge naše naveze v gorah v najskromnejših pogojih, da spijo na prostem, da potujejo v Dolomite kar s kolesi in imajo v šotorih namesto blazin le smrečje, vendar pa ni razveseljivo, da morajo tudi pred najzahtevnejšimi vzponi štediti pri izdatku za hrano ali ugodnejše prenočitve, da si od ust pritrčajo prihranke za diapozitive, da pešočijo pod žičnicami itd. Razumeti moramo, da je alpinizem stvar mladih ljudi, ki večinoma nimajo še svojega poklica, svojih dohodkov in če jim takrat ne pomagamo, pozneje podpore ne bodo potrebovali.

GORSKA REŠEVALNA SLUŽBA

I. Organizacija in članstvo

Lani je minilo 50 let, odkar je bila ustanovljena gorska reševalna služba. Od njene ustanovitve do danes se je razvila v močno organizacijo, ki jo odlikuje visoka moralna zavest. Podrobnejši podatki o njenem 50-letnem delovanju so bili objavljeni v Planinskem Vestniku št. 9. Lani je GRS dobila ob svoji 50-letnici za svoje nesebično in požrtvovalno delo zaslužen priznanje predsednika republike Jugoslavije, namreč visoko državno odlikovanje Red republike s srebrnim vencem. Prav tako je bilo lepo število njenih članov odlikovanih s častnimi znaki Planinske zveze Slovenije in Planinske zveze Jugoslavije.

Postaje GRS so razporedene po vsej Sloveniji. Po številu jih je trenutno 16 (Bled, Bovec, Bohinj, Celje, Hrastnik, Jesenice, Kamnik, Kranj, Kranjska gora, Ljubljana, Maribor, Mojstrana, Prevalje, Rateče, Tržič, Tolmin). Razen navedenih postaj imajo nekatere postaje GRS tudi svoje postojanke — reševalne skupine na izhodiščnih mestih. Teh je šest (Trenta, Log pod Mangrtom, Solčava, Kamniška Bistrica, Stahovica, Jezerško). V zadnjih letih se je tudi število reševalcev precej pomnožilo in pomladilo.

V Sloveniji je registriranih 246 reševalcev in okrog 50 pripravnikov. Prizadevati si moramo, da bi se okrepile tako številčno kot tehnično zlasti postojanke, ki so v neposredni bližini gora, saj je v primeru nesreč potrebna čim hitrejša pomoč. Ravno tako GRS vzdržuje skupino lavinskih psov na Jesenicah, Celju in Radovljici. Lavinski psi so se zlasti izkazali v letu 1962 na Bjelašnici ob veliki katastrofi in na Zelenici, kjer je plaz zasul 14 granicarjev.

Komisija za GRS je imela od zadnje skupščine do danes 11 sej. Obravnavala je splošne, finančne, materialne, vzgojne in vsklajevalne probleme. Na eni zadnjih sej je razpravljala tudi o predlogu statuta PZS, ki je bil popravljen in formuliran v skladu s pripombami Komisije o značaju, pomenu in delovanju GRS. Komisija je razpravljala tudi o vprašanju, ki za uspešno izvajanje reševalnih akcij niti ni tako postransko. Gre za vprašanje neplačanih dopustov, ki jih reševalci čedalje težje dobivajo. Nekatera podjetja, ki so organizirana po ekonomskih enotah, se upirajo, da bi njihovi delavci zamujali delo. Komisija za to vprašanje ni našla dokončne rešitve in ga bo treba še temeljito preresetati. Administrativno delo Komisije opravlja administracija UO PZS in deloma honorarni tajnik Komisije. Treba bo vložiti še precej dela zlasti v ureditev arhiva, da bo vsa administracija dobila neko urejeno obliko.

II. Reševalne akcije

Od zadnje skupščine do danes so reševalci izvedli v letu 1961 61 reševalnih in 10 poizvedovalnih akcij,

v letu 1962 pa 50 reševalnih in 16 poizvedovalnih akcij. Smrtnih primerov je bilo leta 1961 8, v letu 1962 pa 10. Mnóžijo se nesreče na smuških terenih ob žičnicah. Čeprav se je število obiskovalcev v naših gorah občutno povečalo, se je število smrtnih nesreč v primerjavi s prejšnjimi leti zmanjšalo, za kar se je treba zahvaliti vsaj deloma tudi boljši preventivni službi. Največ smrtnih nesreč je še vedno zaradi zdrsena na strmih snežiščih, pri nabiranju planinskega cvetja, pa tudi zaradi neprivrednosti in neizkušenosti alpinistov ter nezadostne opreme.

III. Solanje gorskih reševalcev

Ena izmed nalog Komisije za GRS je, da stalno usposablja nove reševalce in obenem potrjuje znanje starih reševalcev na raznih tečajih, vajah in seminarjih. Tako je Komisija organizirala v letu 1961 in 1962 več tečajev in seminarjev. V juniju 1961 enodneveni tečaj na Turncu pod Grmado, ki ga je vodil Aleš Kunaver. Na tečaju se je demonstriralo predvsem delo z vitlom. Februarja 1962 se je vršil zvezni zimski reševalni tečaj, ki ga je financiral Državni sekretariat za narodno obrambo na Planini na Kraju. Udeležilo se ga je 27 reševalcev in pripravnikov iz vse Jugoslavije (iz Slovenije 14, Makedonije 5, Srbije 1, Bosne 3, Hrvatske 4). Nadalje je Komisija organizirala v septembru 1962 mednarodni tečaj GRS. Ta tečaj organizira vsako leto ena izmed članic IKAR. Na tem tečaju se demonstrirajo najnovejše pridobitve reševalne tehnike. Za leto 1962 je bila organizacija poverjena naši GRS, ki je ravno to leto proslavljala 50-letnico. Udeležilo se ga je poleg naše GRS še 6 držav (Avstrija, Francija, Italija, Nemčija, Poljska, Švica).

IV. Gorsko reševalne prireditve

Osrédnja prireditve v letu 1962 je bila vsekakor proslava 50-letnice obstoja GRS v Vratih, in pa mednarodni tečaj in zasedanje mednarodne komisije za GRS na Vršču. Na čast 50-letnice GRS je bila slovesno odprta postojanka GRS na Okrešlju. Na proslavi v Vratih so bili odlikovani s častnimi znaki Planinske zveze Slovenije in Planinske zveze Jugoslavije zaslužni reševalci. Posamezne postaje GRS so dobile tudi darila in priznanja svojih občinskih in okrajnih odborov. V okviru 50-letnice je bil izdan tudi prevod francoske brošure o GRS in pa knjiga Cirila Pračka »Med gorskimi reševalci«. Tehnični učbenik in priročnik pa je v pripravi in bo verjetno izšel za 70-letnico planinske organizacije letos.

Zasedanje mednarodne komisije GRS IKAR je bilo odlično organizirano in je potekalo v najlepšem delovnem in mednarodno solidarnostnem vzdušju. Glede tega smo prejeli navdušene zahvale in pohvale vseh GRS služb. Na zasedanju so udeleženci obravnavali in praktično prikazovali novosti in izboljšave v reševalni tehniki. Zasedanja se je udeležilo večje število naših reševalcev, zlasti mlajših. Pokazalo se je, da so take prireditve zelo koristne, saj na njih pride do izmenjave izkušenj in mnenj in se končno izkristalizirajo izkušnje, ki so boljše in sodobnejše za reševanje iz sten, izpod plazov in podobno.

V. Mednarodni stiki

Ti stiki so vsekakor važni za našo GRS. Na ta način lahko zasledujemo razvoj tehnike reševanja v tujini, kar nam vsekakor lahko samo koristi. Važno je, da smo vedno na tekočem.

Naša Komisija je članica Mednarodne komisije za GRS-*IKAR*. Z nekaterimi članicami je naša komisija obnovila tudi pogodbe o brezplačnem reševanju naših planincev in alpinistov, ki bi se ponesrečili v tisti državi, kakor to delamo pri nas. Zasedanj IKAR se udeležujejo redno predstavniki naše komisije: dr. Miha Potočnik, dr. Andrej Ročič in Andrej More.

Maja so se naši zdravniki — reševalci udeležili traumatološkega kongresa v Obergurglu na Tirolskem. Tudi s poljskimi reševalci je naša komisija vzpostavila prve tovariške in delovne stike.

VI. Oprema

Našo opremo smo v zadnjih letih precej izpopolnili. Če pa bomo hoteli korakati vstric z razvojem

reševalne tehnike v tujini, bomo morali sedanjo opremo nenehno izpolnjevati in obnavljati. Tako namerava Komisija nabaviti v letu 1963 iz inozemstva prototipe najnovejših Marinerjevih nosil, švicarske sonde, vrvi (jeklene in perlonske), kemične grelce, japonske radijske sprejemne in oddajne aparate ter druge rekvizite, ki jih naši reševalci močno pogrešajo. Seveda je pri tem odločilno vprašanje deviz. Kolikor bo komisija mogla zagotoviti zadostna devizna sredstva, lahko računamo na uvoz potrebne opreme iz inozemstva. Mnogo je pri izpopolnitvi dosedanje opreme pomagala Državni sekretariat za notranje zadeve, njegova civilna zaščita in komanda LM. Oprema je bila nato porazdeljena po postajah LM na Gorenjskem in v Savinjski dolini. Pri reševalnih akcijah je reševalcem vedno na razpolago. Naša želja je tudi, da bi vse postaje, ki nimajo svojih skladišč, na postajah LM dobile tam čim prej svoj prostor za vskladiščenje reševalne opreme.

VII. Finansiranje

Eden največjih problemov je še vedno finansiranje. Proračun Komisije za GRS stalno narašča. V letu 1961 je znašal že din 13 000 000. Stroški reševalnih akcij znašajo letno krepko preko enega milijona. Vzgljati pa je treba tudi nove reševalce v raznih tečajih in seminarjih; obnavljati in izpopolnjevati je treba opremo. Za vse to so potrebna izdatna finančna sredstva. Zadnje čase je uspelo, da posamezni okrajni ljudski odbori (Kranj, Ljubljana, Celje, Gorica) in občinski ljudski odbori (Kranj, Jesenice, Trzin, Celje, Tolmin in še nekateri) določijo redno vsako leto v svojih proračunih ustrezno dotacijo tudi za GRS. Tako se tudi GRS in njeno finansiranje vedno bolj vključuje v komunalni sistem.

VIII. Preventiva

Veliko smo že govorili o preventivni službi v GRS. K njej vsekakor spada telefonska in brezžična povezava planinskih postojank z dolino. Ta stvar dobiva danes dokončno obliko in se postopoma realizira. V Kamniških Alpah je GRS organizirala radijske mreže in so bile leta 1962 vsakodnevno povezane z dolino že tri postojanke: na Kamniškem in Kokslem sedlu in na Veliki planini. Manjkata še oddajnika na Korošici in Okrešlju. Tudi v Juljskih Alpah bo treba čim preje urediti radiooddajne postaje vsaj na Komni, Pogačarjevem domu, v Krnici in pri Triglavskih jezerih. Če bo komisija razpolagala z zadostnimi finančnimi sredstvi oz. z učinkovito pomočjo Državnega sekretariata za notranje zadeve, bo vsekakor poizkušala izpeljati radio oddajno mrežo do končne faze. Na pobudo zdravnikov-reševalcev dobi zdaj vsak član PD ob izstavitvi planinske izkaznice brošuro »Kratka navodila za prvo pomoč v gorah« kot prilogo.

IX. Bodoče delo Komisije in postaj GRS

V neposredni prihodnosti bodo slej ko prej glavne naloge GRS naslednje.

1. Čim prej naj se uredi vprašanje rednih virov financiranja GRS kot javne službe, pri čemer naj se še intenzivneje ustvarja povezava z občinami in okraji ter civilno zaščito.
2. Uredi naj se učinkovita radiooddajna mreža v naših gorah. Posebno prečja je ta povezava v Juljskih Alpah in dopolnitev mreže v Savinjskih Alpah.
3. GRS naj preventivno vzgaja planinske množice, šola dobre reševalce in izvaja ukrepe, ki pomagajo pri preprečevanju nesreč v gorah (propaganda, filmi, televizija, časopisi, predavanja, tečaji itd.).
4. Oprema naj se nenehno izpopolnjuje in dopolnjuje z najboljšimi sodobnimi tehničnimi in medicinskimi pripomočki za reševanje, pri čemer imajo prvenstveno važnost postaje GRS na terenih, kjer najpogosteje prihaja do gorskih nesreč.

PLANINSKA POTA

Markacisti so v času od skupščine PZS v Novi Gorici obnovili znake na vrsti poti in so oskrbeli popravilo zavarovanj in poti, ki so jih poškodovale vode, sneg ali kamenje, največ tistih, ki sestavljajo slovensko planinsko transverzalo. Tega svo-

jega dela niso prijavili v tekmovanje, ki ga je razpisala Planinska zveza Jugoslavije za tkzv. »Leto markacije«, ker tekmovalni pogoji niso bili sprejemljivi za naše razmere, pogoji za dokazovanje opravljenih del pa so bili birokratski in pretegi. Markacijsko delo je najbolje opravljeno v območjih društev, katerih upravni odbori kot celota usmerjajo delo svojih odsekov, komisij in referatov, markacisti pa so pri svojem delu povsem samostojni in neovirani. Se vedno pa so društva, po katerih terenih vodijo visokogorska pota, ki nerealno določajo svoje načrte nadelav in vzdrževanj, ker njihovi odbori menijo, da ima Komisija za planinska pota neizčrpana denarna sredstva in da bodo z denarjem, dobljenim za planirana pota, mogli kriti še svoje ostale potrebe. Pojem varčevanja s sredstvi komisije jim ni znan. Zgodilo se je celo, da društvo kljub ponovnemu pozivu Komisije za planinska pota ni predložilo variante poti in potreb po denarju. Ko pa so to še končno presegle višino sredstev komisije za vse leto in za vsa predvidena dela in je komisija izrazila svoj pomislek k predračunu, je društvo komisiji zvožilo s skupščino PZS, češ da PZS ni odobrila sredstev za delo iz programa, sprejetega na skupščini. So tudi društva, ki ne pošiljajo svojih zastopnikov in markacistov na sestanke markacistov po področjih, niti na zборе, niti na teren.

Markacisti so sprožili na posvetih misel, da je treba smatrati vsa sredstva za vzdrževanje markacij, znakov, poti in naprav za investicijska sredstva, ki jih je treba hraniti na društvenih skladih, in naj bodo namenska. Ta sredstva tedaj s potekom proračunskega leta ne bi zapadla, temveč bi ostala na skladu za poznejša večja dela in večje potrebe zaradi neobičajnih rušenj od hudih nalivih ali neobičajnih snežnih padavinah, ali pa zato, ker iz subjektivnih ali objektivnih razlogov predvidena dela v posameznem letu niso bila opravljena. Markacisti tedaj menijo, da bi posamezna planinska društva na svojih občnih zborih, ob upoštevanju terena, po katerem tečejo njihova pota, morala pri sprejemanju predračuna za naslednjo poslovno dobo, določiti procent proračunskih sredstev, ki bi ga vsako leto vlagala v sklad za planinska pota. Na tem skladu naj se zbirajo še event. namenske dotacije občin in drugih, ki karkoli prispejajo za redno vzdrževanje naših planinskih komunikacij. Prav tako bi morali pri PZS formirati sklad za vzdrževanje planinskih potov, ki bi bil kot vsak sklad namenski. Pri formiranju skladov bi markacisti društve mogli bolj iniciativno prevzemati dela in sestavljati delovne načrte, na drugi strani pa bi uprave društev, če markacisti ne bi delali, nanje izvajale pritisk, ko bi ugotovljale, da se na skladih za markacije zadržujejo sredstva, ki bi bila event. potrebna za kritje ostalih društvenih dejavnosti. Posebno poglavje predstavlja primorski del obstoječe planinske transverzale. To sta doslej prehodila 502 planincev in je komisija 495 prehodnikom že dostavila spominske znake. V letu 1962 pa so planinci na primorskem delu transverzale naleteli na težave, ker so bile planinske postojanke zaprte in tako »transverzaleci« prehojene poti niso mogli dokazati z odtisi kontrolnih stampiljk. Od Črne prsti do Cerka na oz. do Hleviš ni bilo niti ene urejene in oskrbovane planinske postojanke, ker je bila koča na Poreznu odprta manj kakor dva meseca. Od Hleviš preko Golakov do Predmeje ni bilo odprtega zavetišča, v Predmeji pa je naveden gostinski obrat in ne planinska postojanka. Sele na Nanosu je transverzalec prišel v oskrbovano planinsko kočo. Znane so tudi težave s Slavnikom in zlasti nemogoč odnos gostinskih delavcev v Ankaranu do planincev, ki pridejo otovorjeni z nahrbtniki in v težkih čevljih v ta letoviščarski kraj. Idejni pobudnik transverzale prof. Šumljak išče poti in načine, kako bi v transverzalo vključili ves slovenski gorski svet in je ob upoštevanju pomanjkanja planinskih zavetišč, koč in domov predlagal uvedbo tkzv. transverzale II. Ta bi potekala preko Notranjske, Dolenjske in Štajerske in bi vključevala značilne razgledne višinske točke, kraje z izrednimi naravnimi lepotami ter kulturnimi in zgodovinskimi spomeniki. Transverzala II. naj bi po njegovem mišljenju ne bila posebej markirana, s čemer bi odpadel velik del stroškov za uvedbo te poti. Transverzalo II. naj bi sestavljala dva dela in sicer predpisani in poljubni. V pred-

pisanem delu bi Zveza določila gore in točke, ki jih mora transverzalec obiskati in morajo biti te opremljene s transverzalnimi žigi. V poljubnem delu pa bi transverzalec sam po lastni iniciativi obiskal kar največ gora in zgodovinskih mest ter bi obisk dokazal s točnejšim opisom. Za prehod te poti bi bil transverzalcu priznan spominski znak. Markacisti so pobudo prof. Šumljaka toplo sprejeli in so po pribavi mnenj znanih planinskih delavcev dr. Gamsa, prof. Kunaverja, Mazija in drugih mnenja, da naj skupščina zadolži komisijo za planinska pota pri PZS, da izdela točen program in pogoje za doseg spominskega znaka T II. Markacisti so še mnenja, da bi se nekateri vrhovi primorskega dela obstoječe slovenske planinske transverzale vključili kot obvezni del v transverzalo II.

Komisija za planinska pota pri PZS ni opravila vseh predvidenih del na poteh in zavarovanjih, to pa iz razlogov, ker ni bilo na razpolago zadosti denarja, ker posamezna društva niso pravočasno predložila predračunov za dela, h katerim bi prispevala večja sredstva PZS, in zlasti, ker ni bilo delavcev, ki bi planirana dela prevzeli. Komisija za planinska pota je že v poročilu za prejšnjo skupščino nakazala kot poseben problem pomanjkanje delavcev-strokovnjakov za nadelave in popravila visokogorskih poti. Skupščina je zadolžila upravni odbor PZS, da naj sklene po priporočilu Komisije za planinska pota kar najugodnejšo delovno pogodbo s stalnim delavcem, ki bi vzdrževal in obnavljal visokogorska pota in zavarovanje. Tega delavca nismo dobili, pa čeprav so nekateri delegati na skupščini v Novi Gorici menili, da Komisija za planinska pota pomanjkanje delavcev preveč dramatizira. Za določena dela smo sicer dobili delavce, ki pa so se zavezali za pomoč le na delih poti ali za kratko dobo. Tako so bila temeljito popravljena vsa pota in zavarovanja na Triglav in na Prisojnik ter deloma v Kamniških Alpah.

KULTURNO LITERARNA DEJAVNOST

Po zadavnem sklepu skupščine v Novi Gorici je bil stvorjen kulturno-literarni odsek, ki je dobil po kasnejšem sklepu UO PZS naziv Kulturno-literarna komisija in se je dotedanja Planinska založba vključila vanjo.

Komisija je precej številna in so njeni člani zvečine preizkušeni planinski delavci (dr. Jože Pretnar, prof. Janko Ravnik, prof. Evgen Lovšin, prof. France Planina, prof. dr. Cene Malover, prof. dr. Viktor Petkovšek, prof. dr. Alojz Vadnal, prof. Tine Orel, prof. Drago Meze, Miha Potočnik mlajši, Tonček Stroj in Jernej Sušteršič), vendar zaradi njihove prezaposlenosti, nekaj pa tudi iz objektivnih vzrokov ni mogla komisija v celoti izpolniti programa, ki je bil nakazan. Omejila se je zato na tiste naloge, ki so bile ali najbolj nujne ali pa prej izvedljive, zlasti glede na razpoložljiva finančna sredstva. Načelniku komisije so dajali člani komisije dragoceno pomoč z raznimi navseti in pobudami, nekateri člani pa so tudi operativno pomagali pri delu.

Založništvo

Zal še vedno drži tisto, kar je bilo povedano v poročilu Planinske založbe na skupščini v Novi Gorici in se položaj ni izpremenil na bolje. Med člani planinskih društev, posebej med odborniki društev, ni tistega zanimanja za planinsko knjigo, ki bi ga po vsej pravici smeli pričakovati. Tako je bilo v letu 1962 prodanih vsega 24 izvodov Režkove knjige »Stene in grebeni«, 105 izvodov Lovšinove knjige »Gorski vodniki v Julijskih Alpah« in 39 izvodov prejšnjih edicij Planinske založbe, izvemši priročnik »Po slovenskih gorah«, ki je bil v letu 1962 razprodan. Na prste lahko naštejemo tista planinska društva, ki imajo tolikšno zbirko planinske literature, da jo morejo, sicer s precejšnjo mero nezahtevnosti, imenovati knjižnico.

Se en žalostno očiten dokaz za pravilnost prej postavljenega zaključka je Mazijevo »Kazalo« za Planinski Vestnik 1950–1961, ki je izšlo kmalu po skupščini v Novi Gorici. Kazalo je bilo izdano po sklepu UO PZS v 300 izvodih. Vsak izvod je stal okrog 700 din. Prodajna cena je določena na

din 300. Prodanih je bilo doslej vsega 60 izvodov, čeprav je Planinski Vestnik brez tega in prejšnjih kazal komaj uporabljiv za vsakogar, ki ima vsaj nekaj razumevanja za planinsko pisanje in išče razne podatke v posameznih letnikih PV.

Razen Kazala je izšla pred dobrim mesecem Pračkova knjiga »Med gorskimi reševalci« sicer kot (trinajsto) izdanje Planinske založbe, dejansko pa v okviru Komisije za gorsko reševalno službo pri PZS.

Ne po krivdi Planinske založbe ali Kulturno-literarne komisije, pač pa zaradi velike zaposlenosti in delno zamudljivosti kartografa Vilka Finžgarja, ki je bil med tem povrh vsega dalj časa bolan, še vedno ni izdelan grebenski zemljevid Julijskih Alp in je vprašljivo, ali ne bi kazalo opustiti načrt izdaje te karte, če bodo tudi še naprej na razpolago turistovski zemljevidi Julijskih Alp, katere založba Freytag in Berndt (Artaria) na Dunaju pošilja na trg v vsakih par letih novi, izpopolnjeni izdaji in vsaj doslej niso bili bistveno dražji, kakor bi bila naša grebenska karta, ki navedenega zemljevida v preglednosti in nazornosti vsekakor ne more doseči.

V pripravi pa je nova izdaja priročnika »Po slovenskih gorah«, po katerem je še vedno precejšnje povpraševanje. Komisija zbira dopolnitve, spremembe in popravke za to delo, ki naj bi izšlo po možnosti še pred letošnjo poletno sezono.

Vzporedno s tem je obravnavala komisija vprašanje izdaje novega predelanege Brilejevega Priročnika, ki bi zajel ne samo glavno transverzalo ampak ves slovenski gorski in hribovski svet. Kasneje je prišlo na dan, da pripravlja to delo literarni osek PD Ljubljana-matica. Planinska zveza sicer o tem ni bila obveščena, je pa pripravljena po svoji Kulturno-literarni komisiji sodelovati pri tem delu, zlasti s primernimi nasveti.

Planinska zveza je odkupila zbirko vseh Westrovih planinskih spisov, katero je uredil Wester sam in končal delo malo pred svojo smrtjo. Nadalje je bila odkupljena zbirka novel Borisa Režka »Ljudje na Kalu«, opisi ljudi in njihovih usod v hribovskem svetu na južni strani Savinjskih Alp. Izdaja te knjige in še posebej mnogo obširnejšega dela Josipa Westra bo odvisna od denarnih sredstev, ki bodo na razpolago, predvsem pa od zanimanja naše planinske javnosti za eno in drugo delo.

Planinski Vestnik

Komisija je obravnavala na posebni seji podatke ankete o vsebini in opremi PV, katere bistvene podatke je nato priobčil glavni urednik v Planinskem Vestniku 1962, str. 236.

Na predlog Kulturno-literarne komisije je imenoval UO PZS nov uredniški odbor Planinskega Vestnika, v katerem so razen par prejšnjih članov novi člani iz vrst kulturno-literarne komisije. Sestav uredniškega odbora je razviden iz naslovne strani PV za leto 1962, le da je bil menda pomotoma izpuščen prof. Janko Ravnik, čigar strokovne ocene fotografij za ovitke in priloge so vsekakor pripomogle k očitnemu zboljšanju tega dela PV.

V ostalem poroča o Planinskem Vestniku njegov glavni urednik med drugim tole.

»V letih 1961 in 1962 se je redakcija PV držala v glavnem že utrjenih načel. V obeh letnikih je sodelovalo po 75 sotrudnikov, kar je gotovo lepo število. Nekatera imena so nova, 90 % teh so mladi avtorji in vsaj od nekaterih lahko pričakujemo, da se bodo uvrstili med stalne sotrudnike PV.

Sotrudniški krog Pl. Vestnika je po številu, po profilu in po kraju delovanja ustrezen, čeprav iz nekaterih področij Slovenije nimamo zastopnikov. Še večji je krog korespondentov z uredništvom. Glavni urednik je l. 1961 odposlal 1007, leta 1962 pa 820 dopisov.

Med članki, ki posebej sodijo v obravnavo, je dr. Škerlaka Vladimirja **Zgodovina AK Skale**. Nekaterim se je zdela razprava predolga, drugim ni bila všeč metoda, tretjim niso ustrezale njene trditve. Uredniški odbor se je za objavo odločil zato, da ob 40-letnici dvigne zgodovinsko gradivo Skale, avtorjeva analiza pa naj bi bila osnova za kritičen pogled na našo planinsko zgodovino. Res je prišlo zaradi razprave do hude polemike, ki še ni končana. Uredniški odbor sodi, da bi se javno ne nadaljevala, ker ima planinsko glasilo od l. 1962

skromneje odmerjen prostor in ker bi jo bilo težko držati na načelnih stališčih.

Druga razprava, ki je zavzela v obeh letnikih precej prostora, je dr. Vovkova »Karnija«. Uredniški odbor sodi, da je s to objavo storil kulturno dolžnost, ker to gradivo in njegova analiza spada v naše planinsko glasilo, ki je v svojih prejšnjih zvezkih vedno rado objavljalo imenoslovne članke ne samo iz objektivnih znanstvenih razlogov, temveč tudi iz narodno-političnih razlogov.

Nekaterim ni všeč, da objavljamo tudi članke o **smučarskih stvareh**. V resnici pa spadajo in še kako v naše glasilo. Dokler ne bo zmagalo načelo — vsak planinec bodi tudi smučar, planinstvo ni izpolnilo svoje naloge, naše smučarstvo pa brez omnožičenja ne bo daljšalo sezone v gorah in v turizmu. Prav zato smo objavili članek prof. D. Ulage in univ. prof. ing. Svetka Lapajnetja in v slednjem članku pustili nedotaknjen skoraj ves smučarski žargon, da bi tudi z njim oživili čase, ko je bilo smučanje za našo mladino množičen šport, zima v gorah pa prav tako, če ne še bolj lepa kakor poletje.

Ob vsebini PV se je nekajkrat odprlo vprašanje, kakšni članki sodijo v glasilo v prvi vrsti. Ali predvsem leposlovno kvalitetni ali tudi oblikovno šibkejši. Redakcija stoji na stališču, da je PV glasilo organizacije in zato ne more obstajati samo ob leposlovno dovršenih člankih, ampak mora objavljati vse, kar spada v društveno glasilo, vse, kar le zmore literarni, znanstveni, poljudno znanstveni, športni in poročevalski integral planinske organizacije: Zato so članki po svoji vsebini in obliki prava pisana šara: alpinistične dogodivščine in opisi vzponov, alpinistična tehnika in rekviziti, ekspedicije, imenoslovje, izletništvo po uhojenih potih, jamarstvo, planinsko gospodarstvo, planinska zgodovina in prigodnice, mladinski izleti, inozemski vzponi, humor in satira (Marussig, Kmecl), geografija in gospodarska geografija gorske pokrajine, načelni članki o planinski organizaciji, planinska flora, tehničarja gora, planinska novela (Režek), GRS, gore v likovni umetnosti in še ta in ona tematika.

Jasno je, da vsa ta tematika ne more biti vedno obravnavana v literarno brezhbični obliki in da se je treba glasilo ozirati tudi na to, da s svojimi članki zajame čim več goratega in vsega slovenskega ozemlja. Nič pa ni čudnega, če je največ strani posvečenih visokim goram in mnogo tudi inozemskim, kajti sodimo, da je naše planinstvo dolžno izkazati se tudi tam, kjer se preizkušajo najboljše svetovne naveze. Če tega ne bomo dosegli, ne bomo storili svoje narodne in družbene dolžnosti.

Novih rubrik nismo uvedli, čeprav jih je anketa omenjala. Nr. pr.: Bralci pišejo, Vprašanja in odgovori (o opremi, izletih, prehrani i. p.), Varstvo gora, Planinske skupine po sindikatih, Iz bratskih republik, Turizem in planinstvo, Planinske postojanke, Kam na izlet, Planinski oprtnik, Uganke in križanke, Transverzala, Smučarjem, Zaslужni planinci, Ocene planinskih filmov, Nova pota, Prva pomoč, Bivak, Nevarnosti gora. Vse našteje rubrike so pomembne, toda snovi zanje bi za vsako številko gotovo ne imeli. Zato vrsto teh rubrik združujemo v obstoječe. Kdor jih pazljivo bere, bo v njih našel skoraj vse, posebno v Društvenih novicah, Alpinističnih, mladinskih in v Razgledu po svetu. K tej rubriki naj ponovim že zapisano opombo: Tematični sistematičnosti se glavni urednik izmika in vidi prav v tej nesistematičnosti za bralca določen mik. Precej odgovorov v anketi se glasi, da bralci značno ob prejemu revije prav s to rubriko in jim ugaja prav ta način pisanja in urejanja. Različen obseg posameznih notic ter pisana tematika iz najrazličnejših planinskih področij po času in prostoru bralca žene od predmeta do predmeta, tako da prebere verjetno tudi tisto, kar ni v prvi vrsti njegovega zanimanja. K sreči spada to le k redakcijski tehniki, ne k vsebini. Ta je našla milost tudi pri očitarjih, ki obsojajo to tematiko kot napačno in površno. Razgled posebno podarja potrebo po ekspedicijah v inozemske gore, posebno v neodkritih gore, ker pomeni ekspedicija gospodarsko, politično, kulturno in športno reprezentanco države. Rubrika je v pogledu ekspedicij vseh narodov in dežel prav zato izčrpna, da bi neprenehoma budila misel na to, kako mo-

ramo biti na tem terenu navzoči v Aziji in Afriki in Ameriki in se tudi na ta način uveljaviti. Prav pa bi bilo, če bi PV odprl rubriko »Smučarjem« tako, da bi se polnila posebej, zunaj rubrike Mladinske komisije. Morda bi PZS našla razumevanje pri SZJ, gotovo pa bi taka rubrika v sleherni številki opominjala člane naših mlad. odsekov, ki jih je tako mogočno število, na smučarski šport kot sestavni del planinstva. Glede opreme se je uredniški odbor odločil za dvo-kolonski tisk z l. 1963 in za spoznanje manjši tisk, to pa iz estetskih in ekonomskih razlogov. Papir bo z l. 1963 boljši, vendar se list zato ne bo podražil.

O barvnih prilogah je uredniški odbor mnogo razpravjal, vendar načrti zaradi pomanjkanja sredstev niso bili izvedljivi.

Glede slik na ovitku in prilog sodi uredništvo, da jih je treba tematično obogatiti. Naša klasična fotografija je še vsa zazrta v impresionistično snemanje gorskega pejzaža, premalo pa upodablja človeka v gorah. Tako na Vzhodu kakor na Zahodu pa se tematika obrača k človeku, hribovcu, turistu, planincu, plezalcu, smučarju, k človeku, ki se z goro bori, ki v njej išče svoj kruh, pa tudi razvedrilo, zabavo, sproščenost itd. Posebno na Vzhodu tematika fotografije opozarja na vse te stvari, medtem ko se na Zahodu specializirajo največ na plezalske tehnične posnetke. Nedvomno so naši mladi fotografi dolžni, da s to novo tematiko uveljavijo našo fotografijo tako, kakor so jo njeni očetje v dobi razcveta TK Skale. Pridobila pa bi s tem tudi planinska propaganda, saj bi taka fotografija govorila, da je »das Ding an sich« žares postala »das Ding für uns«.

Naj omenim še to, da se je tudi uredniški odbor ukvarjal z vprašanjem števila naročnikov. Število je stagniralo in treba bi bilo najti metode, da se dvigne, ne glede na stroške. Ali res ne bi bilo možno dobiti neka dodatna sredstva, da bi edino našo, najstarejšo jugoslovansko planinsko revijo in najstarejšo slovensko revijo, ki je od l. 1895 obdržala svoje ime in poslanstvo, obvarovali pred tiskom oziroma jo rešili iz nje?

Slovenska planinska organizacija ima lepe zasluge za slovensko narodno gibanje, za obrambo našega narodnega prostora in za osveščanje našega naroda, pa tudi za narodno gospodarstvo, saj je bilo med tistimi elementi, ki so uvajali pri nas tujski promet in mu dajali prve gospodarske osnove. Nedvomno je naše planinstvo tudi mnogo storilo za naš narodni ugled s svojo športno in kulturno dejavnostjo. Kako se ceni tako delo pri večjih, bolj razvitih narodih!

Takemu delu je treba dati priznanje, ne deklarativno, ampak s tem, da se lahko nadaljuje in krepi ter gradi v narodnem razvoju pot v bodočnost. Sportne, kulturne, vzgojne in splošno družbene naloge planinstva pa so danes še večje, bolj kompleksne in komplicirane. Število članov PZS je izredno naraslo. Z vsem napredkom mora napredovati tudi društveno glasilo.

Prav zaradi decentralizacije PZS in eventualnih koordinacijskih odborov, o katerih se govori, bo močno centralno glasilo planinske organizacije toliko bolj potrebno. PV mora spremljati dogajanja v planinstvu in jih obenem usmerjati, s splošno vsebino pa mora neprenehoma opozarjati na planinsko kulturo, to je na vse tiste duhovne elemente planinstva, ki ta šport postavljajo v izjemno položaj in mu dajejo izjemno vrednost za telesno in duševno obnovu delovnega človeka. Menim, da je sosedanja vsebina PV bila taka, da je neprenehoma opozarjala na kulturno vrednost planinstva, po sedmih desetletjih pa mora tudi v tem pogledu doživeti prerod.«

Druga naloge kulturno-literarne komisije

Komisija je obravnavala na več sejah vprašanje hribovskih in gorskih kmetij. To vprašanje se je zlasti prejšnje čase obravnavalo preveč z ekonomskega stališča njihove rentabilnosti ali nerentabilnosti. Le malo ali nič ni bil upoštevan človek, to je hribovski ali gorski kmet, ki ga je prekalila gorska narava in pomeni zato že po svojih značajskih in fizičnih lastnostih vrednoto, katero ne kaže zavreči. Pri poskusih reševanja tega vprašanja ni bilo nadalje upoštevano dejstvo, da bi naš

gorski svet z ustvarjanjem »pustot«, to je z opuščanjem gorskih in hribovskih kmetij, izgubil del svoje svojstvene lepote. Ni to naše posebno vprašanje ampak so ga že prej in mnogo bolj občutili ter pričeli reševati v Avstriji in Švici, kjer žrtvuje država ogromna sredstva, da ohrani gorskega kmeti na njegovi domačiji, ne zaradi gospodarske rentabilnosti, pač pa tudi zaradi turistične privlačnosti in v interesu tujskega prometa. Posamezni člani komisije so prevzeli konkretne naloge v tej smeri, ki niso bile izvršene v celoti. Prof. dr. Malovrh in Lovšin sta bila zadržana zaradi drugega neodložljivega strokovnega dela. Prof. Planina je napisal razpravo o hribovskih kmetijah pod Pasjo ravnijo nad Poljansko dolino, ki bo objavljena v Loških razgledih. Tov. Meze je obdelal gorske kmetije okrog Solčave in bo njegova razprava izšla letos v Geografskem vestniku.

Lani se je vršil sestanek mladih piscev, katerega je sklical glavni urednik Planinskega Vestnika na ponovno in poudarjeno pobudo Mladinske komisije. Udeležba mladih na sestanku je bila zelo pičila in sestanek sam ni pokazal kaj posebnega, razen morda na zaključek, da se pisci ne »delajo« na sestankih ali v tečajih, ampak morajo zajemati iz lastne nadarjenosti in ustvarjalne sile ter se izpopolnjevati s skrito pridnostjo.

Delo na planinskem izrazoslovju je prevzela Komisija za alpinizem v zvezi s pripravami za novo izdajo opisov plezalnih tur, to je dopolnitev priročnikov »Naš alpinizem« in »V naših stenah«. Pri tem delu bo Kulturno-literarna komisija tudi še naprej sodelovala.

Planinska zveza je odkupila prvi slovenski celovečerni igrani film »Triglavske strmine«, dala obnoviti deloma načeti negativ in izdelati novo kopijo. Glasbeno spremljavo temu (nememu) filmu bo oskrbel Bojan Adamič. Iskreno moramo želeli, da spremljava ne bo bolj jazzovska, kakor se spodobi za naš gorski svet in ljudi v njem. Preko podjetja Vesna film bo film predvajan spomladi 1963 tudi v okviru proslave 70-letnice slovenske planinske organizacije.

V zvezi s to proslavo je bil postavljen na par skupnih sejah Propagandne in Kulturno-literarne komisije nekakšen okvirni program. Pri tem je bila, zlasti na pobudo tov. Orla, poudarjena kulturna plat planinstva. Realizacija posameznih točk postavljenega programa bo seveda tudi stvar nove propagandne komisije. Okvirni načrt programa bi bil približno tale.

Planinski Vestnik bo skozi vse leto 1963 označen z emblemom PZS in opozorljivo na jubilej. Izšla bo posebna »celjska« številka PV, morda tudi »ljubljanska«, ena od drugih števil bo v glavnem posvečena 70-letnici. Pripravile naj bi se razstave slovenske planinske literature, planinskega pejzaža, planinske fotografije in etnografska razstava. V sodelovanju z RTV Ljubljana naj bi bila prirejena posebna radijska in morebiti tudi televizijska oddaja. V načrtu je še koncert slovenske planinske pesmi. Planinsko društvo Ljubljana-matica bo v sodelovanju s PZS priredila 27. 2. 1963 slavnostno predavanje Evgena Lovšina o razvoju planinske misli v Slovincih s poudarkom na 70-letni razvoj naše planinske organizacije.

Planinska zveza je dala pobudo za postavitev spomenika gorskim vodnikom v Trenti in naročila izdelavo kiparju in alpinistu Marjanu Keršiču — Belaču. Delo se je zavleklo oz. se še ni začelo, ker piše tov. Keršič razpravo o tehnikah gorskega reševanja za priročnik, katerega bo morda že letos izdala Komisija za gorsko reševalno službo.

Centralna planinska knjižnica

Stanje prostorov je ostalo isto, kakor je bilo spomladi 1961. Precej knjig je še vedno v zabojih in v kletah, za prihodnji dve leti pa ni moči pričakovati izboljšanja.

Nabavljenih je bilo precej več knjig kakor v prejšnjem razdobju in sicer 218, skoraj izključno tujih (italijanske, francoske, deloma nemške in angleške). V tem številu niso vštete revije, katere dobiva knjižnica v zamenjavo za Planinski Vestnik ali jih naroča.

Knjižnica je ohranila lastnost študijske knjižnice in je odprta sedaj ob ponedeljkih od 15. do 21. ure.

PROPAGANDA

V razdobju od zadnje skupščine do konca leta 1962 je bila propagandna komisija izpopolnjena in šteje 6 članov. Dosedanji fotoodsek s starejšimi člani ni več deloval organizirano kot odsek, zato bodo v novem foto-odseku, ki bo pričel z delom, kadar bodo opremljeni prostori, ki bodo na razpolago v stavbi PZS, predvsem mlajši člani.

Tudi v preteklem razdobju je bila glavna skrb propagandne komisije posredovanje predavanj planinskim društvom. Ta predavanja, ki jih je bilo v letu 1961 na izbiro 40, v letu 1962 pa 51, so deloma last PZS in predavajo predavatelji propagandne komisije, za ostala predavanja pa je komisija sklenila dogovor s posameznimi predavatelji. Pri teh predavanjih so bila sicer nekoliko prikrajšana bolj oddaljena in manjša društva, deloma zato, ker predavatelji niso utegnili vedno na daljšo pot, deloma zato, ker so bili stroški za manjša društva preveliki. Čeprav pa je komisija še vedno nudila šibkejšim društvom lastna predavanja brezplačno, društva niso izrabila te ugodnosti.

Planinskim filmom, pri katerih je izbira zelo majhna, saj so bili le štiri, se je letos pridružil »Trisul«, filmski zapis tirve jugoslovanske himalajske ekspedicije.

V letu 1962 smo s predavanj z diapozitivi seznanjali z lepotami naših gora tudi planince v tujini, kjer je imel kot predavatelj PZS prof. ing. France Avčin več predavanj v Avstriji, Nemčiji in Franciji.

Za prihodnjo predavalno sezono bo vsekakor treba povečati število in izbiro predavanj, ki so last propagandne komisije. Odkup predavanj, ki bi bili kakovostni v slikovnem in tekstualnem delu, je sicer precej problematičen, ker avtorji svoje najboljše posnetke neradi prodajo. V praksi se je namreč pokazalo, da je smisel le odkup zaokrožene celote posnetkov, ki lahko tvorijo predavanje, nikakor pa ne slučajni nakup kakovostnih diapozitivov, ki bi jih morda kasneje lahko sestavili v predavanje, ker je k takemu predavanju tudi zelo težko prilagoditi ustrezen tekst, ki mora biti vsekakor več kakor golo pojasnilo slike.

Propaganda v radiu s sodelovanjem planinskih društev, ki bi pravočasno pošiljala aktualne novice in obvestila, tudi letos ni stekla zadovoljivo, ker je bilo pri društvi premalo zanimanja. Pač pa smo uspeli v tem, da je radio prenašal nekatere direktne reportaže planinskih prireditev v Sloveniji (obletnica GRS, Milovanovičev memorial itd.) in bo treba za tak način še v večji meri poskrbeti v prihodnjem letu, zlasti ob jubilejnih prireditvah ob 70-letnici planinske organizacije. Za 70-letnico planinske organizacije bo PZS priredila spomlad 1963 v Ljubljani razstavo planinske fotografije. Propagandna komisija je razpisala natečaj za razstavo že jeseni 1962 in je v ta namen, to je za nagrade in za odkup fotografij, predvideni ca. 200 000 dinarjev.

Planinci fotografi so se udeležili v avgustu 1962 tudi razstave planinske fotografije v Trentu, ki jo prireja Club alpino italiano.

Kakor vsa prejšnja leta smo sodelovali tudi pri organizaciji zimske vremenske poročevalske službe. Centralni planinski muzej kljub dolgoletnim željam še ni pričel zbirati gradiva, ker v Ljubljani zanj še ni primernih prostorov.

V pogledu propagande varstva planinske prirode bi se dalo morda storiti kaj več. V tem času je bil sicer proglašen predel okrog triglavskih jezer za Triglavski narodni park in so planinci aktivno sodelovali v izvajanju samega varstva, vendar so potrebna varstva tudi še mnoga druga področja, zlasti tista, ki so zaradi tehničarje (ceste, žičnice) najbolj obiskana.

GOSPODARSTVO

Na skupščini PZS v Novi Gorici je bilo ugotovljeno, da je močan razmah turizma dokaj spremenil klasične oblike planinstva in da to dejstvo močno vpliva tudi na gospodarsko dejavnost naših planinskih postojank, ki so v marsikaterih predelih edini objekti, ki služijo čisto planinskim kakor

tudi povsem turističnim obiskovalcem. Turizem in planinstvo se ne izključujeta, pač pa sta tesno povezana in se dopolnjujeta, saj služita istim ciljem, to je zlasti oddihu in počitku delovnih ljudi. Imata pa svojstvene oblike izvajanja, kar se pri poslovanju planinskih objektov, ki služijo tudi turizmu v širšem smislu, odraža zlasti v večji zahtevnosti teh obiskovalcev, boljši ureditvi objektov, kvalitetnejših uslugah in pod. Tako je planinska organizacija prišla v položaj, da mora skrbeti za to, da bosta tako planinec kakor turist v planinskih postojankah zadovoljena vsak po svojih željah in zahtevah. Tega naše postojanke ne zmorejo v celoti.

Do nedavnega je bila PZS nosilec vseh večjih investicijskih sredstev, ki jih je dodeljevala ali posojala posameznim planinskim društvom iz družbenih sredstev, katera je dobila za zboljšanje pogojev letnega oddiha. Ta sredstva so društva v mnogih primerih še pomnožila, posebno s prostovoljnimi delom. Ko pa so ti viri usahnil, smo se naenkrat znašli pred dejstvom, da ne vemo od kod bi vzeli sredstva celo za tekoča in nujna popravila naših objektov, kaj šele za nove investicije in večje adaptacije. Zahteve po zboljšanju pogojev pa so vedno večje, čeprav včasih tudi pretirane. Vsekakor bi se morale naše postojanke obravnovati mileje kakor turistični objekti na splošno, saj so tudi mehanične možnosti, njihov značaj, lega in položaj drugačni. Kljub temu ne zanikujemo potrebe zboljšav in modernizacije planinskih objektov, zlasti higiensko tehničnih naprav, vendar samo v okviru danih splošnih in finančnih možnosti. Zato bodo morale komunne v znatno večji meri prisrčiti na pomoč, saj tudi planinske postojanke s sto in sto tisoči obiskovalci posredno in neposredno prispevajo pri ustvarjanju dohodkov komun. Precej jasno pa je, da posebno materialno slabše situirane komunne in komunne, na katerih področjih je večje število planinskih, predvsem visokogorskih objektov, ne bodo mogle dati planinskim društvom večjih sredstev. Zato bi bilo potreba v bodoče v vsakoletnem republiškem proračunu določiti vsaj minimalna sredstva za planinske investicije in jih vezati na lokalno in lastno participacijo. PZS sicer lahko iz vsakoletnih zbranih anuitet za posojila iz investicijskega sklada in iz sklada za pomoč visokogorskim postojankam dodeljuje posojila in dotacije za najnujnejše potrebe, vendar so ta sredstva minimalna.

O problematiki planinskega gospodarstva so razpravljali tudi najvišji republiški organi ljudske oblasti, ki dobro razumejo važnost planinstva v gospodarskem, propagandnem, vzgojnem, rekreacijskem, tujsko-prometnem in narodno-obrambenem pomenu. Med drugim je o tej problematiki razpravljal tudi svet IS za turizem in sprejel ustrezne sklepe, od katerih omenjamo:

1. Planinskim društvom kot nosilec iniciative in izvrševalcem nalog v zvezi z razvojem planinstva je treba dati tisto samostojnost in pravice, ki jim glede na njihove naloge pripadajo, tako glede skrbi za vključevanje članstva in popularizacijo planinstva, kakor tudi glede brige za vzdrževanje že obstoječe in za razširitev materialne osnove v planinstvu.

2. Sedanji status planinskih postojank naj ostane nespremenjen in naj bi jih tudi v bodoče upravljala planinska društva. To potrebo narekuje družbeni pomen in vloga teh objektov. Treba pa je v organe družbenega upravljanja pri posameznih postojankah vključiti tudi neposredne proizvajalce (zaposlene delavce).

3. Poslovanje planinskih postojank je treba vskladiti s splošnimi družbenimi interesi. Skladno s tem je treba tudi pri teh objektih uveljaviti načela dobrega gospodarjenja in z ustreznimi pravilniki urediti medsebojne odnose glede delitve dohodka in delitve osebnega dohodka po ustvarjenem delu.

4. Glede finansiranja nadaljnje izgradnje materialne osnove za razvoj planinstva bi se morala uveljaviti ista načela kakor se uveljavljajo v drugih gospodarskih in negospodarskih dejavnostih. Gradnja objektov za opravljanje gospodarske dejavnosti naj se finansira po načelih samofinansiranja iz kreditov, namenjenih za investicije v gospodarstvu. Lokacija in ureditev teh objektov se mora vskladiti s potrebami turizma.

Finansiranje gradnje visokogorskih planinskih objektov, ki služijo predvsem rekreaciji in telesno-vzgojnemu namenom, pa bi se moralo vršiti po istih načelih, kakor se vrši gradnja športnih in drugih objektov za telesnovzgojno dejavnost in rekreacijo.

Sredstva za enostavno reprodukcijo in redno vzdrževanje objektov morajo ostvarjati upravljalci sami in jih je treba vkalkulirati v ceno storitvam v skladu z obstoječimi predpisi. S temi sredstvi naj se zagotovijo ureditev obratov, primerna njihovi namenski uporabi.

Promet v planinskih postojankah

V letu 1961 je obiskalo naše planine oz. planinske postojanke skoro 800 000 obiskovalcev, kar je doslej nedvomno najvišje število. Vzporedno s tem je bil dosežen tudi porast nočnih in števila tujih gostov, kar prikazujejo podatki v tabeli 1.

Vsekakor je razveseljiv vedno večji obisk naših planin in dvig števila nočnih, vendar so vsaj podatki glede nočnih nerealni in tudi niso v skladu s številom obiskovalcev. Če bi vzeli te podatke za pravilne (čeprav so uradno in statistično edino odločilni), nadalje kapaciteto 5000 ležišč in povprečno 5-mesečno planinsko sezono, bi znašala izraba ležiščnih kapacitet komaj 19 %. Dejansko stanje v zimski in zlasti poletni planinski sezoni pa nam dokazuje, da temu ni tako. Čeprav so pokazatelji nočnih najvažnejši pokazatelji, oskrbniki in društva temu vprašanju ne posvečajo zadostne pažnje. Nočnine se vpisujejo po številu gostov, ne glede na to, koliko noči je gost prespal v postojanki, podatki se često sploh ne pošiljajo ali pa so pomanjkljivi, nepopolni in celo izmišljeni. Res je, da najrazličnejši statistični in drugi obrazci močno obremenjujejo naše oskrbnike, res je pa tudi, da brez statistike ne moremo resno in redno spremljati gospodarskega poslovanja planinskih postojank. Društva bodo morala posvetiti temu vprašanju več pozornosti in pazljivosti, PZS pa naj izpolnjuje pri pristojnih organih čim enostavnejšo statistično evidenco oz. službo.

Prva analiza gospodarskega poslovanja naših planinskih postojank za leto 1960 (poročilo za skupščino v Novi Gorici) nam je pokazala vrsto podatkov in pokazateljev o poslovanju naših društev, njihovem gospodarskem življenju in delu v planinskih postojankah. Za leto 1961 je gospodarska komisija PZS zbrala podatke o prometu v planinskih postojankah po vrstah storitev. Tudi to so prvi podatki te vrste, katerih širša analiza bo možna šele kasneje, ko bomo imeli na razpolago tudi podatke za leto 1962 in naslednja leta. Kljub temu lahko že danes podamo nekaj zanimivih podatkov, ki kažejo na pravilno ali nepravilno izvajanje gospodarske politike in sklepov skupščine PZS. Ker se v tem poročilu ne moremo spuščati v podrobnosti, naj navedemo samo nekaj podatkov. Celotni promet v vseh planinskih postojankah se je v primerjavi z letom 1960 povečal v letu 1961 za 11,7 % (od 310 738 000 na 389 709 000 din), to je približno za isti odstotek, kakor so se na splošno zvišale cene gostinskih storitev. Vendar pa v prometu ni zajet celoten promet tistih postojank, kjer imajo oskrbniki kuhinjo v lastni režiji, kar je vsekakor nepravilno in med drugim vpliva tudi na dotok sredstev v sklad PVP in na prispevke za GRS. Po vrsti storitev je na prvem mestu hrana z napitki (124 167 000), kar pomeni nekaj manj kot 50 % celotnega prometa.

Osnovni prerez prometa po vrstah glavnih storitev pa je naslednji:

hrana z napitki	din	124 167 000
prenočitve	din	22 050 000
razne storitve	din	18 818 000
tobačni izdelki	din	21 498 000
brezalkoholne pijače	din	25 980 000 (lit 179 705)
žgane pijače	din	33 625 000 (lit 36 412)
pivo	din	30 629 000 (lit 144 378)
vino	din	92 942 000 (lit 279 092)

Preseneča velika potrošnja vina, saj znaša povpreček na vsakokratnega obiskovalca 0,35 lit, pač pa je potrošnja vina v visokogorskih postojankah minimalna in se giblje od 0,08 do 0,15 lit. V nižinskih postojankah je potrošnja gostinsko povprečna, v sredogorskih kočah pa je sorazmerno zelo visoka in v nekaterih takih kočah doseže pijačevsko povprečje 1,25 lit. To kaže, da društva nočejo razumeti pravega namena in pomena planinstva. Rentabilneta koč in društva se ne sme reševati z alkoholom. Zato menimo, da je prav, če občinski ljudski odbori oproščajo planinska društva oz. planinske postojanke plačila dopolnilnega prispevka na promet alkoholnih pijač le, če imajo postojanke res planinski značaj. Analiza potrošnje vina pa pokaže še nadaljnjo sliko, t. j. ceno, ki je bila v letu 1961 povprečno točno din 300 za lit, kar pomeni, da društva niso upoštevala sklepa skupščine PZS o obvezni podražitvi vina in določiti prave ekonomske cene z vštjetjem pribitka za regres na brezalkoholne pijače, katerih potrošnja raste, toda cene so še vedno dokaj visoke, čeprav realne, upoštevajoč visoke režijske stroške (transport).

Posamezna društva in gospodarska komisija PZS bodo morala v prihodnje temeljito analizirati delo planinskih postojank, ki morajo kljub vsem težavam obdržati planinski značaj. Proti vsem društvom, ki bodo delala v nasprotju z interesi planinske skupnosti, pa bo treba nastopiti z vso strogostjo, saj ne kvarijo le svoje, temveč tudi splošen ugled planinske organizacije. Planinskim postojankam pa, ki ne bodo poslovale v planinskem smislu, bo treba odvzeti značaj planinske postojanke.

Sklad za pomoč visokogorskim postojankam

Po sklepu skupščine v Novi Gorici so bila sredstva sklada razdeljena do konca leta 1963 na posamezna društva in v letu 1961 in 1962 porabljena kot kaže tabela 2.

Če prištejemo h gornjemu znesku še sredstva, dodeljena iz sklada posameznim društvom v preteklih letih, znašajo dosežane investicije iz PVP skupno 19 030 751 din, kar predstavlja vendarle lep prispevek vseh planincev in drugih obiskovalcev naših planinskih postojank k obnovi visokogorskih koč. Posamezna planinska društva so dodeljena sredstva izredno varčno in koristno uporabila ter s prostovoljnimi delom, deloma pa tudi z dodatnimi posojili in lastnimi finančnimi sredstvi ter s pomočjo nekaterih občinskih ljudskih odborov uspešno pripomogla k obnovi visokogorskih objektov, ki bi sicer prej ali slej bili zapisani propadanju. Na prvem mestu je treba omeniti PD Javornik-Koroška Bela, čigar člani so v rekordnem času zgradili dejansko novo Staničevo koč, ki bo že ob letošnji 70-letnici slovenskega planinstva lahko služila svojemu namenu, če bomo s skupnimi planinskimi močmi in pomočjo pristojnih organov ljudske oblasti zbrali še nadaljnjih 12 milijonov din. Ta povsem obnovljena koč v višini 2322 m je nedvomno najcenejša gradnja, saj bo celotna obnova oz. novogradnja stala komaj 25 000 000 din. Ta postojanka bo imela izreden pomen ne le za

Tabela 1

Leto	Obiskovalci			Nočnine		
	domači	tuji	skupaj	domači	tuji	skupaj
1960	750 810	8 621	759 431	125 307	5 229	130 536
1961	788 871	9 293	798 164	133 456	5 463	141 919
+ —	+ 38 061	+ 672	+ 38 733	+ 11 149	+ 234	+ 11 383

(podatki za leto 1962 še niso zbrani).

Tabela 2

Društvo	1961	1962	Skupno
Javornik—Koroška Bela	3 043 774	2 093 233	5 137 007
Podbrdo	128 515	410 857	539 372
Ilirska Bistrica	1 463 419	—	1 463 419
Bovec	846 350	413 923	1 260 273
Gorje	779 973	—	779 973
Kamnik	119 812	3 725 236	3 845 048
Radeče	20 000	40 000	60 000
Razni stroški	—	67 487	67 487
Skupaj	6 401 843	6 750 736	13 152 579

visokogorski turizem in visokogorsko turno smučanje, temveč tudi za alpske tekmovalne smučarje in za širok krog turistov, takoj ko bo izvedena prva faza gradnje Triglavskih žičnic.

Planinci iz Ilirske Bistrice so prav tako s požrtvovalnim delom na vrhu Velikega Snežnika zgradili na temeljih bivšega italijanskega bunkerja prvo in edino planinsko postojanko v tem predelu našega gorstva. — Koča »Petra Skalarja« pod Kaninom bi brez pomoči sklada PVP in dela članov PD Bovec prejel ali slej propadla; z obnovljeno streho je zavarovana za daljše razdobje. — Na Crni prsti je PD Podbrdo usposobilo že razpadajočo kočo; društvo je pričelo s pripravami za nadgradnjo, s čimer bo koča usposobljena za večji obisk. — Tudi »Planika« pod Triglavom je bila v preteklih letih po prizadevnem PD Gorje obnovljena. — Kamniško PD se je lotilo obnove in povečave Cojzove koče na Kokrskem sedlu in so dela v prvi fazi že dokončana.

Zal moramo tudi na tem mestu omeniti finančno nedisciplino nekaterih planinskih društev, kar se močno odraža na dotoku sredstev v sklad PVP in s tem seveda tudi na uspešni obnovi visokogorskih koč. Večje število društev ne spoštuje sklepa skupščine PZS in ne vplačujejo v sklad obveznega 2% prispevka od prometa svojih postojank. V letu 1962 bi morali biti obračunani vsi prispevki za leto 1961 in prejšnja leta, vendar izkazujejo knjigovodski podatki po stanju na dan 17. 12. 1961 kar 17 dolžnikov za skupni znesek 4 264 757. Dolžna vsota je dejansko še znatno večja, ker le nekaj društev obračunava prispevke od prometa kuhinj v polnem ali delnem zakupu oskrbnikov. Sklep zadnje skupščine, da mora UO PZS energično nastopiti proti vsem nerednim planinskim društvom in tistim društvom, ki ne obračunavajo prispevka od prometa kuhinj v režiji oskrbnika, bo treba vsekakor energično izvajati. Skladno z načeli novega statuta pa bi bilo umestno tudi, da sklad odšlej upravlja poseben odbor, za kar bi bilo treba spremeniti oz. dopolniti pravilnik o skladu za pomoč visokogorskim postojankam.

Investicije

Iz pregleda gradbenih investicij v letu 1961, ki je bil objavljen v Planinskem vestniku št. 12.62, je razvidno, da je bilo v tem letu investiranega v planinske objekte po raznih virih finansiranja skupno 158 019 978 din, kar je 55 592 567 več kakor v letu 1960.

Pregled virov finansiranja (v 000) kaže tabela 3. Od osvoboditve do konca leta 1961 je bilo investiranega v obnovno in gradnjo planinskih objektov 934 364 000. Z upoštevanjem investicij v letu 1962 (podatki še niso zbrani) pa se ta vsota poveča na preko milijardo din.

Iz gornjega pregleda je razvidno predvsem to, da so se subvencije nekoliko zvečale, zelo visok pa je porast posojil in prostovoljnega dela društvenih članov.

V manjši meri lahko društva računajo na sredstva investicijskega sklada PZS (bivše dotacije zveznih

in republiških organov za zboljšanje pogojev za letni dopust in druge vrste oddiha), vendar so ta sredstva v celoti razdeljena na posamezna društva in predstavljajo aktivna sredstva tega sklada le anuitete.

V smislu sklepa zadnjega občnega zbora PZS so se sredstva tega sklepa v letu 1961 in 1962 odobraval predvsem le tistim društvom, ki so bila po sklepah prejšnjih občnih zborov PZS v prioriteten gradbenem planu in za obnovno visokogorskih postojank. UO PZS je na predlog gospodarske komisije odobril naslednja kratkoročna ali dolgoročna posojila.

Ob koncu leta 1962 znašajo razpoložljiva sredstva tega sklada le še 1 832 490, od katerega zneska je treba odšteti še 1 420 000 za že odobrena a v celoti še neizkoriščena posojila.

Zal moramo tudi pri tem skladu ugotoviti malomarnost in finančno nedisciplino nekaterih društev, ki dolgujejo skladu na že zapadlih anuitetah skoro 1 000 000 din, kar je izredno visok znesek glede na to, da znašajo letne anuitete po pogodbah približno 5 200 000 din. Bodoči upravni odbor PZS bo moral vsekakor zaostri finančno disciplino in skromna sredstva tega sklada dodeliti kot posojila le za najnujnejše in najvažnejše potrebe, vsekakor pa za posojila tistim društvom, ki imajo koče že v obnovi.

Pravno stanje planinskih postojank

Po sedanjem statutu PZS je lastnik vseh planinskih postojank praviloma PZS, dejanski upravljalci pa so posamezna planinska društva. Načrt novega statuta predvideva, da so last PZS vsa zemljišča in planinski objekti, ki niso v izključni lasti PD, toda tudi zemljišča in planinske objekte PZS upravljajo planinska društva.

Po stanju konec leta 1962 upravljajo naše osnovne organizacije skupno 164 objektov, od katerih je 10 bivakov in 39 za planinstvo manj pomembnih zavetišč in podobnih objektov. Ker je pred leti požar uničil pretežni del zemljiško-knjižnega materiala in druge dokumentacije o lastništvu planinskih objektov in zemljišč, si je gospodarska komisija zadala nalogo, da zbere in uredi zemljiško-knjižno in lastniško stanje planinskih postojank in drugih nepremičnin. Delo je zamudno in bo trajalo verjetno več let. Kljub temu so bili v lanskem letu zbrani vsi podatki, urejena dokumentacija in zemljiško-knjižno stanje za 66 nepremičnin, kar je približno 65% nepremičnin, ki so v neposredni ali posredni lasti ali upravljanju planinskih organizacij. Po obdelanem materialu je od 66 nepremičnin PZS zemljiško-knjižni lastnik 38 postojank in 15 drugih zemljišč, 4 postojanke so last planinskih društev, 5 postojank je SLP v upravi planinskih društev, 4 postojanke pa so zgradila društva na zemljiščih SLP.

Kakor omenjeno, je PZS lastnik tudi 15 zemljišč, od katerih pretežna večina nima pomena za planinstvo in pomenijo zato ta zemljišča samo formalno lastništvo brez kakršnekolikoli koristi. Zato bi

Tabela 3

Leto	Lastna sredstva	Prostovolj. delo	Subvencije	PVP	Posojila	Skupno
1960	26 300	3 057	23 177	3 576	46 319	102 427
1961	25 246	7 914	32 184	6 402	86 275	158 011

Tabela 4

Društvo	1961	1962	Skupno
Bohinj—Srednja vas	400 000	800 000	1 200 000
Bovec	300 000	—	300 000
Javornik—Koroška Bela	1 000 000	3 000 000	4 000 000
Kamnik	508 500	1 500 828	2 009 328
Ljubljana matica	1 600 000	—	1 600 000
Radovljica	698 716	—	698 716
Šoštanj	356 153	—	356 153
Tolmin	400 000	—	400 000
Zelezničar in Koper	700 000	177 667	877 667
Dovje Mojstrana	—	1 020 019	1 020 019
Ilirska Bistrica	—	500 000	500 000
Slovenj gradec	—	149 150	149 150
Skupno	5 963 369	7 147 664	13 111 033

bilo umestno, da občni zbor v smislu 51. člena načrta novega statuta pooblasti UO PZS, da sme odtujiti vsa tista zemljišča, ki za planinstvo nimajo pomena.

Sklad »Dom Zlatorog«

Pretežni del sklada za bodoči planinski dom v Ljubljani so zbrala planinska društva v preteklih letih. Stalni dotok sredstev v sklad pa predstavlja še del članarine in vpisnine ter prispevki od društvenih prireditev in darila posameznih članov. Tabela 4.

Vsako četrtletje obvešča Planinski Vestnik članstvo o stanju tega sklada. Konec tretjega četrtletja 1962 je bilo stanje sklada naslednje:

zbrano do 30. 9. 1962 skupno	8 951 022
porabljeno do 30. 9. 1962	33 323
Stanje 30. 9. 1962	8 917 699

Iz gornjih podatkov je razvidno, da so se v letu 1962 pričela prvič črpati sredstva sklada. Točno stanje sklada per 31. 12. 1962 je razvidno v zaključnem računu za leto 1962.

Ker skupna sredstva in tudi dotok sredstev zaenkrat še ne zadoščajo za novogradnjo ali nakup poslovne stavbe za »Dom Zlatorog«, je UO PZS z velikim veseljem sprejel od LS LRS v trajno upravo hišo v Dvorčakovih ulici št. 9, kjer so tudi sedanji zvezni upravni prostori. PZS sicer še ne razpolaga z vsemi prostori v tej stavbi, vendar bo to vprašanje ugodno rešeno morda že v letu 1963. Zato je UO sklenil adaptirati stavbo tako, da bo lahko služila v celoti svojemu namenu in da ne bo kvarila neposredne urbanistične okolice. V ta namen pa bo porabljen le del sredstev. O ostanku kakor tudi o morebitni ukinitvi sklada in prenosu sredstev na druge sklade in za druge namene pa naj sklepa prihodnji občni zbor, ko bo situacija glede razpolaganja s celotno stavbo povsem jasna.

RAZHODKI IN DOHODKI

31. december 1961

RAZHODKI

DOHODKI

Grupa	Naziv	Znesek din	Grupa	Naziv	Znesek din
GLAVNI ODBOR PZS			GLAVNI ODBOR PZS		
410	Oseb. prejemki usluž.	3 265 288	600	Dohodki od članarine	822 034
411	Operativni izdatki	1 201 248	640	Dohodki od filmov	100 640
412	Članarina org.	12 050	642	Ostali dohodki	4 380
413	Potni stroški	769 797	680	Kritje stroš. iz subv.	10 493 813
414	Stroški zborovanj	2 113 329	GORSKA REŠEVALNA SLUŽBA		
415	Stroški sekretariata	103 463	610	Dohodki od članarine	645 900
416	Darila in nagrade	157 637	620	Prispevki PD od prom.	1 317 370
418	Oglasi in objave	3 050	682	Dotacija UO PZS	1 000 000
419	Razni stroški	42 338	684	Ostala darila in dot.	1 218 481
420	Odpisi neizter. terjatev	55 375	PLANINSKI VESTNIK		
421	Stroški amortizacije	568 707	622	Dohodki	7 842 200
423	Gospodarska komisija	211 067	681	Kritje str. iz subv.	506 187
430	Komisija za alpiniz.	1 143 163	682	Dotac. iz Sklada za	
440	Prop. in fotoodsek	229 692		posp. zal.	2 700 000
460	Komisija za gor. pota	395 741			11 048 387
470	Mladinska komisija	1 060 528	PLANINSKI VESTNIK		
480	Planinska založba	88 394	580	Razhodki	11 048 387
GORSKA REŠEVALNA SLUŽBA					26 651 005
	Razhodki	4 181 751			
PLANINSKI VESTNIK					
	Razhodki	11 048 387			
		26 651 005			

Ljubljana, 31. 12. 1961

Računovodja:
Stražar Anica, I. r.

Načelnik Gosp. komisije:
Fetih Mirko, I. r.

Predsednik:
Košir Fedor, I. r.

BILANCA

31. december 1961

AKTIVA			PASIVA		
St. računa	Naziv računa	Znesek din	St. računa	Naziv računa	Znesek din
000	Osnovna sredstva	14 611 083	890	Neodpis. del vrednosti OS	10 808 150
046	Invest. nabave v teku	47 000	880	Popravki vrednosti OS	3 802 933
100	Blagajna	250 246	844	Finansiranje invest. iz skl.	47 000
101	Narodna banka — žiro račun	23 818 155	109	Neobračunane dispozicije	149 406
110	Dolžniki	2 445 961	120	Upniki	1 462 747
124	PD — redni računi	7 192 784	121	PSJ — redni račun	329 416
126	PD — obračun nabave in odd.	2 071 509	132	Obveznosti do proračuna	153
127	PSJ — blago v komisiji	1 000	139	Zapadle anuitete	2 595 000
128	PD — dolž. za inv. kredit	94 618 015	149	Razne obveznosti	3 493 843
129	PD — dolž. za kratk. kredit	2 610 000	239	Himalajski odbor	705 038
144	Razne terjatve	670 663	250	Subvencije in dotacije	1 024 344
145	Planinska založba	3 651 202	271	Pasivne razmejitev	51 283
270	Aktivne razmejitev	178 813	749	Razni prisp. plan. organizac.	15 311 744
330	Drobni inventar na zalogi	221 777	790	Sklad obratnih sredstev	4 018 178
331	Drobni inventar v uporabi	515 690	791	Sklad za pomoč visokogor. p.	6 025 921
			793	Investicijski sklad PZS	100 187 645
			794	Amortizacijski sklad PZS	2 891 097
		152 903 898			152 903 898
	Evidenčni račun			Evidenčni račun	
994	Terjatev do TVD Part. Lj.	5 703 138	998	Ev. terj. TVD Partizan Lj.	5 703 138

Ljubljana, 31. 12. 1961.

Računovodja:

Načelnik Gosp. komisije:

Predsednik:

Stražar Anica, 1. r.

Fetih Mirko, 1. r.

Košir Fedor, 1. r.

MLADINA FOTOGRAFIRA 1963

V počastitev praznika mladosti in 20-letnice ZSM razpisuje Centralni komite Zveze mladine Slovenije in Foto-kino zveza Slovenije pod gornjim naslovom I. republiško razstavo mladinske fotografije z naslednjimi pogoji:

- Razstava se lahko udeleži mladina v starosti od 15 do 25 let. Razstava bo razdeljena v dve skupini: skupina »A«: avtorji v starosti od 15—19 let, skupina »B«: avtorji v starosti od 20—25 let.
- Tematika fotografij naj obsega:
  - reporterske fotografije iz življenja mladine na delovnem mestu, v šoli in v prostem času,
  - umetniška mladinska fotografija,
  - dokumentarna fotografija iz življenja mladine v NOB in prvih povojnih letih (iz arhivov NOB in privatnih zgodovinskih zbirk, iz delovnih akcij pri obnovi, iz izgradnje novih novih objektov, iz vključevanja mladine v samoupravne organe itd.).
- Vsak avtor lahko pošlje do 6 fotografij v velikosti 30 × 40 cm (dovoljene so tudi fotografije 30 × 30 cm). Barvne fotografije se bodo ocenjevale skupno s črno-belimi in so lahko tudi formata 18 × 24 cm. Dela ne smejo biti kaširana.
- Na hrbtni strani vsake fotografije naj bodo naslednji podatki: ime in priimek avtorja, naslov, starost in naslov fotografije. Kolekcijam fotografij, ki jih bodo poslali klubi, sekcije ali krožki naj bo priložen seznam z navedbo avtorjev, starosti in naslovi slik.
- V vsaki starostni skupini bodo nagrajene 3 najboljše fotografije in 2 kolekciji posameznikov (4 sprejete fotografije). Mladinski fotoklub, sekcija ali krožek, ki pokaže na tej razstavi najboljši uspeh, prejme prehodno »Puharjevo plaketo«.
- Organizatorja razstave si pridržujeta pravico objave del v propagandne namene.
- Otvoritev razstave bo 25. maja 1963 ob 11.00 uri v dvorani »Hišnega sveta Nebotičnik«, Ljubljana, Kidričeva ul. 5. Razstava bo odprta do 5. junija 1963.
- Dela morajo biti poslana na naslov: FOTO-KINO ZVEZA SLOVENIJE, LJUBLJANA, LEPI POT 6 I, nepreklicno do 5. maja 1963.

CENTRALNI KOMITE ZVEZE MLADINE SLOVENIJE
in
FOTO-KINO ZVEZA SLOVENIJE

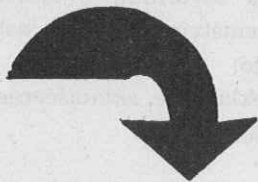
Tovarna avtomobilov in motorjev Maribor

slovi v domovini po kvalitetnih izdelkih: kamionih TAM-4500 in avto-
busih A-3000 in A-3500

Kamioni TAM-4500 so osvojili ceste Jugoslavije

Vse priznanje in ugled uživajo tudi specialna vozila na šasiji TAM-4500:
hladilniki, gasilska vozila, prekucniki, vozila za odvoz fekalij in sme-
ti itd.

Razen omenjenih motornih vozil proizvaja TAM že serijsko dvotonske
kamione TAM-2000, ki so primerni zlasti za hiter prevoz manjših to-
vorov v mestnem prometu

Vse informacije daje:

Tovarna avtomobilov in motorjev Maribor, direktno ali njene prodajalne v Beo-
gradu, Novem Sadu, Sarajevu, Zagrebu in v Mariboru

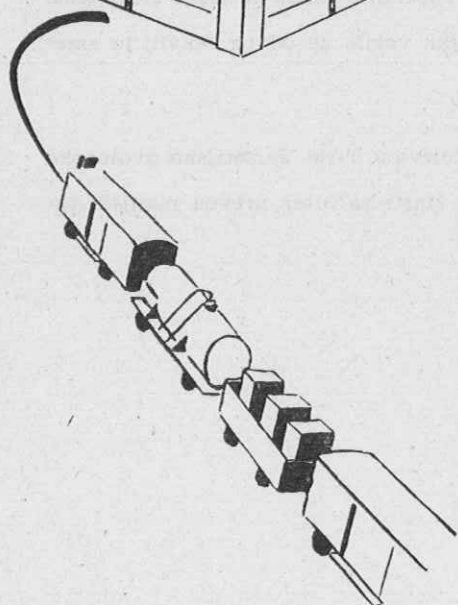
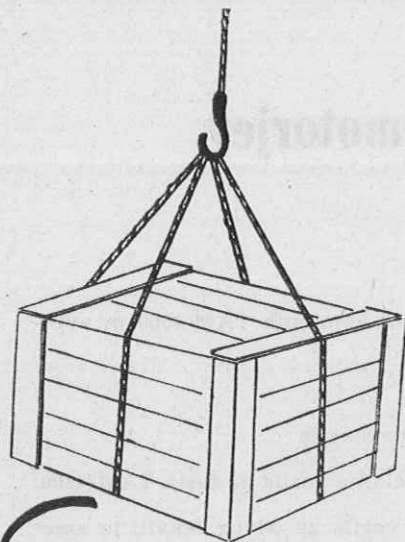
MEDNARODNA ŠPEDICIJA,
TRANSPORTI IN SKLADIŠČA

»Intertrans – Globus«

LJUBLJANA, ŠMARTINSKA CESTA 152 A

— telefon: h. c. 33-662

— telex: 03-107

opravlja

**KVALITETNO,
POCENI
IN HITRO**

- vse špediterske usluge v zvezi s tuzemsko in mednarodno blagovno menjavo ne glede na vrsto in količino blaga;
- vse carinsko posredniške posle pri uvozi in izvoznih pošiljkah;
- kvalitetni in kvantitetni pregled blaga;
- prevoz blaga s tovornimi avtomobili v tuzemstvu in inozemstvu, sejemske usluge z lastno mehanizacijo;
- nakladanje, prekladanje, skladiščenje, hranjenje in zavarovanje blaga.

INTERESENTI ZAHTEVAJTE INFORMACIJE IN PONUDBE OD CENTRALE
PODJETJA IN PODRUŽNIC: BEOGRAD, ZAGREB, RIJEKA, MARIBOR,
CELJE, JESENICE, KOPER, NOVA GORICA, SEŽANA, NOVI SAD, SU-
BOTICA.

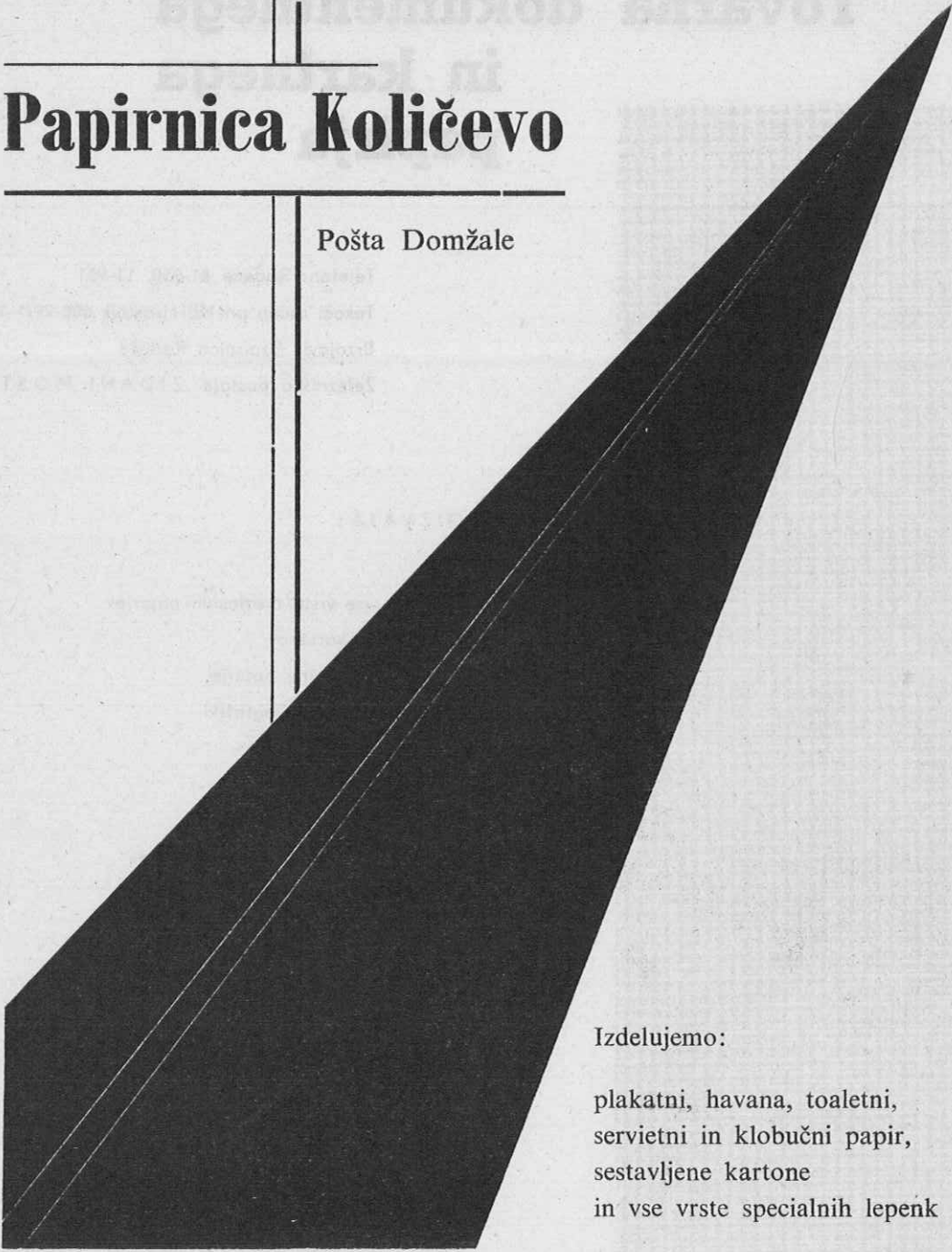
S POSLOVNIM SODELOVANJEM SE BOSTE O SOLIDNOSTI OPRAVLJE-
NIH USLUG SAMI PREPRIČALI.

Papirnica Količevo

Pošta Domžale

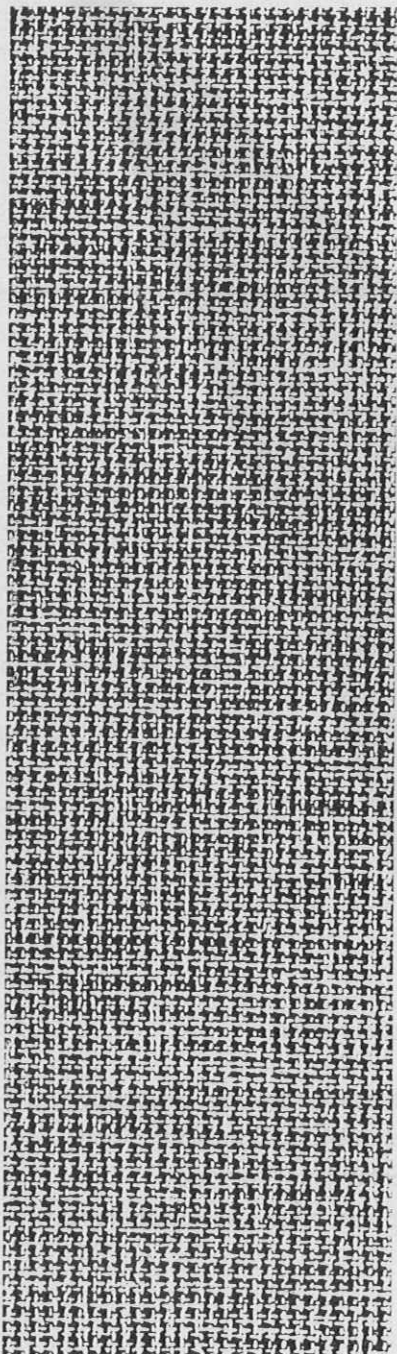
Izdelujemo:

plakatni, havana, toaletni,
servietni in klobučni papir,
sestavljene kartone
in vse vrste specialnih lepenk

CENJENIM ODJEMALCEM PRIPOROČAMO
NAŠE KVALITETNE IZDELKE

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja

Telefon: Radeče 81-950, 11-951

Tekoči račun pri NB Hrastnik 600-29/1-11

Brzjavi: Papirnica Radeče

Železniška postaja: ZIDANI MOST

PROIZVAJA :

vse vrste brezlesnih papirjev
in kartonov
specialne papirje
surovi heliografski
in foto papir
paus papir
kartografski
specialni risalni »Radeče«
papirje za filtre itd.

IZDELUJE :

vse vrste kartic
za luknjanje v standardni velikosti
in tisku
Po želji izdeluje kartice
v posebnem tisku
v rdeči, modri ali sivi barvi

R A D E Č E P R I Z I D A N E M M O S T U

PLEMENITA JEKLA

ogljikova, legirana in visoko legirana
VALJANA – KOVANA – LITA

Pnevmatsko orodje:

vrtalna kladiva
podporne noge
odkopna kladiva
kladiva za zakovičenje in sekanje
ročni brusilni stroji
nabijači peska
armature in priključki

Industrijski noži – kolesni stavki – vzmeti – grelna žica

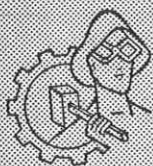
Brzorezno orodje:

strugarski noži
špiralni svedri
rezkarji iz kvalitete »Elomax«
krožne žage za hladno rezanje kovin

Za prvo kvaliteto jamči:

– znak, oziroma firma z nad 300 letnimi izkušnjami izdelave
žlahtnih jekel

ŽELEZARNA JESENICE

SLOVENIJA

dobavlja vse od grodlja

okroglo, polokroglo, kvadratno, ploščato, šestoglato, osemoglato in tračno jeklo
debelo, srednjo, tanko in fino pločevino
vlečeno, luščeno in brušeno jeklo
debelo, srednjo, tanko in fino žico
hladno valjane trakove – od zelo širokih do finih cevi od 1/8"–3"
bodečo žico in pohištvene vzmeti
žičnike
elektrode za avtogeno in elektro varjenje

do plemenitih jekel